

Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: «Ресурси підприємства та ефективність їх використання
(на матеріалах ТДВ «Миргородський хлібозавод»)»

Виконала: здобувач I рівня вищої освіти,
група 5ЕП, заочна форма навчання
Спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»
Кравчук Ю.В.
Керівник роботи: Биба В.В.

Рецензент: Кобець С.П.

Полтава-2021р.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

ступінь вищої освіти «бакалавр»

Напрямок підготовки _____

(шифр і назва)

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки, підприємництва
та маркетингу

В.Я. Чевганова

“ 7 ” _____ 2021 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Кравчук Юлія Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Ресурси підприємства та ефективність їх використання (на матеріалах ТОВ «Миргородський хлібозавод»)

керівник роботи Биба В.В., к.т.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “ 03 ” 03 2021 року № 158 фа

2. Строк подання здобувачем роботи 14.06.2021 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавство України, навчальна, наукова, довідкова та методична література, фахові періодичні видання, інформаційні ресурси, установчі документи підприємства, фінансова, оперативна та статистична звітність підприємства

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи бакалавра (перелік питань, які потрібно розробити) Розділ 1. Теоретичні аспекти ефективності використання ресурсів підприємства. Розділ 2. Характеристика господарської діяльності ТОВ «Миргородський хлібозавод». Розділ 3. Формування нагромадження по підвищенню ефективності використання ресурсів. Висновки і пропозиції. Глосарій. Список використаних джерел

5. Перелік графічного матеріалу:

Ілюстративний матеріал у кількості 18 аркушів представлений у Додатку Г

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці	Биба В.В., к.т.н., доцент	21.05.21 <i>[підпис]</i>	7.06.21 <i>[підпис]</i>

7. Дата видачі завдання 26.04.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретична частина	26/04–09/05	30%
2	Аналітична частина	10/05–23/05	60%
3	Проектна частина	24/05–06/06	88%
4	Виготовлення ілюстративного матеріалу, перевірка на плагіат	07/06–13/06	95%
5	Рецензування та підготовка до захисту	14/06–20/06	100%
6	Захист випускної роботи бакалавра	22/06–27/06	+

Здобувач

[підпис]
(підпис)

Кравчук Ю.В.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

[підпис]
(підпис)

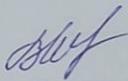
Биба В.В.
(прізвище та ініціали)

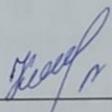
Примітки:

13. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломного проекту (роботи) і контролю за ходом роботи з боку кафедри (циклової комісії) і декана факультету (завідувача відділення).
14. Розробляється керівником дипломного проекту (роботи). Видається кафедрою (цикловою комісією).
15. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки.

Консультанти:

з кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
(охорона праці)

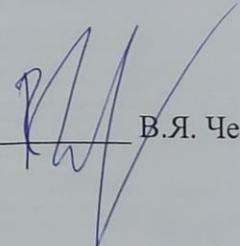
7 .06. 2021 р. Биба В.В.

Здобувач: 12.06.2021 р. Кравчук Ю.В.

Керівник роботи: 15.06.2021 р. Биба В.В.

Нормоконтроль: 15.06.2021 р. Биба В.В.

Допустити до захисту

Завідувач кафедри 18.06.2021 р. В.Я. Чевганова

РЕФЕРАТ

Кравчук Ю.В. Ресурси підприємства та ефективність їх використання (на матеріалах ТДВ «Миргородський хлібозавод»). Кваліфікаційна робота бакалавра на здобуття I рівня вищої освіти зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Об'єм роботи 193 сторінок, 18 таблиць, 23 рисунків, 62 найменувань використаної літератури, 4 додатки.

Ключові слова: ресурси підприємства, ефективність, матеріальні ресурси, основні та оборотні фонди, потенціал підприємства.

Об'єктом дослідження роботи є ефективність використання ресурсів ТДВ «Миргородський хлібозавод» та розрахунок економічної ефективності його діяльності.

Метою дослідження роботи є розкриття теоретичних основ ефективності використання ресурсів підприємства, узагальнення практичного досвіду ТДВ «Миргородський хлібозавод», розробка рекомендацій щодо ефективності використання ресурсів на підприємстві.

Результатом дослідження стали, запропоновані автором, шляхи підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.

Одержані результати можуть бути використані у практичній діяльності підприємства та сприяти підвищенню ефективності використання ресурсів, що в свою чергу дасть змогу підвищити ефективність діяльності підприємства в цілому.

ABSTRACT

Kravchuk Yu.V. Resources of the enterprise and efficiency of their use (on materials of TDV «Myrhorod bakery»). Qualifying work of a bachelor to obtain the first level of higher education in the specialty 076 «Entrepreneurship, trade and exchange activities» - National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, 2021.

Scope of work 193 pages, 18 tables, 23 figures, 62 titles of used literature, 4 appendices.

Key words: enterprise resources, efficiency, material resources, fixed and current assets, enterprise potential.

The object of the study is the efficiency of use of resources of TDV «Myrhorod bakery» and the calculation of economic efficiency of its activities.

The purpose of the study is to reveal the theoretical foundations of efficient use of resources of the enterprise, to summarize the practical experience of TDV «Myrhorod Bakery», to develop recommendations for efficient use of resources at the enterprise.

The result of the study were proposed by the author, ways to improve the efficiency of enterprise resources.

The obtained results can be used in the practical activities of the enterprise and help to increase the efficiency of resource use, which in turn will increase the efficiency of the enterprise as a whole.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Розділ 1. Теоретичні аспекти ефективності використання ресурсів підприємства.....	8
1.1. Визначення поняття ресурси підприємства.....	8
1.2. Особливості формування ресурсів підприємства.....	14
1.3. Система показників, що характеризують ефективність ресурсів.	30
Розділ 2. Характеристика господарської діяльності ТДВ «Миргородський хлібозавод».....	40
2.1. Дослідження та оцінка зовнішнього середовища діяльності підприємства.....	40
2.2. Організаційно-правові основи функціонування ТДВ «Миргородський хлібозавод».....	51
2.3. Аналіз економічних та фінансових показників ТДВ «Миргородський хлібозавод».....	61
2.4. Заходи з охорони праці на підприємстві.....	71
Розділ 3. Формування напрямів по підвищенню ефективності використання ресурсів ТДВ «Миргородський хлібозавод».....	84
3.1. Аналіз ресурсів підприємства ТДВ «Миргородський хлібозавод».....	84
3.2. Шляхи підвищення використання ресурсів підприємства.....	104
Висновки і пропозиції.....	112
Глосарій.....	115
Список використаних джерел.....	121

Додатки	126
Додаток А. Фінансова та статистична звітність ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 рік	127
Додаток Б. Фінансова та статистична звітність ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2018 рік	145
Додаток В. Фінансова та статистична звітність ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2019 рік	160
Додаток Г. Ілюстративний матеріал до випускної роботи.....	175

ВСТУП

У сучасних умовах господарювання економіка потребує глибоких і структурних зрушень. Ефективність виробництва на підприємстві тісно пов'язана з рівнем ефективного використання ресурсів, адже раціональне їх використання є важливим резервом збільшення обсягів випуску продукції, підвищення продуктивності праці тощо.

Таким чином, досягнення стратегічних цілей підприємства в майбутньому вже сьогодні потребує рішень щодо залучення необхідних ресурсів та ресурсного обґрунтування можливостей його подальшого розвитку: оцінювання наявних ресурсів та рівня їх використання, визначення невикористаних можливостей ресурсного потенціалу, оптимізації складу ресурсів підприємства та джерел їхнього формування; оцінювання ризиків додаткового залучення ресурсів. Вирішення цих завдань потребує дослідження економічної сутності ресурсів підприємства та їх структуризації.

В роботі розглядаються особливості ефективності використання ресурсів ТДВ «Миргородський хлібозавод». Проблемам використання ресурсів на підприємстві приділяється багато уваги вітчизняними та зарубіжними фахівцями.

Робота присвячена досить актуальній проблемі для будь-якого підприємства – ефективного (оптимального) використання ресурсів. Одним із напрямків збільшення отриманого прибутку є ефективне використання ресурсів підприємства.

Робота на тему «Ресурси підприємства та ефективність їх використання (на матеріалах ТДВ «Миргородський хлібозавод» складається з вступу, трьох розділів, висновків, глосарію, списку використаної літератури та додатків.

Перший розділ стосується поняття «ресурси» та «ефективність», досліджується їх взаємозв'язок з виробничою діяльністю підприємства відкритої системи. Кожен вид ресурсів розглянуто окремо, визначена роль конкретного виду ресурсів у виробництві та його характеристики.

У другому розділі роботи розглядається діяльність реального підприємства – ТДВ «Миргородський хлібозавод», досліджуються особливості сфери його діяльності, види продукції, організаційно-правова характеристика підприємства, розраховуються економічні показники діяльності підприємства.

У третьому розділі базуючись на проведених розрахунках надані пропозиції щодо загальних напрямків покращення використання ресурсів, а також конкретні заходи для підвищення ефективності використання ресурсів підприємства, зважаючи на особливості його діяльності.

Також в роботі є глосарій економічних термінів та актуальний перелік літератури, що використаний при написанні кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Визначення поняття ресурси підприємства

Ефективність діяльності підприємства в сучасних умовах залежить від багатьох різних факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх. Основним фактором, що впливає на ефективність управління підприємством, є ефективність управління його ресурсами.

Слід зазначити, що в сучасній економічній літературі досі немає єдиної думки щодо визначення терміна "ресурси підприємства" та їх складу. Розглянемо більш докладно значення поняття "ресурси підприємства", а також їх класифікацію для цілей управління сучасним підприємством.

Категорія "ресурс" (від французького ресурс - засоби, запас, джерело доходу) має універсальний, міждисциплінарний і багатогранний характер. Цей термін зустрічається в понятійному апараті багатьох галузей знань.

Поміркуйте, як поняття "ресурс" визначається різними вченими економічної теорії. У радянському енциклопедичному словнику за редакцією А.М. Прохоров [55] наводить таке визначення: "Ресурси (від французького resource - допомога) - гроші, запаси, цінності, можливості, джерела коштів, доходи (наприклад, природні ресурси, економічні ресурси).

Подібне тлумачення можна знайти у Великому енциклопедичному словнику за редакцією А. М. Прохорова та у Великому економічному словнику за редакцією А. Н. Азріліани [13].

Таким чином, згадуються дві групи ресурсів: природні та економічні. Розглянемо детальніше термін "економічні ресурси".

У тлумачному економічному словнику Дж. Блека [10] наведено таке визначення: «Ресурси (ресурси) - це поняття включає все, що сприяє економічній

діяльності: природні ресурси (земля, корисні копалини, підводні ресурси); людські ресурси, включаючи навички та кваліфікація; товари для промислового використання або техногенні засоби виробництва. Економіку можна визначити як науку про розподіл ресурсів.

Родніков А.Н. [51] пропонує таке тлумачення терміна: "Ресурс (запланований час експлуатації; антикварний термін експлуатації) - встановлений термін служби технічного пристрою, після закінчення якого він підлягає ремонту або списанню". У цьому ж словнику ми знаходимо таке визначення: «Ресурси (ресурси) - елементи економічної системи, що використовуються в процесі виробничого споживання або фактори виробництва: робоча сила (робітники, інженери, організатори виробництва), земля (запаси корисних копалин, ліси), капітал (будівлі) та споруди, технологічне обладнання, транспортні засоби).

Термін "ресурси" також відноситься до продуктів та послуг невиробничого характеру, призначених для особистого споживання. "Таким чином, ви можете бачити значення кількості, в якій використовується досліджувана концепція. Для економіки характерне використання слова "ресурси" у множині, тоді як "ресурс" в однині використовується як технічна характеристика будь-якого об'єкта.

Розенберг Д.М. [9] дає наступний переклад англійського слова resource: "Resource - way; means; resource; adjuvant; natural resources.

Перше твердження, що широко використовується - все, що країна використовує для виробництва товарів та послуг. Концепція другого, у торгівлі - виробник або оптовий продавець, у якого роздрібний торговець купує товари на продаж.

Колектив авторів під керівництвом Л. І. Абалкіної [31] дає таке визначення: «Економічні ресурси - фундаментальне поняття економічної теорії, що означає джерела, засоби виробництва».

Таким чином, можна аргументувати необхідність подальшого вивчення змісту поняття "ресурси підприємства", оскільки єдиної думки немає. Ця концепція змінюється з розвитком економіки та науково-технічним прогресом. У науковій літературі поняття "ресурс" все частіше замінюється поняттям

"потенціал". Аналіз сучасних уявлень про потенціал дозволяє виділити три сфери.

Представники перших (Д. Черніков, С. Белова, С. Фігурнов та ін.) стверджують, що потенціал - це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів. Академік Л. І. Абалкін зазначає, що не слід протиставляти поняття "потенціал" і "ресурс".

Потенціал (економічний, підприємницький, виробничий) - це «узагальнений, колективний опис ресурсів», прив'язаний до місця та часу. У літературі тлумачення поняття "потенціал" як сукупності ресурсів, здебільшого економічних, безпосередньо пов'язаних з функціонуванням виробництва та прискоренням науково-технічного прогресу, знаходить все більше прихильників

. Так, В.М. Архангельськ означає потенційні засоби, запаси, джерела, які є в наявності та можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або вирішення певного завдання. Вчені третього напрямку розглядають потенціал як здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання.

Потенційним, на їх думку, є цілісний погляд на єдність будови і функції об'єкта, прояв їх взаємозв'язку. На цій підставі робиться висновок про загальну спроможність колективу виконувати певні завдання - чим успішніша структура об'єкта і чим більша відповідальність один перед одним його структурно-функціональних елементів, чим більший потенціал, тим вище ефективність об'єкта [26]. Для ефективного функціонування підприємство повинно виявляти та організовувати численні взаємопов'язані види діяльності. Розглянемо процесний підхід до класифікації ресурсів. Процес можна вважати діяльністю, яка використовує ресурси і управляється, щоб забезпечити перетворення вхідних даних у вихідні. Часто результат одного процесу безпосередньо служить входом іншого.

Перевагою такого підходу для компанії є очікуваний постійний моніторинг сумісності окремих процесів у системі, їх поєднання та взаємодії. Процесний підхід відноситься до застосування на підприємстві системи процесів з урахуванням їх важливості, взаємозв'язків та управління.

Процесний підхід передбачає:

- розуміння відповідності (як вхідних даних); - розгляд процесів з точки зору доданої вартості;

- отримання результатів виконання (як результати) та ефективності процесу (як співвідношення між отриманим результатом та використаними ресурсами);

- постійне вдосконалення процесів на основі об'єктивних вимірювань.

Процеси за своїм призначенням і значенням можна охарактеризувати у двох аспектах: як процеси, придатні для створення цінностей, і як процеси, придатні для вирішення стратегічних завдань.

Залежно від здатності створювати цінності, процеси поділяються на три категорії:

- процеси, які безпосередньо породжують цінності (як правило, пов'язані з основною спеціалізацією підприємства: процеси проектування продукції, виробництва, обслуговування тощо);

- процеси, що надають можливості для створення вартості (переважно процеси управління підприємством);

- допоміжні процеси (інші процеси, які не підпадають під перші дві категорії, такі як процеси бухгалтерського обліку, навчання персоналу тощо).

Рисунок 1.1 – Основні елементи діяльності процесного підходу

До предметів праці належать матеріальні та нематеріальні предмети, які спрямовані на процес з метою їх модифікації.

В результаті остаточної модифікації предметів праці в результаті (виходу) процесу утворюється продукт. Продуктом процесу можуть бути матеріальні та нематеріальні продукти, роботи, послуги.

До матеріальних предметів праці належать, наприклад, сировина, матеріали, комплектуючі, а також матеріальні предмети, щодо яких виконуються роботи або надаються послуги.

До предметів праці, які не мають матеріальної форми, належать предмети проектування, теоретичного дослідження, а також права на використання природних ресурсів тощо.

До засобів праці належать матеріальні та нематеріальні знаряддя праці, а також умови праці. За допомогою інструментів відбувається безпосередній вплив на предмети праці, в результаті чого предмети праці модифікуються. Матеріальні інструменти включають машини, обладнання, прилади, інструменти тощо.

До нематеріальних інструментів належать програмні продукти, виробничі «ноу-хау» тощо. Прикладами засобів праці, що створюють необхідні матеріальні умови праці, є земля, будівлі, споруди, побутове обладнання тощо.

До засобів праці як умов праці, які не мають матеріальної форми, належать право на ведення діяльності, право користування землею, будівлями тощо.

Під інформацією розуміють сукупність даних, що мають новизну та корисність. Інформація може бути об'єктивною (матеріалізованою в будь-якому товарі: товарах, послугах, знаннях тощо) та суб'єктивною (відображається, організована людьми). Процесний підхід до класифікації ресурсів базується на їх групуванні за основними елементами процесу.

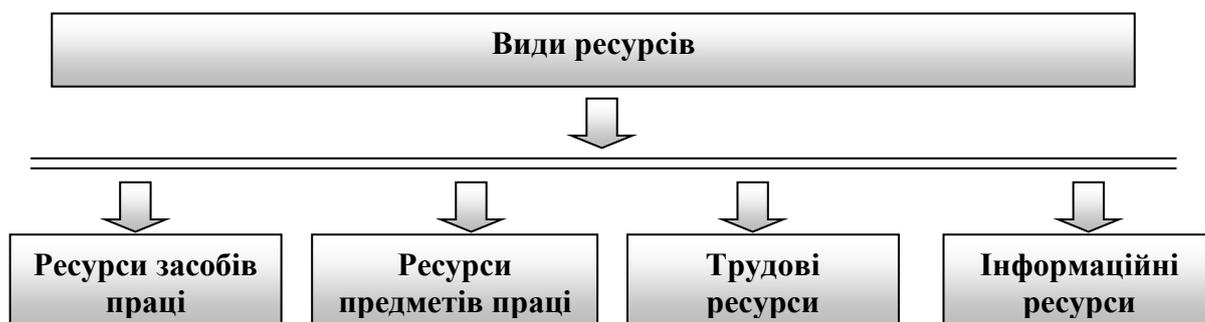

Рисунок 1.2 – Види ресурсів

Матеріальні ресурси – це ресурси в натурально-речовій формі, які використовуються у виробничій (господарській) діяльності підприємства. До їхнього складу входять основні фонди та частка обігових фондів.

Нематеріальні ресурси – об'єкти промислової та інтелектуальної власності, здатні приносити користь тривалий час: гудвіл, ноу-хау, патент, винаходи тощо.

Трудові ресурси підприємства – сукупність зайнятих на підприємстві за основною та допоміжною діяльністю.

Фінансові ресурси – сукупність грошових коштів та надходжень, які є в розпорядженні підприємства для виконання фінансових зобов'язань, здійснення витрат на відтворення підприємства та стимулювання працівників [29].

Одним із методів визначення сутності і структури ресурсів підприємства є використання функціонально-цільового підходу, який враховує ресурсно-затратну і ресурсно-результативну концепцію класифікації ресурсів, а також ступінь використання можливостей суб'єктів господарювання [29].

У сучасних теоріях менеджменту виділяють чотири основних типи ресурсів:

- вхідні – основні та допоміжні матеріали, енергія та послуги;
- будівлі та обладнання;
- фінанси і трудові ресурси, основну частину яких використовують для отримання інших ресурсів;
- інформація як особливий вид ресурсів, яка необхідна для ефективного управління.

Вітчизняна ресурсна концепція підприємства розглядає майже такі самі види ресурсів: фінансово-економічні, матеріальні, кадрові, технологічні, ресурси організаційної структури системи управління.

Має наукову цінність також модель структури ресурсного потенціалу підприємства за ієрархічним принципом побудови. На першому рівні знаходиться соціальна складова, яка включає трудовий потенціал та потенціал соціальної інфраструктури. До соціально-економічної складової віднесено організаційно-управлінський, інформаційний та маркетинговий потенціали. Економічна складова включає матеріально-сировинний потенціал, виробничий, фінансовий та

інноваційний потенціали. Всі перелічені види локальних складових перебувають між собою в безпосередньому взаємозв'язку і визначеній взаємозалежності.

Таким чином, впровадження ефективних методів управління ресурсами має важливе значення для підвищення рівня ресурсного потенціалу підприємств та досягнення його [34].

1.2 Особливості формування ресурсів підприємства

Живі трудові ресурси повинні включати робочу силу, що споживається у процесі виробництва. У цьому випадку споживана частина ресурсів приймає форму витрат живої праці.

Оскільки праця виступає як товар, вона має вартість. Величина витрачених зусиль може бути виражена у грошовій формі у вигляді витрат на оплату праці. Оцінка дозволяє визначити, скільки ресурсів живої праці вкладено у формування виробничих витрат.

В економічній літературі, статистиці та державному регулюванні економіки термін трудові ресурси використовується для визначення людських ресурсів. Трудові ресурси - це працездатна частина населення, яка має фізичні та інтелектуальні можливості, може виробляти матеріальні блага та надавати послуги. Робоча сила включає як реальних робітників, вже зайнятих в економіці країни, так і потенційних робітників, які не зайняті, але можуть працювати. Частина робочої сили є важливим елементом потенціалу підприємства, тобто формує його персонал.

Персонал складається з окремих працівників, які певним чином об'єднані і цілеспрямовано діють для досягнення цілей підприємства та особистих цілей. Персонал підприємства - це сукупність постійних працівників, які пройшли необхідну професійну підготовку та мають практичний досвід та забезпечують господарську діяльність суб'єкта господарювання. Класифікація персоналу підприємства на основі табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Класифікація персоналу підприємства за ознаками:

Увесь персонал	
1	2
1. За участю у виробничій діяльності	а) Персонал, зайнятий в основній діяльності (виробничий персонал) б) Персонал, зайнятий в неосновній діяльності (невиробничий персонал)
2. За характером виконуваних функцій	а) Керівники б) Спеціалісти в) Службовці г) Робітники
Спеціалісти	
3. За кваліфікаційним рівнем	а) Спеціалісти найвищої кваліфікації б) Спеціалісти вищої кваліфікації в) Спеціалісти середньої кваліфікації г) Спеціалісти – практики
Робітники	
4. За ступеню участі у виробництві	а) Основні робітники б) Допоміжні робітники
5. За рівнем кваліфікації	а) Робітники високої кваліфікації б) Кваліфіковані робітники в) Робітники низької кваліфікації г) Некваліфіковані робітники

За характером виконуваних функцій персонал підприємства поділяється на чотири групи: керівники, спеціалісти, службовці, робітники.

Керівники - це працівники, які обіймають посади керівників підприємств та їх структурних підрозділів.

Фахівці - це працівники, які виконують спеціальні інженерні, господарські та інші роботи, інженери, економісти, бухгалтери, оцінювачі, адміністратори, юрисконсульти. соціологи тощо.

До працівників належать працівники, які готують та оформляють документацію, бухгалтерський облік та контроль, ділові послуги.

Робітники - це персонал, безпосередньо зайнятий у процесі створення матеріальних цінностей, а також зайнятий ремонтом, переміщенням вантажів, перевезенням пасажирів, наданням матеріальних послуг тощо. В аналітичних цілях усіх робітників можна розділити на основних - тих, хто безпосередньо бере участь у процесі створення продукції, і допоміжних - тих, хто виконує функції обслуговування основного виробництва.

Поступово з розвитком виробництва, його механізацією та автоматизацією

чіткі межі між основними і допоміжними робітниками зникають, і роль останніх зростає. Основним завданням підприємства є виготовлення продукції (послуг) в результаті поєднання та взаємодії у виробництві трьох його основних елементів: засобів праці, предметів праці та людської праці. Засоби праці та предмети праці утворюють засоби виробництва, які, у свою чергу, поділяються на постійні та поточні [39].

Основні засоби означають сукупність матеріальних цінностей, які формуються та утримуються підприємством для використання у виробництві або постачанні продукції, послуг, здачі в оренду іншим юридичним особам, адміністративним та соціально-культурним функціям, очікуваний строк корисного використання яких перевищує один рік або операційний цикл, якщо останній довший за рік [35].

Для забезпечення своєї діяльності кожне підприємство повинно мати не комплекс основних фондів, а таку кількість і в такому складі, як того вимагає організація виробничого процесу. Основні фонди підприємств періодично оновлюються, поповнюються та виводяться з експлуатації.

Рисунок 1.3 – Склад основних засобів підприємств

Основні засоби підприємства складаються із трьох основних груп: основні засоби (фонди), інші необоротні матеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції. Кожна із названих груп основних засобів сформована за ознаками функціонального призначення в забезпеченні результативної діяльності підприємства. До її складу входить сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначенням та умовами використання необоротних матеріальних активів [65].

Згідно з П(С)БО №7 Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Основні фонди – це сукупність засобів праці, які мають свою вартість і функціонують у процесі виробництва протягом тривалого періоду часу, зберігаючи при цьому натуральну речову форму і переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції (надалі послуги) частинами, еміру свого спрацювання [62].

Основні фонди – це найбільш активна частина основних засобів підприємства, яка безпосередньо бере участь у виробничому процесі виготовлення продукції (надання послуг). Співвідношення окремих видів (груп) основних виробничих фондів, виражених у відсотках до їх загальної вартості на підприємстві характеризує їх видову (технологічну) структуру.

В бухгалтерському обліку використовується термін «основні засоби». Його визначення дається в П(С)БО 7: основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Залежно від групи, до якої віднесено той чи інший об'єкт ОЗ, встановлено мінімально допустимі строки їх амортизації (від 2 до 20 років). Класифікація груп основних засобів, інших необоротних активів та мінімально допустимих строків їх амортизації зображена в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Групи та підгрупи основних засобів

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 - земельні ділянки	-
група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 - будівлі,	20
споруди,	15
передавальні пристрої	10
група 4 - машини та обладнання	5
з них:	
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	2
група 5 - транспортні засоби	5
група 6 - інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 - тварини	6
група 8 - багаторічні насадження	10
група 9 - інші основні засоби	12
група 10 - бібліотечні фонди	-
група 11 - малоцінні необоротні матеріальні активи	-
група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 - природні ресурси	-
група 14 - інвентарна тара	6

група 15 - предмети прокату	5
група 16 - довгострокові біологічні активи	7

Наведена класифікація основних засобів має важливе значення для обліку, оскільки щодо неї складається звітність про рух основних засобів. Крім того, такі дані необхідні для глибокого аналізу використання основних засобів і пошуку резервів для підвищення фондовіддачі.

Згідно з наведеною вище класифікацією та роллю, яку відіграють у процесі виробництва ті чи інші види основних фондів, розрізняють активну та пасивну частини.

До активної частини відносять основні фонди що беруть безпосередню участь у процесі виробництва. Це машини та устаткування, інструменти, прилади та пристрої для вимірювання тощо. До пасивної частини (будівлі, споруди) належать основні фонди, що забезпечують нормальне функціонування виробничого процесу, створюють умови для цього.

Співвідношення різних груп основних фондів у загальній їх вартості становить функціональну (технологічну) структуру основних фондів.

Чим більша питома вага активної частини основних фондів, тим прогресивніша їх структура.

Технологічна структура основних фондів залежить від багатьох факторів, і передусім від таких, як виробничі та матеріально-технічні особливості галузі; технічний рівень виробництва; форми відтворення основних фондів, форми суспільної організації виробництва; географічне розташування підприємства [34].

Поліпшення структури основних фондів досягається за рахунок: оновлення та модернізації устаткування; механізації та автоматизації виробництва; правильного розроблення проектів будівництва та високоякісного виконання планів будівництва підприємств; ліквідації невикористовуваного або маловикористовуваного устаткування та встановлення устаткування, що забезпечить правильніші пропорції між його окремими групами [35].

Галузева структура основних фондів характеризується співвідношенням

величини основних фондів різних галузей у їх загальній вартості.

Вікова структура основних фондів являє собою співвідношення різних вікових груп основних фондів у їх загальній вартості.

Нематеріальні ресурси – це складова частина потенціалу підприємства, здатна забезпечувати економічну користь протягом відносно тривалого періоду. Відмінними рисами цих ресурсів є брак матеріальної основи здобування доходів та невизначеність розмірів майбутнього прибутку від їхнього використання [45].

Поняття «нематеріальні ресурси» використовується для характеристики сукупності об'єктів інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність у широкому розумінні – це юридична категорія, яка застосовується для:

- визначення результатів творчої праці людини (творів науки, техніки, мистецтва та інших видів діяльності);
- позначення належності таких результатів творчої праці відповідним суб'єктам творчої діяльності;
- закріплення за цими суб'єктами особистих немайнових і майнових прав, пов'язаних із розробкою та використанням створених ними інтелектуальних продуктів.

У складі об'єктів інтелектуальної власності виокремлюють:

- об'єкти промислової власності. З поміж об'єктів промислової власності окремо також виділяють так звані засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту і виготовлюваної ними продукції, робіт, послуг (знаки для товарів і послуг, фірмове найменування, зазначення походження товарів);
- об'єкти, що охороняються авторськими та суміжними правами;
- інші (нетрадиційні) об'єкти інтелектуальної власності [44].

Ресурси засобів праці включають:

Виробничі запаси – це предмети праці, які містяться на складі у вигляді запасів і призначені для переробки у виробничому процесі [44].

Виробничі запаси складаються із сировини, основних матеріалів, покупних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, допоміжних матеріалів, мастильних матеріалів, палива, тари, запасних частин, малоцінних і швидкозношуваних

предметів праці.

Незавершене виробництво – це продукція, яка ще не пройшла всі стадії обробки. У вартісному вираженні - це витрати на придбання матеріалів, запасних частин, сировини, на заробітну плату й інші кошти, необхідні для продовження процесу виробництва.

Витрати майбутніх періодів – це витрати на виконання науково-дослідних, раціоналізаторських робіт, освоєння нової техніки, орендну плату тощо, що здійснюються в поточному році, але на собівартість продукції списуватимуться в наступних періодах.

Фонди обігу – це частина засобів виробництва, яка не бере участі у виробничих циклах, але авансується підприємством для створення оборотних фондів. До фондів обігу належить готова продукція, що перебуває на складі підприємства і підготовлена до відправки споживачеві, а також та її частина, яка вже відправлена, але ще не оплачена [45].

Готова продукція – це виготовлена кінцева продукція, яка пройшла випробування і приймання, повністю укомплектована відповідно до договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і вимогам. До цієї групи оборотних коштів відносять готову продукцію на складі підприємства, а також відвантажену, але ще не оплачену продукцію.

Грошові кошти і розрахунки (засоби розрахунку) включають дебіторську заборгованість перед підприємством, дохідні активи (від вкладень в цінні папери), а також грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті.

Дебіторська заборгованість представляє собою:

- заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету;
- заборгованість перед підприємством покупців або замовників за надані їм товари, роботи чи послуги;
- сума авансів, наданих іншим підприємствам у рахунок наступних платежів;
- сума нарахованих дивідендів та процентів;

- заборгованість взаємопов'язаних сторін;
- заборгованість за внутрішньовідомчими розрахунками.

Доходні активи – це короткострокові (на термін не більше 1 року) вкладення підприємства в цінні папери (ринкові високоліквідні цінні папери), а також надані іншим господарюючим суб'єктам позики.

Грошові кошти та їх еквіваленти – кошти в касі, на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій, а також еквіваленти грошових коштів. У цій статті окремо наводяться кошти в національній та іноземній валюті. Кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, починаючи з дати балансу або протягом операційного циклу внаслідок обмежень, слід виключати зі складу оборотних активів та відображати як необоротні активи [45].

На рисунку 1.4. зобразимо класифікацію і склад оборотних коштів.

Рисунок 1.4 – Класифікація і склад оборотних коштів

За джерелами фінансування оборотні кошти розділяють на власні, залучені та прирівнювані до власних. Джерелами власних оборотних коштів є всі види капіталу (установчий, додатковий, резервний).

Джерелами залучених оборотних коштів є: довгострокові кредити; довгострокові запозичення; довгострокова оренда основних фондів; короткострокові кредити; короткострокові запозичення; аванси покупців і замовників; кредиторська заборгованість.

За характером участі у виробничо-торговельному обороті оборотні виробничі фонди і фонди обігу залежать одне від одного і постійно переходять із сфери обігу в сферу виробництва і навпаки. Тому доцільно розглядати їх як єдиний оборотний кругообіг (рис. 1.5) [16]:

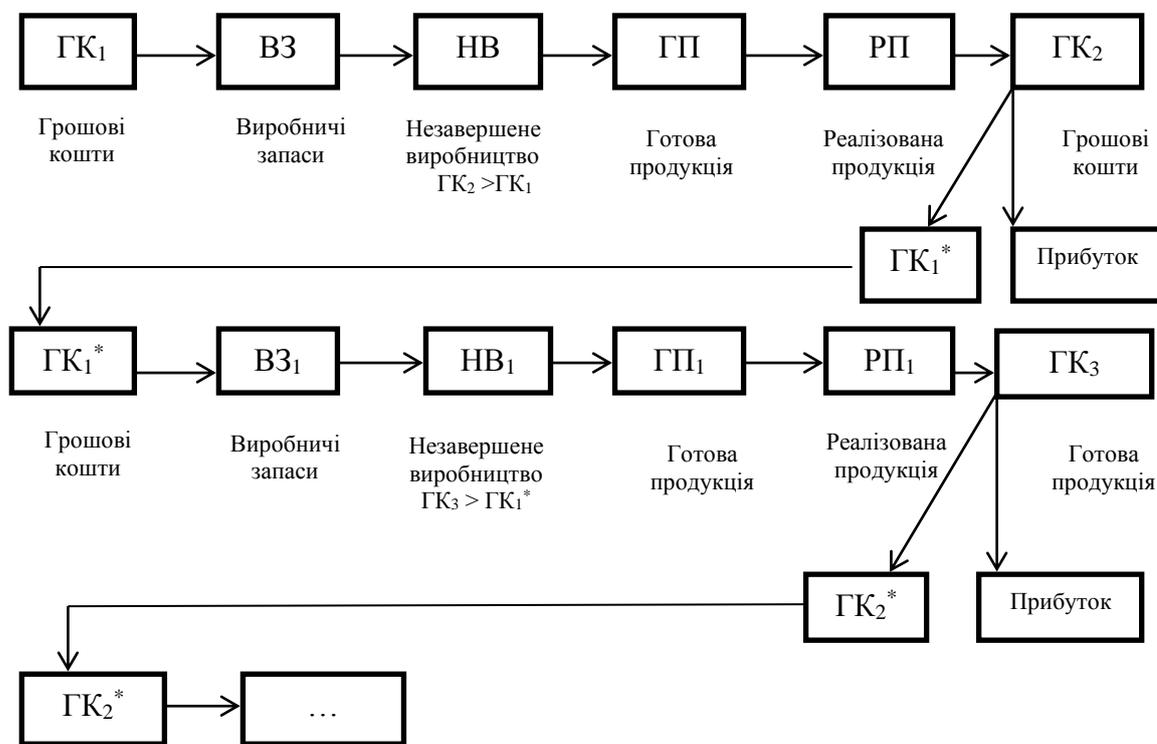

Рисунок 1.5 – Схема кругообігу оборотних фондів

Прийнято виділяти три стадії кругообігу:

- оборотні кошти виступають у грошовій формі (ГК₁) і використовуються для створення виробничих запасів (ВЗ);
- виробничі запаси споживаються в процесі виробництва, утворюючи незавершене виробництво (НВ) і перетворюючись на готову продукцію (ГП);

- готова продукція реалізується (РП), у результаті чого підприємство отримує необхідні кошти ($ГК_2$), частина яких формує прибуток підприємства (йде на матеріальне стимулювання праці, формує фонд накопичення), а частина ($ГК_1'$) – йде на поповнення виробничих запасів [39].

Кругообіг повторюється, й у такий спосіб постійно створюються передумови для продовження процесу виробництва.

Види ресурсів, що функціонують на підприємстві можна зобразити на рис. 1.6.

Рисунок 1.6– Види ресурсів, що функціонують на підприємстві

Ресурси можна схарактеризувати і за іншими ознаками:

- за матеріальним втіленням ресурси бувають ті, що мають матеріальну основу та які не мають під собою матеріальної основи;
- за характером участі у виробничих процесах є ресурси, які в процесі виробництва використовуються однократно або декілька разів;
- за характером відтворення ресурси можуть бути вичерпні і невичерпні;
- за економічним змістом ресурси поділяються на трудові, засоби праці, предмети праці, нематеріальні та фінансові.
- за походженням розрізняють природні ресурси та створені людиною.
- за роллю у процесі виробництва ресурси розподіляються на ті, які беруть участь у виробництві, обслуговують виробничий процес, забезпечують соціальну сферу, забезпечують інші види діяльності.
- за способом відшкодування вартості розрізняють ресурси, які відшкодовують вартість відразу, відшкодовують вартість за рахунок амортизаційних відрахувань та такі, що не переносять вартості на новий продукт.
- за методом формування та відтворення – це ті ресурси, що авансуються власником та такі, залучення яких не потребує авансового вкладення.

Схарактеризовані вище ресурси за ознаками можна зобразити графічно так, як показано на рис. 1.7.

Таким чином, ресурси – це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, оборотних фондів і фондів обігу, включаючи здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства.

Підприємство залучає для своєї діяльності широкий спектр ресурсів, причому для підвищення прибутковості воно використовує й такі специфічні види ресурсів, як інформаційні, нематеріальні. Для успішної та стабільної діяльності підприємство має залучати ресурси у достатніх кількостях.

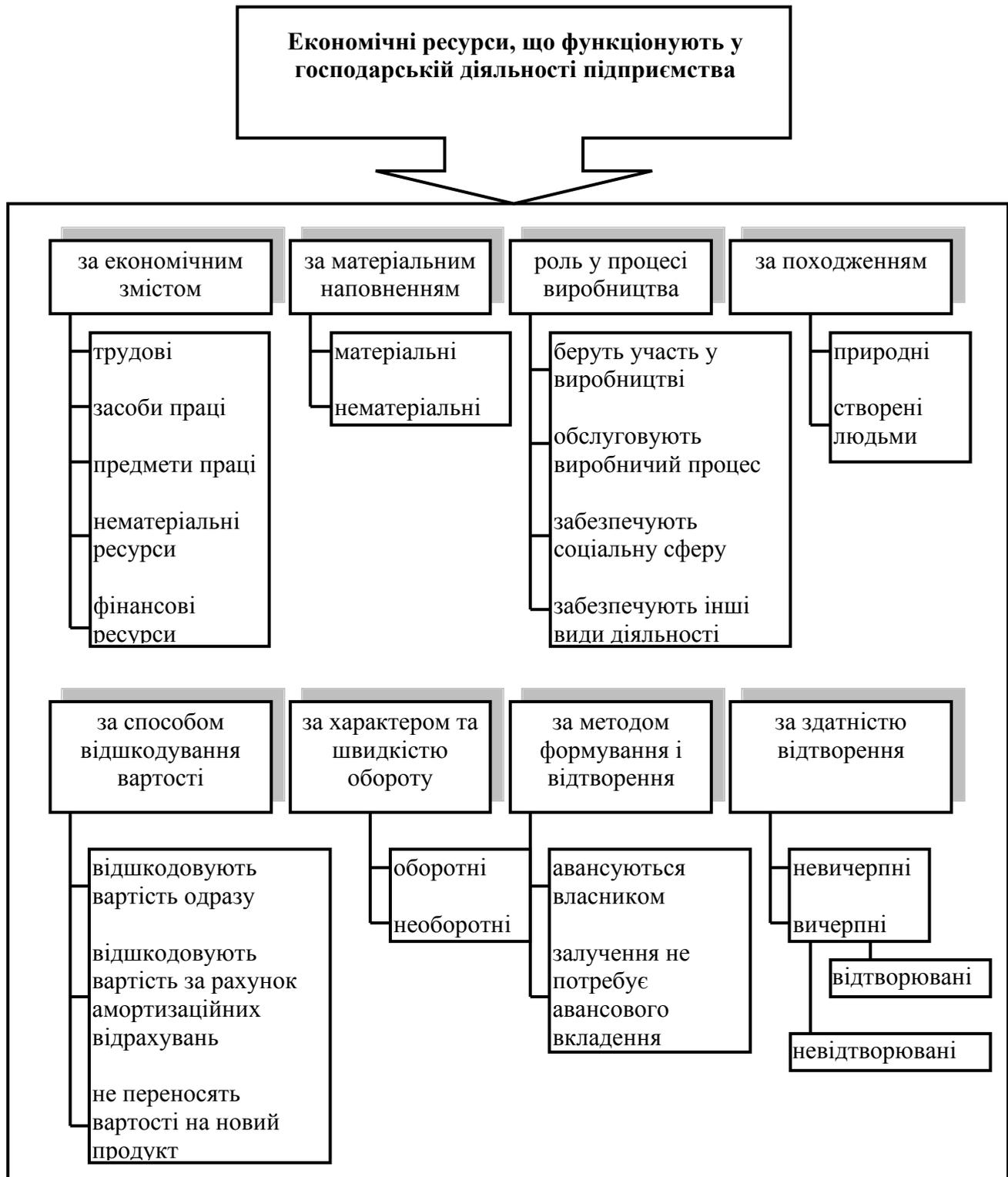

Рисунок 1.7 – Класифікація ресурсів підприємства за ознаками

1.3 Система показників що характеризують ефективність ресурсів

Економічне зростання національної економіки, в першу чергу, досягається завдяки ефективності виробництва. Ефективним вважається виробництво, коли кожна одиниця матеріальних, трудових і фінансових ресурсів забезпечує збільшення виробництва товарів та послуг [56].

Система показників ефективності виробництва, що побудована на зазначених принципах, складається з узагальнюючих показників і показників ефективності використання конкретних ресурсів (рис. 1.8).

Рисунок 1.8 – Система показників ефективності виробництва

Конкретні види ефективності можуть виокремлюватися не лише за різноманітністю результатів (ефектів) діяльності суб'єкта господарювання, а й залежно від того, які ресурси (застосовувані чи спожиті) беруться для розрахунків.

Застосовувані ресурси – це сукупність живої та уречевленої праці, а спожиті ресурси – це поточні витрати на виробництво продукції (надання послуг) за певний період. У зв'язку з цим, у практиці розрізняють ресурсні та витратні підходи до визначення ефективності із застосуванням відповідних типів показників [33].

На практиці існує та використовується велика кількість показників, які характеризують той чи інший бік ефективності виробництва. Кожен окремий показник відображає ефективність використання певного виду економічних ресурсів чи витрат. Всі ці показники важливі, але вони не в змозі дати однозначну інтегральну оцінку ефективності.

Так, запропонований С.Ф. Покропивним [33] узагальнений показник ефективності застосованих ресурсів підприємства, пропонується розраховувати за формулою:

$$E_{зр} = \frac{V_{чп}}{Ч_{п} + (\Phi_{ос} + \Phi_{об}) * K_{пвп}} \quad (1.1)$$

де $E_{зр}$ – ефективність застосованих ресурсів (рівень продуктивності суспільної праці);

$V_{чп}$ – обсяг чистої продукції підприємства;

$Ч_{п}$ – чисельність працівників підприємства;

$\Phi_{ос}$ – середньорічний обсяг основних фондів за відновною вартістю;

$\Phi_{об}$ – вартість оборотних фондів підприємства;

$K_{пвп}$ – коефіцієнт повних витрат праці, що визначається на макrorівні як відношення чисельності працівників у сфері матеріального виробництва до обсягу утвореного за розрахунковий рік національного доходу і застосовується для перерахунку уречевленої у виробничих фондах праці в середньорічну чисельність працівників.

Узагальнюючим показником спожитих ресурсів може бути рівень собівартості, який характеризує рівень поточних витрат на виробництво (оплата праці, амортизаційні відрахування основних засобів і нематеріальних активів, матеріальні витрати).

До важливих узагальнюючих показників ефективності виробництва С.Ф. Покропивний [20] пропонує показник, який характеризує частку приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва, що розраховується за формулою:

$$Ч_{\text{інт}} = 100 * \left(1 - \frac{\Delta P_3}{\Delta V_6}\right), \quad (1.2)$$

де $Ч_{\text{інт}}$ – частка приросту продукції, що зумовлена інтенсифікацією виробництва;

ΔP_3 – приріст застосованих ресурсів за аналізуємий період, %;

ΔV_6 – приріст обсягу виробництва продукції за відповідний період, %.

Важливість розрахунку відповідного показника ($Ч_{\text{інт}}$) зумовлюється тим, що за ринкових умов господарювання вигідним як економічно, так і соціально, є інтенсивний розвиток виробництва.

На рівні національної економіки, узагальнюючим показником ефективності виробництва є народногосподарський ефект, який враховує втрати не тільки на конкретному підприємстві, а й в суміжних виробництвах і споживачів.

Відповідний показник, який обчислюється як приріст чистого прибутку, тобто як приріст загального ефекту.

Для всебічної оцінки рівня і динаміки економічної ефективності виробництва поряд з наведеними узагальнюючими показниками слід використовувати також специфічні показники, що відбивають ступінь використання кадрового потенціалу, виробничих потужностей, устаткування, матеріальних, фінансових ресурсів тощо.

Оцінка ефективності виробництва базується на концепції формування збалансованої системи специфічних показників, які можуть бути об'єднані в

п'ять блоків, за певними напрямками використання виробничих ресурсів (рис. 1.9.):

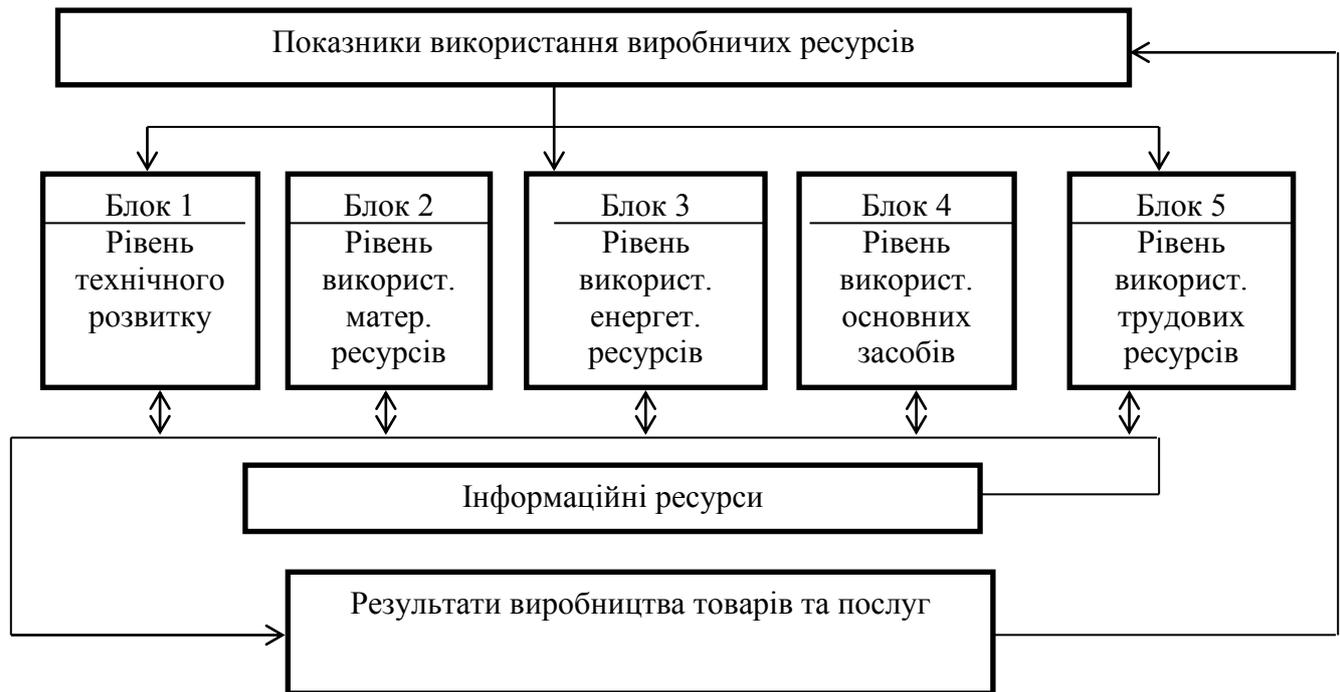

Рисунок 1.9 – Організаційно-інформаційна модель оцінки ефективності використання виробничих ресурсів

Організаційно-інформаційна модель аналізу ефективності використання виробничих ресурсів включає [56]:

- рівень використання виробничих ресурсів, показники фондівіддача, матеріаломісткість, енергомісткості виробництва, продуктивність праці тощо;
- інформацію про рівень використання виробничих ресурсів (основних фондів, матеріальних ресурсів, праці);
- ефективність використання виробничих ресурсів, у витратах ресурсів на виробництво (собівартості продукції).

Розглянемо зміст кожного блоку показників ефективності використання ресурсів.

Основні засоби, як одна зі складових національного багатства країни, становлять собою матеріальні активи, що утримуються з метою використання у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в

оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціальних функцій.

Побудуємо інформаційно-організаційну модель оцінки ефективності використання основних засобів (рис. 1.10).

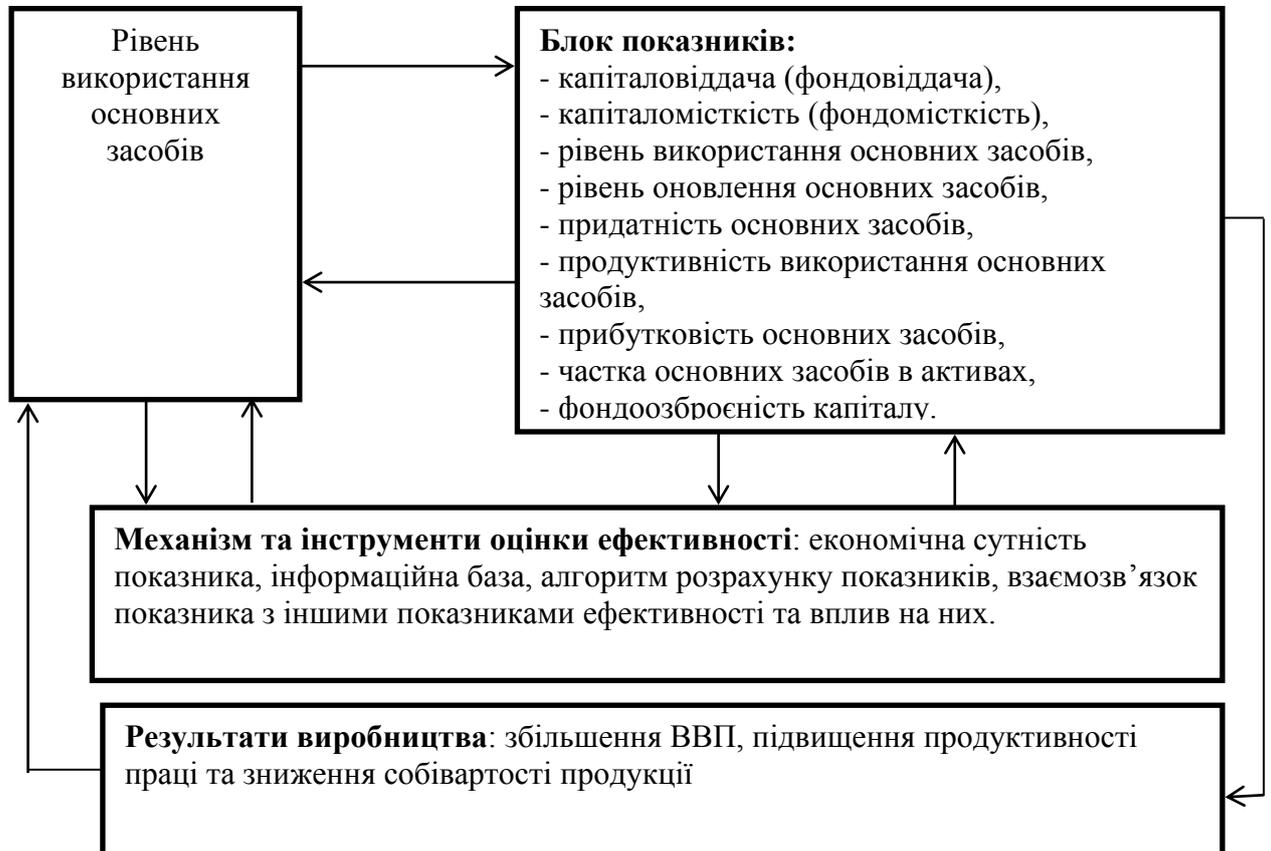

Рисунок 1.10 – Організаційно-інформаційна модель ефективності використання основних засобів

Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів на практиці здійснюється за допомогою узагальнюючих та індивідуальних показників.

Узагальнюючим вартісним показником ефективності використання матеріальних ресурсів є матеріаломісткість продукції, яка визначається як співвідношення суми матеріальних витрат до вартості виготовленої продукції і показує, скільки матеріальних витрат припадає на кожну гривню виготовленої продукції.

Організаційно-інформаційну модель оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів представлено на рисунку 1.11.

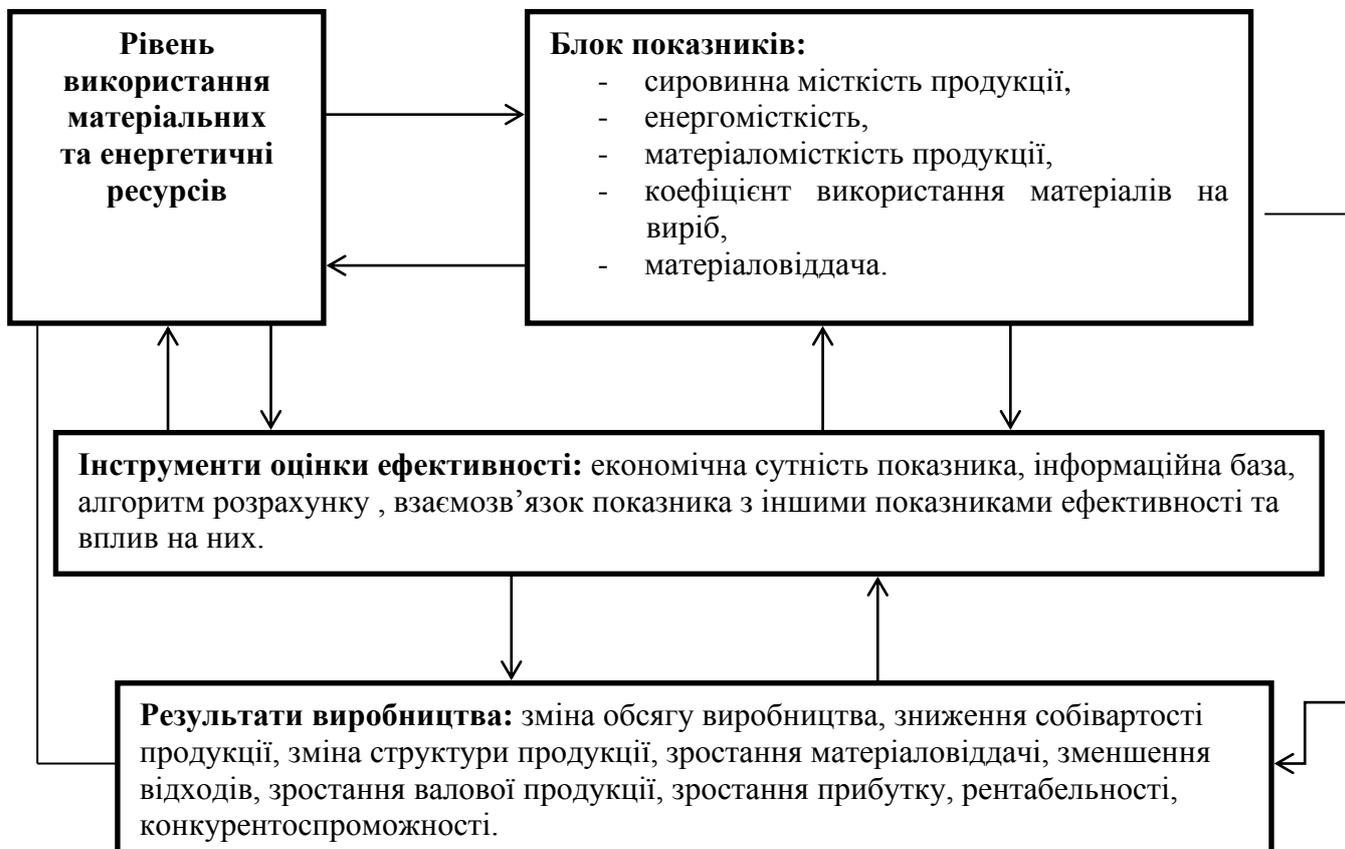

Рисунок 1.11 – Організаційно-інформаційна модель оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів

Система показників ефективності використання трудових ресурсів.

Основним чинником зростання ефективності виробництва є працівники. Підвищення продуктивності праці працівників, їх ділові якості визначають ефективність виробництва. Від ефективності використання трудових ресурсів у процесі виробництва залежать показники обсягів виробництва продукції, її собівартість, якість тощо. Організаційно-інформаційну модель оцінки використання трудових ресурсів зображено на рисунку 1.12.

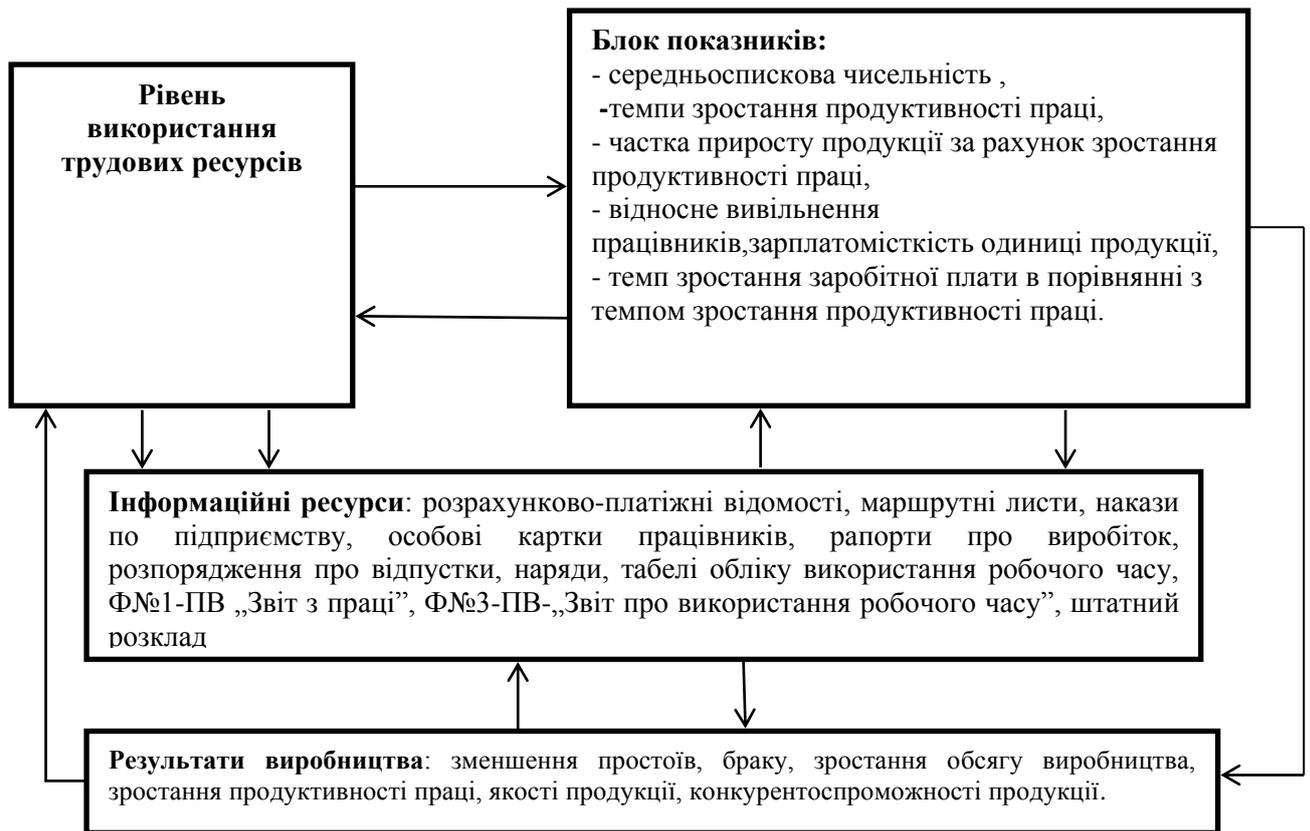

Рисунок 1.12 – Організаційно-інформаційна оцінка ефективності використання трудових ресурсів

Кожний, хто бере участь у господарській діяльності, одержує прибуток в обмін на ті ресурси, які він вкладає. Оцінка ресурсів, що забезпечують господарську діяльність та ефективність їх використання, визначається системою економічних показників, які розглянуті вище і приведені в таблиці 1.3.

Кожна з представлених груп показників включає певну кількість конкретних абсолютних чи відносних показників, що характеризують загальну ефективність господарювання або ефективність використання окремих видів ресурсів, які поділені на наявні та використані.

Таблиця 1.3 – Показники ефективності використання ресурсів

Показники		Умовні позначення	Показники ефективності використання ресурсів			
			Прямі (обсяг виробництва продукції, прибуток на одиницю ресурсів)		Обернені (витрати ресурсів на одиницю продукції, прибутку)	
			Показник	Алгоритм розрахунку	Показник	Алгоритм розрахунку
1	2	3	4	5	6	7
наявні	Середньорічна кількість працівників	ЧП	Виробіток на одного працівника	$V=OP/ЧП$, де OP-обсяг реалізації	Трудоємність (t)	$t=ЧП/OP$
	Середньорічна вартість основних засобів	ОЗ	Фондовіддача (Φ^B)	$\Phi_B = OP/OЗ$	Фондомісткість (Φ_M)	$\Phi_M=OЗ/OP$
використані	Операційні в-ти з реалізованої продукції	ВО	Обсяг реалізації з 1 грн. оп. витрат	$MB = OP/BO$	Витратомісткість (ВМ)	$BB=BO/OP$
	Матеріальні витрати	ВМ	Матеріаловіддача (Мв)	$M_B = OP/BM$	Матеріаломісткість (Мм)	$M_M=BM/OP$
	Енерговитрати	ВЕ	Енерговіддача (Ев)	$E_B = OP/BE$	Енергомісткість (Ем)	$E_M=BE/OP$
	Питома вага оплати праці	Воп	Зарплатовіддача (ЗПв)	$ЗП_B=OP/Воп$	Зарплатомісткість (ЗПм)	$ЗП_M=Воп/OP$
результат	Чистий прибуток	Пч	Рентабельність операційної діяльності (Роп)	$Роп = Пч/BO$	Обсяг опер. витрат на 1 грн. од. чистого прибутку	$\Phi=BO/Пч$

Усі показники оцінки ефективності господарської діяльності підприємства взаємопов'язані між собою, що можна побачити на рисунку 1.15.

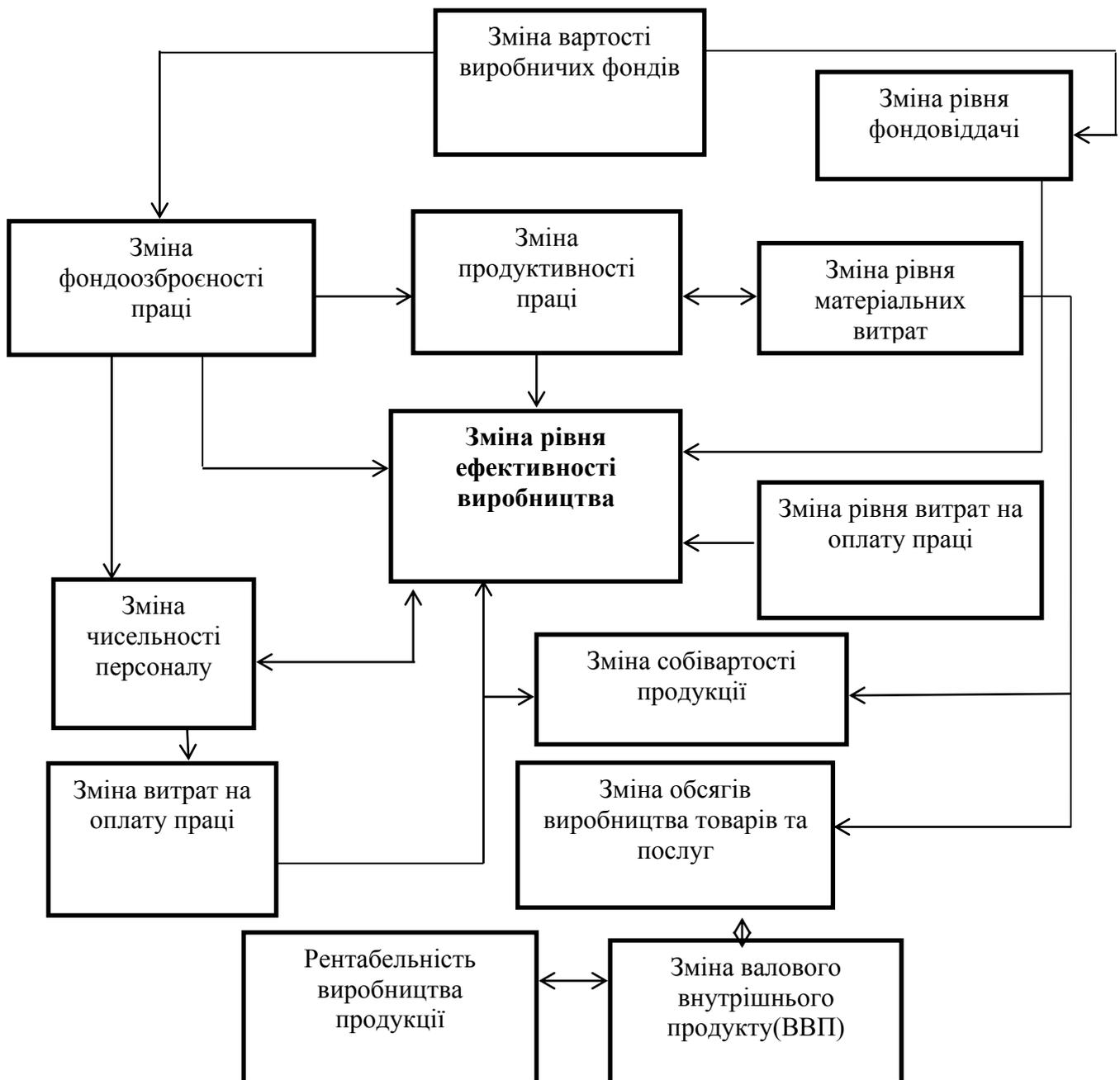

Рисунок 1.15 – Система взаємозв’язку основних показників ефективності виробництва

Виробничий процес завжди є результатом взаємодії відповідних ресурсів, а його ефективність забезпечується їх оптимальними комбінаціями та використанням.

Структура ресурсів суб’єкта господарювання показує наявність ресурсів на підприємстві, їх якість та потребу, виражає взаємозв’язок та ефективність використання в бізнес-процесі.

Слід зазначити, що процес вимірювання очікуваного або досягнутого рівня ефективності виробництва товарів та послуг методологічно пов'язаний із розширеним визначенням відповідних критеріїв та формуванням відповідних систем показників.

Тому, підсумовуючи, ми вважаємо, що одним із головних факторів економічного зростання є оптимальне використання ресурсів. Цієї мети можна досягти шляхом забезпечення ефективного використання матеріальних, фінансових та трудових ресурсів. Запропонована система ключових показників ефективності та їх взаємодія сприятимуть прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, які розподіляються на основі поглибленої оцінки ефективності виробництва товарів та послуг.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТДВ «МИРГОРОДСЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД»

2.1 Дослідження та оцінка зовнішнього середовища діяльності підприємства

Хлібопекарська промисловість України посідає одне з провідних місць, тому що виконує завдання з виробництва для населення традиційно важливої продукції першої необхідності, яка відрізняється широким асортиментом. У загальному обсязі валової продукції харчової промисловості частка хлібопекарської промисловості становить понад 15%; питома вага її виробничих основних фондів в основних фондах харчової промисловості – 8%.

За даними дослідницької компанії GfK Ukraine, споживання хліба в Україні кожного року падає і спостерігається така тенденція з 2008 року, особливо за рахунок продукції, що відноситься до низького цінового сегмента. Сьогодні ринок хліба та хлібобулочних виробів значно різниться як за асортиментом так і за виробниками. Згідно даних маркетингових досліджень компанії «Maxrise consulting» основними гравцями ринку є: «Київхліб», «Хлібні інвестиції», «Кулінічі», «Група Лауффер», «Формула смаку», «Концерн Хлібпром». Сумарна доля інших виробників складає 48,1%.

Узагальнивши всі проблеми, які на сьогодні постають перед виробниками хлібопекарської продукції, можна резюмувати, що в основному зниження рівня виробництва хлібобулочних виробів в Україні протягом останнього десятиліття було зумовлено рядом факторів (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Основні фактори зниження рівня виробництва хлібобулочних виробів в Україні

Окрім того, для хлібопекарської промисловості характерна висока транспортабельність основної сировини (борошна) при цьому невисока транспортабельність готової продукції. З огляду на це строки зберігання основної частини виробленої продукції, не перевищує термін в 72 години. Ситуація ускладнюється умовами роботи, що відповідає до щоденного (мінливого за величиною і асортиментом) замовлення посередників. В масштабах підприємств великої потужності реагувати на всі різкі зміни в асортименті і потребах споживачів безумовно складно.

Якщо узагальнити дані щодо структури ринку хлібобулочних виробів за асортиментом, які були представлені Державним центром статистики України, аналітичної компанії «AR-Group» та компанії Pro-Consulting [34] у період 2013 – 2017 рр., що представлені на рис. 2.2, стане очевидним зменшення частки хліба та постійного збільшення частки іншої продукції, категорії пироги, пиріжки, пончики та вироби пониженої вологості.

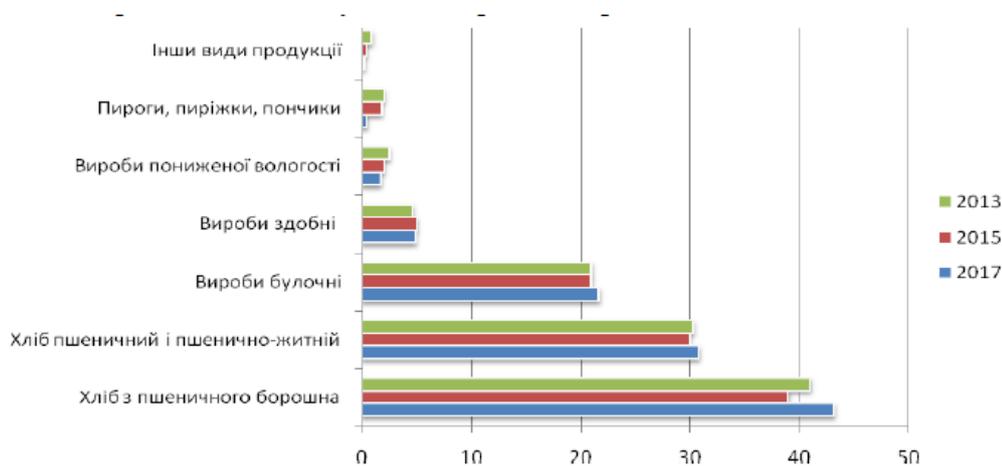

Рисунок 2.2 – Структура ринку хлібобулочних виробів за групами період 2013 – 2017 роки

Така ситуація склалася через низку причин. Так виробники починають розуміти, що для ефективного функціонування і сталого розвитку підприємств як великої, так і малої потужності в складних економічних умовах в даний час є складною комплексною проблемою. В першу чергу, це стосується таких її сторін, як менеджмент і маркетинг. Сьогодні до хлібобулочних виробів висуваються нові вимоги: вони мають бути не просто доступним продуктом харчування, що швидко втамовує голод, а ще й бути такими, які виділяють їх, оскільки конкуренція в цій групі товарів досить висока. Саме тому проблема просування товару стає все більш актуальною, адже все більше виробників розуміють, що фізичні характеристики товару, у випадку коли ринок насичений пропозицією, впливають не достатньо на вибір споживача.

Зважаючи на факт, що все більше споживачів прагнуть дотримуватись здорового способу життя і ведуть боротьбу із зайвою вагою, зростає популярність інноваційних продуктів – хліба дієтичного та лікувально-профілактичного спрямування, що містять зернові суміші, висівки, фруктозу, мед, горіхи, овочеві і фруктові добавки. Отже, на таку частку продукції припадає близько 5 – 7% від загального обсягу продажів. Однак, за даними маркетологів, потреба населення в групі дієтичних хлібобулочних виробів, збагачених вітамінами, буде рости.

Такі тенденції дають певні переваги виробникам, що займаються випуском хлібобулочних виробів з різноманітними функціональними добавками (рис. 2.3).

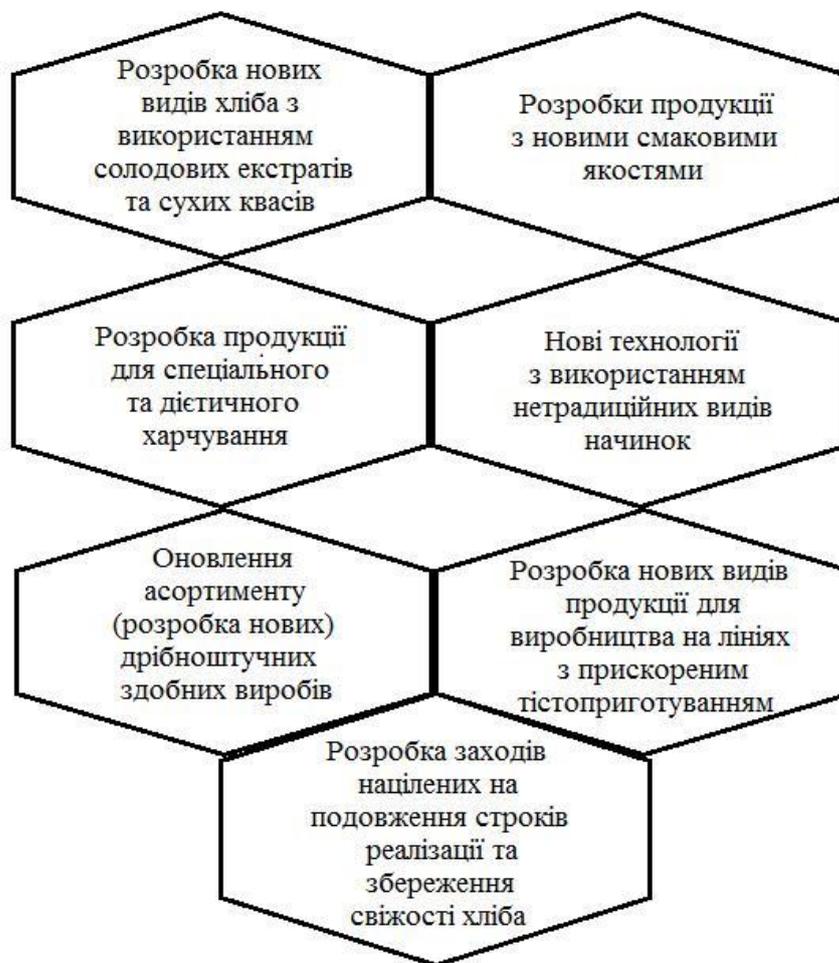

Рисунок 2.3 – Основні напрямки розширення асортименту хлібобулочних виробів

Таким чином, незважаючи на те що, згідно із статистичною інформацією, ринок хліба і хлібобулочних виробів скорочується в натуральному вираженні, він продовжує зростати за рахунок попиту на більш дорогі та якісні продукти.

Для успішного ведення сучасного бізнесу на хлібопекарському ринку підприємства змушені розширювати асортиментний ряд і проводити модернізацію виробництва.

Наразі асортимент хліба та хлібобулочних виробів, що випускається заводами в Україні, налічує майже 1000 найменувань і щороку до них додається ще кілька десятків. Виробники розширюють його за рахунок не скільки

використання нових технологій, скільки застосуванням добавок (кунжут, льон, родзинки, спеції, горіхи, кокосова стружка тощо), наповнювачів.

Загальновідомим є факт, що виробництво соціальних сортів хліба є низькорентабельним, а даний вид товарної категорії займає близько 80% загального обсягу виробництва хліба в Україні, суттєво випереджаючи преміальні й функціональні сорти хліба – 5% і 3% відповідно

З кожним роком споживання хлібобулочних виробів з групи профілактичного і дієтичного призначення в багатьох країнах світу стрімко зростає, при цьому виробництво масових сортів хліба знижується.

Ця тенденція чітко просліджується на ринках США та деяких країн ЄС. Беручи за приклад Францію можна відзначити, що загальне споживання хліба знизилось до 170 г на добу на одну людину, що в перерахунку становить 3,3 млн. тон на рік. В той же час споживання хлібобулочних виробів з підвищеним вмістом білка, зниженим вмістом натрію, виробів з фортифікованого борошна, з додаванням нетрадиційної для хлібопечення рослинної сировини зростає. При цьому соціологічні опитування показують, що основними критеріями при виборі для покупців залишаються ціна та смак (рис. 2.4).

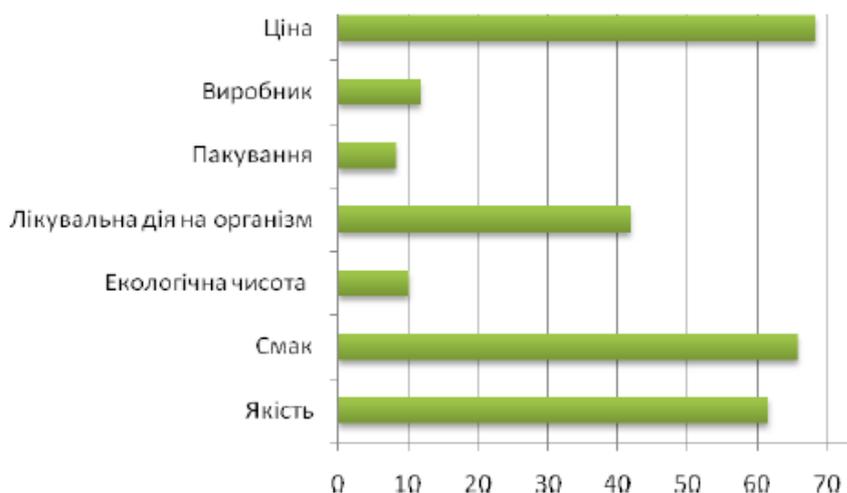

Рисунок 1.4 – Основні фактори, що впливають на вибір споживачів при купівлі хлібобулочного виробу

Оскільки досліджуване підприємство відноситься ще й до кондитерської промисловості проаналізуємо також і її стан.

Кондитерська промисловість України – одна з найважливіших галузей харчової промисловості. Обсяг виробництва кондитерської промисловості становить 3% ВВП країни. Частка України на світовому ринку кондитерських виробів становить 0,5%.

Виробнича потужність галузі становить 1,5 млн. т. Українські кондитерські підприємства споживають близько 600 тис. т цукру на рік. Загальна кількість підприємств кондитерської галузі становить близько 800. Приблизно 90% підприємств випускають борошняні кондитерські вироби і тільки 10% виробляють цукристі (шоколад, карамель, цукерки, драже тощо). Сім найбільших кондитерських підприємств України мають ринкову частку від 4 до 26% і виробляють до 72% загального обсягу продукції. Отже, наявний конкурентний ринок, на якому працює велика кількість виробників.

Ринок кондитерської продукції умовно поділяється на три основні сегменти: цукристі, борошняні й шоколадні вироби. Найбільш значний сегмент – цукристі кондитерські вироби (карамель, драже і цукерки). Сегмент борошняних виробів (печиво, вафлі, торти і крекери) займає 38,6% всього обсягу продукції, а сегмент шоколадних виробів – 5,7%. Практично всі товарні групи кондитерської промисловості розвиваються завдяки освоєнню виробниками нових рецептур і поліпшенню технологічного обладнання.

Останніми роками найпомітніше розширився асортимент такої продукції: плиткового шоколаду (за рахунок пористого і високоякісного тонкого); шоколадних цукерок (завдяки розвитку пралінових начинок); шоколадних батончиків (особливо вафельної групи); рулетів, бісквітів (у тому числі бісквітного печива), глазуrowаного печива та печива з начинкою. Протягом багатьох років у кондитерській промисловості спостерігаються сезонні тенденції щодо нарощування виробництва і розширення асортименту в кожній із товарних груп.

Національна кондитерська промисловість представлена підприємствами, що входять до системи Державного департаменту продовольства України: «Укркондитер», «Укрпродсоюз», «Укрхліб» і неасоційованих підприємств

приватного сектору. До системи «Укркондитер» входять 28 фабрик, заводи продтоварів, цехи і підприємства громадського харчування. Найбільшими підприємствами приватного сектору є: «Roshen», «АВК», «Житомирські Ласощі», «Бісквіт-Шоколад», «Світоч», «Конті», «Крафт Фудз Україна». Виробництва цих корпорацій, створені на базі кращих зарубіжних технологій, забезпечили випуск продукції на рівні провідних європейських виробників. За оцінкою фахівців ємність внутрішнього ринку кондитерських виробів становить близько 1 000 000 т за рік.

Рейтинг лідерів не змінюється кілька років і найбільші підприємства, такі як «Roshen», «АВК», «Житомирські Ласощі» та «Бісквіт-Шоколад», виробляють 60% вітчизняного ринку кондитерських виробів. Продукція іноземних виробників на внутрішньому ринку практично відсутня. Обсяг імпорту в 2015 році скоротився ще на 29%. Однією з основних причин цього зниження є девальвація внутрішньої валюти. При цьому, зменшилася собівартість національної продукції в євровому еквіваленті. Це явище позитивно вплинуло на експорт кондитерської продукції. Найбільшими експортерами кондитерських виробів стали «Roshen», «АВК», «Світоч» та «Крафт Фудз Україна» (рис. 2.5).

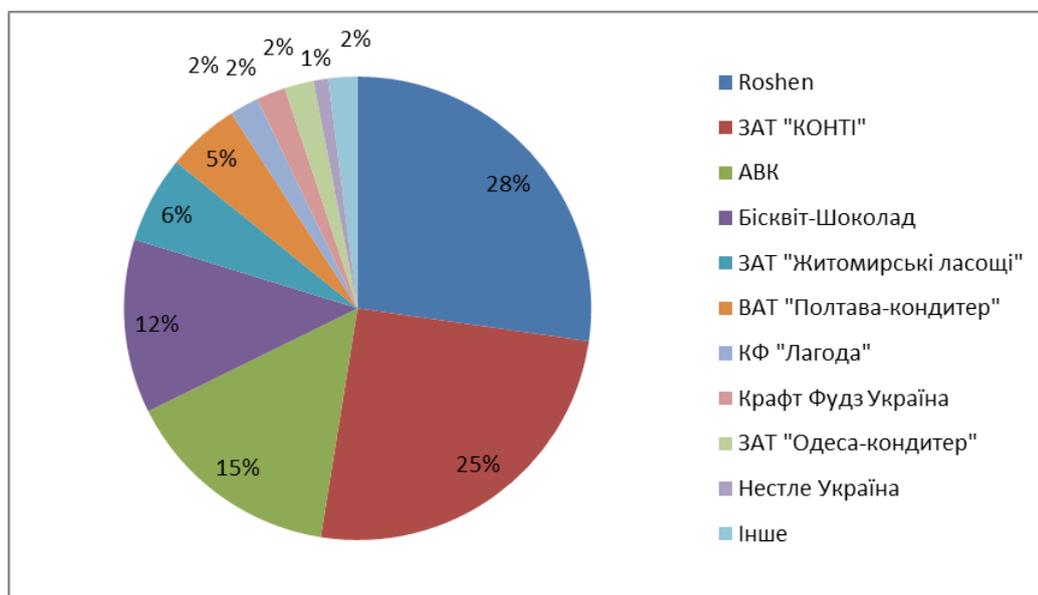

Рисунок 2.5 – Поділ ринку кондитерських виробів між виробниками

За даними Candy Industry, компанія Roshen займає в рейтингу 24 місце (мінус одна позиція у порівнянні з торішнім ТОП-100). Roshen належить вісім фабрик, на яких працює 10 тис. співробітників. Виручка компанії в 2016 р. склала 800 млн. дол. На 43 місці – Konti Group з п'ятьма фабриками, 3,8 тис. співробітників і виручкою в 469 млн. дол. За 2016 рік компанія опустилася на п'ять пунктів. Крім того, AVK Confectionery займає 67 рядок рейтингу. У компанії 3 фабрики з 3,5 тис. робітників, річна виручка – 275 млн дол. За підсумками року рейтинг AVK знизилася на п'ять сходинок рейтингу.

На провідних кондитерських фабриках проведено модернізацію, встановлено найсучасніші виробничі лінії, значно підвищено технологічність і наукомісткість підприємств. Якість продукції вітчизняних підприємств за багатьма параметрами не відрізняється від іноземної, що дозволяє, фактично повністю витіснити конкурентів із інших країн. Частка закордонних торгових марок складає лише 5 %.

Поруч із загальною перспективністю кондитерської галузі, слід зазначити, що досить обмеженими є умови розвитку невеликих підприємств. Більшість з них потребують заміни застарілого обладнання та впровадження нових технологій при нестачі власних коштів [54]. Тому виробництво й надалі концентруватиметься в найбільших корпораціях. Для невеликих фірм потрібно вирішити фінансові проблеми за рахунок залучення інвестицій.

За 2015 – 2019 роки виявлено наступні проблеми, що гальмують розвиток підприємств кондитерської галузі: урядові обмеження на експорт продукції до Російської федерації – спричинили зменшення обсягів виробництва та вимагають пошуку нових ринків збуту; військові дії в Східній Україні – зупинено виробництво на Маріупольській кондитерській фабриці.

Окрім того, виробничі потужності компанії «Конті» завантажені лише на 40%. Найбільше постраждала компанія «А.В.К.», оскільки зупинено виробництво в Луганську та Донецьку; нові технології та запуск високоякісних кондитерських виробів здійснюють лише лідери кондитерського ринку, що забезпечені обладнанням для моніторингу контролю якості продукції; високий

рівень залежності від експорту – запровадження торговельних обмежень негативно впливає на динаміку розвитку кондитерської галузі та зумовлює пошук нових ринків.

Для підтримки конкурентоспроможності та фінансової стійкості, а також для розвитку виробничо-господарської діяльності підприємства і недопущення кризових ситуацій необхідно удосконалювати, а на деяких підприємствах фактично запроваджувати стратегічне управління, де вихідним елементом є формування або удосконалення конкурентних стратегій. У сучасних умовах вони можуть бути дієвим засобом подолання кризи, мінімізації її наслідків та недопущення у майбутньому.

Аналіз обсягу реалізованої продукції за видами економічної діяльності на основі даних форми №1-підприємництво (річна) «Звіт про основні показники діяльності підприємства» за три роки представлений у таблиці 2.1.

За даними таблиці 2.1 слід відмітити, що ТДВ «Миргородський хлібозавод» займається двома основними видами діяльності – виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого та тривалого зберігання та виробництвом сухарів і сухого печива (рис. 2.5).

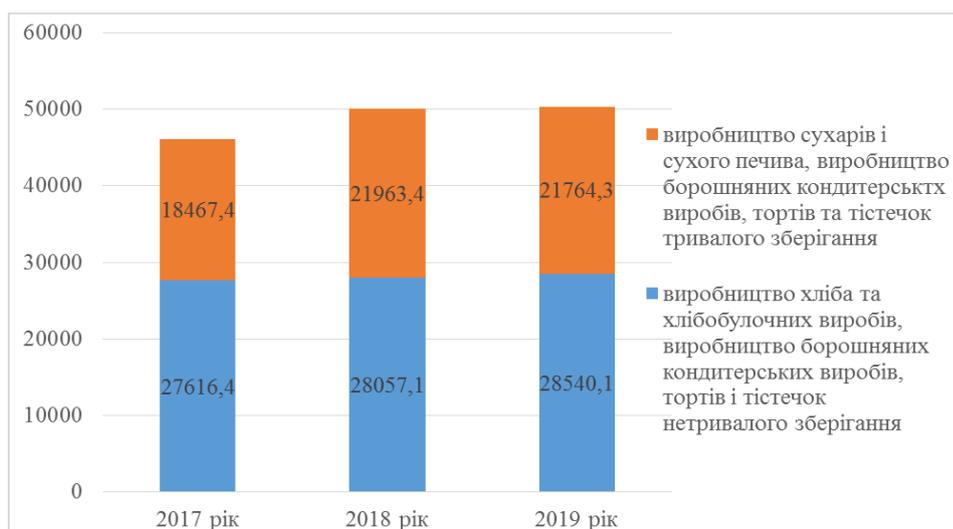

Рисунок 2.5 – Динаміка обсягу реалізованої продукції, робіт, послуг за видами економічної діяльності ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Таблиця 2.1 – Розподіл обсягів реалізованої продукції за видами економічної діяльності ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Найменування виду економічної діяльності	Обсяг реалізованої продукції						Відхилення			
	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2019 до 2017		2019 до 2018	
	тис. грн.	ПВ, %	тис. грн.	ПВ, %	тис. грн.	ПВ, %	Сума, тис. грн	ПВ, %	Сума, тис. грн	ПВ, %
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Усього по підприємству	46083,8	100,00	50020,5	100,00	50304,4	100,00	4220,6	0,00	283,9	0,00
виробництво хліба та хлібобулочних виробів, виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання	27616,4	59,93	28057,1	56,09	28540,1	56,73	923,7	- 3,19	483	0,64
виробництво сухарів і сухого печива, виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів та тістечок тривалого зберігання	18467,4	40,07	21963,4	43,91	21764,3	43,27	3296,9	3,19	- 199,1	- 0,64

Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого у 2019 році збільшилося в порівнянні до 2018 та 2017 років відповідно на 483 тис. грн. та 923,7 тис. грн.

Питома вага виробів нетривалого зберігання у 2019 році зменшилася 3,1% в порівнянні з 2017 роком, але зросла на 0,64% при зрівнянні з 2018 роком.

У 2019 році виробництво сухарів і сухого печива та виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання становило 21764,3 тис. грн., що на 3296,9 тис. грн. більше ніж у 2017 році, але на 199,1 тис. грн. менше ніж у 2018 році.

Питома вага виробів тривалого зберігання у 2019 році склала 43,27%, що на 3,19 більше ніж у 2018 році та 0,64% менше ніж у 2017 році.

Загалом усього по підприємству вартість виробленої продукції зросла з 46083,8 тис. грн. у 2017 році до 50304,4 тис. грн. у 2019 році. За 20197 рік продукції було випущено на 4220,6 тис. грн. більше ніж це було у 20175 році та на 283,9 тис. грн. більше ніж це було у 2018 році.

Підприємство належить відразу до двох галузей харчової промисловості: хлібопекарної та кондитерської. Питома вага у структурі виробленої продукції підприємства займає випуск пряників, асортимент яких на сьогоднішній день складає більше 30 найменувань. В умовах ринку, коли потреби споживачів з кожним днем змінюються, колектив підприємства постійно працює над оновленням та удосконаленням асортименту продукції. Майже половина найменувань – власні розробки.

Сьогодні на полицях магазинів можна зустріти багато видів пряників, до того ж багато з них дуже схожі зовні. Насправді виявляється, що це зовсім різні продукти. За способом виготовлення пряники поділяються: на заварні та сирцеві. ТДВ «Миргородський хлібозавод» надає перевагу виробництву заварного пряника, який на відміну від сирцевого має більший термін реалізації, кращий зовнішній вигляд, та смакові властивості. Здоров'я – головне в житті кожної людини, тому вся продукція яку виробляє ТДВ «Миргородський хлібозавод»

відповідає всім сучасним вимогам та стандартам якості в Україні, що засвідчується сертифікатами ISO 22000 та ISO 9001 [48].

Підприємство випускає хліб Орільський формовий та подовий, хліб пшеничний 1-го сорту формовий, хліб селянський, хліб «запашний» подовий, хліб житньо-пшеничний, 5 найменування батонів, 15 видів булочних та здобних виробів, які користуються попитом у споживачів. В асортименті має місце продукція, нарізана скибками, в упаковці. Це батон «Нарізний», хліб «Орільський» формовий ТМ «Даромир».

Своєю високою якістю, та відносно стабільними цінами завоювала ринок збуту продукція кондитерського цеху. Колектив хлібозаводу постійно і наполегливо працює над оновленням асортименту хлібобулочних та кондитерських виробів. Прагне задовольнити вимоги покупців та їх смаки. На даний час хлібозавод виробляє торти, тістечка, пряники. В своїх розробках використовує натуральну сировину.

Географія споживачів ТДВ «Миргородський хлібозавод» дуже поширена, насамперед це Полтавська область, а також Київська, Сумська, Харківська, Миколаївська, Херсонська, Житомирська, Дніпропетровська області.

Продукція торгової марки випікається за традиційною технологією з високоякісної екологічно чистої натуральної сировини. Вся продукція відповідає вимогам діючих державних стандартів. Пакувальні матеріали, які використовуються, забезпечують тривале збереження споживчих властивостей і високі смакові якості продукції.

2.2 Організаційно-правові основи функціонування ТДВ «Миргородський хлібозавод»

Згідно Господарського кодексу України ст. 62, трактує таке визначення підприємства: «Підприємство – самостійний господарюючий суб'єкт, який створений компетентним органом державної влади, місцевого самоврядування

або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб, шляхом систематичного здійснення виробничої, науково – дослідницької або іншої діяльності в порядку передбачених цим законом та іншими законами, які регулюють підприємницьку діяльність в Україні».

Господарське законодавство регулює правові, економічні та соціальні принципи здійснення підприємницької діяльності на території України. Також в ньому зазначається види та організаційні форми підприємств, правила створення і ліквідації підприємства за тих чи інших причин; створює однакові правові умови для діяльності підприємств незалежно від форм власності й системи господарювання; забезпечує самостійність підприємств.

Правове регулювання у функціонуванні підприємства визначається такими чинниками: організаційно-правовою формою підприємства; видами діяльності; обсягом товарообігу. Діяльність підприємств в Україні регламентується законодавством і установчими документами.

Товариство з додатковою відповідальністю «Миргородський хлібозавод» (завод був заснований в 1961 році) знаходиться в місті Миргород.

Основна інформація про підприємство, як юридичну особу, відображена в таблиці 2.2. та взята з офіційного сайту Мін'юсту.

Таблиця 2.2 – Головні відомості про суб'єкт підприємництва

Головні ознаки	Відомості про підприємство
1	2
Повне найменування юридичної особи та скорочене у разі його наявності	Товариство з додатковою відповідальністю «Миргородський хлібозавод» (ТДВ «Миргородський хлібозавод»)
Організаційно-правова форма	Товариство з додатковою відповідальністю
Назва юридичної особи	«Миргородський хлібозавод»
Форма власності	Приватна
За розміром підприємство	Середнє
Ідентифікаційний код юридичної особи	00376975
Місцезнаходження юридичної особи	37600, Полтавська обл., місто Миргород, вулиця Гоголя, будинок 169
Дані про розмір статутного капіталу (статутного або складеного капіталу) та про дату закінчення його формування	Розмір (грн.): 214177.00 Дата закінчення формування: 10.02.2012

Прізвище, ім'я, по батькові, дата обрання (призначення) осіб, які обираються (призначаються) до органу управління юридичної особи	БЗЕНКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ керівник з 10.05.2011
Дата державної реєстрації, дата та номер запису в Єдиному державному реєстрі про проведення державної реєстрації юридичної особи, яка утворена в результаті перетворення	Дата державної реєстрації: 20.02.1997 Дата запису: 11.02.2011 Номер запису: 1 587 145 0000 000609
Внутрішній нормативно-правовий акт, який регулює діяльність суб'єкта підприємництва	Статут
Законодавчі акти, що регулюють діяльність суб'єкта підприємництва	Цивільний кодекс України , Господарський кодекс України , Закон України «Про господарські товариства» , КЗПП, та інші

ТДВ «Миргородський хлібо завод» з моменту його державної реєстрації є юридичною особою і має усі передбачені для юридичних осіб чинним законодавством України прав та обов'язків.

ТДВ «Миргородський хлібо завод» має самостійний баланс, поточний та інші рахунки в тому числі валютні в банках України, круглу печатку із своїм найменуванням та штамп, бланки із своїми реквізитами, товарний знак, відповідно зареєстрований та інші атрибути.

Досліджуване підприємство до 2011 року мало іншу організаційно-правову форму – Публічного акціонерного товариства (ПАТ).

На сьогоднішній день колектив підприємства налічує близько 150 високопрофесійних, кваліфікованих, досвідчених працівників. Дотримання багаторічних хлібопекарських та кондитерських традицій створило чудову репутацію у споживачів та колег-професіоналів.

Основні нагороди підприємства: підприємство року – 2004; переможець Всеукраїнського конкурсу-виставки «Кращий вітчизняний товар 2007 року»; лауреати загальнонаціонального конкурсу «Вища проба»; переможець конкурсу «Полтавська марка» 2005, 2006, 2011 років; дипломований фіналіст обласного етапу Всеукраїнського конкурсу якості продукції «100 кращих товарів року 2011»; нагороджені дипломом за участь у Національному Сорочинському ярмарку 2012 року; дипломований переможець в номінації «Кращі смакові якості

кондитерських виробів з використанням меду» конкурсу-дегустації «Медові витівки» 2012 року.

ТДВ «Миргородський хлібозавод» здійснює самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність з метою одержання прибутку та досягнення економічних та соціальних результатів.

Мета ТДВ «Миргородський хлібозавод»: створення брендового продукту, обраного покупцями завдяки авторитету підприємства, якості продукту і його конкурентності та організація ефективного бізнесу, що дозволяє постійно вдосконалювати виробництво.

Цінності ТДВ «Миргородський хлібозавод»:

1. Вірність традиціям: хлібозавод виготовляє продукцію за класичною технологією, з дотриманням усіх норм та стандартів.

2. Пошук досконалості: щодня, щохвилини, підприємство робить все, щоб його продукція була досконалою.

3. Турбота про працівників: Миргородський хлібозавод вірить у своїх людей, розвиває їх та довіряє їм.

4. Перемога разом із клієнтами: клієнти хлібозаводу – у центрі всього, що він робить.

У таблиці 2.3 наведено перелік видів діяльності, якими займається досліджуване підприємство відповідно до класифікатора видів економічної діяльності.

Таблиця 2.3 – Види діяльності ТДВ «Миргородський хлібозавод»

Код КВЕД	Види діяльності
1	2
10.71	Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання (основний)
10.72	Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання
46.39	Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами
47.11	Роздільна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами
49.41	Вантажний автомобільний транспорт

Організаційна структура управління підприємством – основа системи управління, яка визначає склад, підпорядкованість та взаємодію її елементів окреслює необхідну кількість персоналу, здійснює його розподіл за підрозділами, регламентує адміністративні, функціональні та інформаційні взаємовідносини між працівниками.

ТДВ «Миргородський хлібозавод» має лінійно організаційну структуру управління. Такий вибір організаційної структури управління є характерним для підприємств, що виробляють однотипну продукцію масового виробництва. Саме таким і є досліджуване товариство.

Схема організаційної структури управління ТДВ «Миргородський хлібозавод» наведена на рисунку 2.6.

Вищим органом управління ТДВ «Миргородський хлібозавод» є загальні збори учасників. Аналізуючи організаційну структуру управління досліджуваного підприємства варто відзначити, що безпосередньо директору підпорядковуються: головний інженер, комерційний директор, фінансовий директор, відділ кадрів, юрист, автопарк, відділ охорони, відділ охорони праці і секретар-референт. У свою чергу у головного інженера, комерційного директора, фінансового директора в підпорядкуванні знаходяться певні підрозділи (ланки).

В підпорядкуванні фінансового директора: бухгалтерія на чолі з головним бухгалтером, планово-економічний відділ та медпункт. В підпорядкуванні комерційного директора: відділ збуту і маркетингу, відділ постачання та фірмовий магазин. В підпорядкуванні головного інженера: лабораторія, головний енергетик, головний механік, начальник котельної та три виробничі цехи.

Представлена організаційна структура управління на підприємстві відноситься до лінійно-функціонального типу, вона має свої переваги і недоліки.

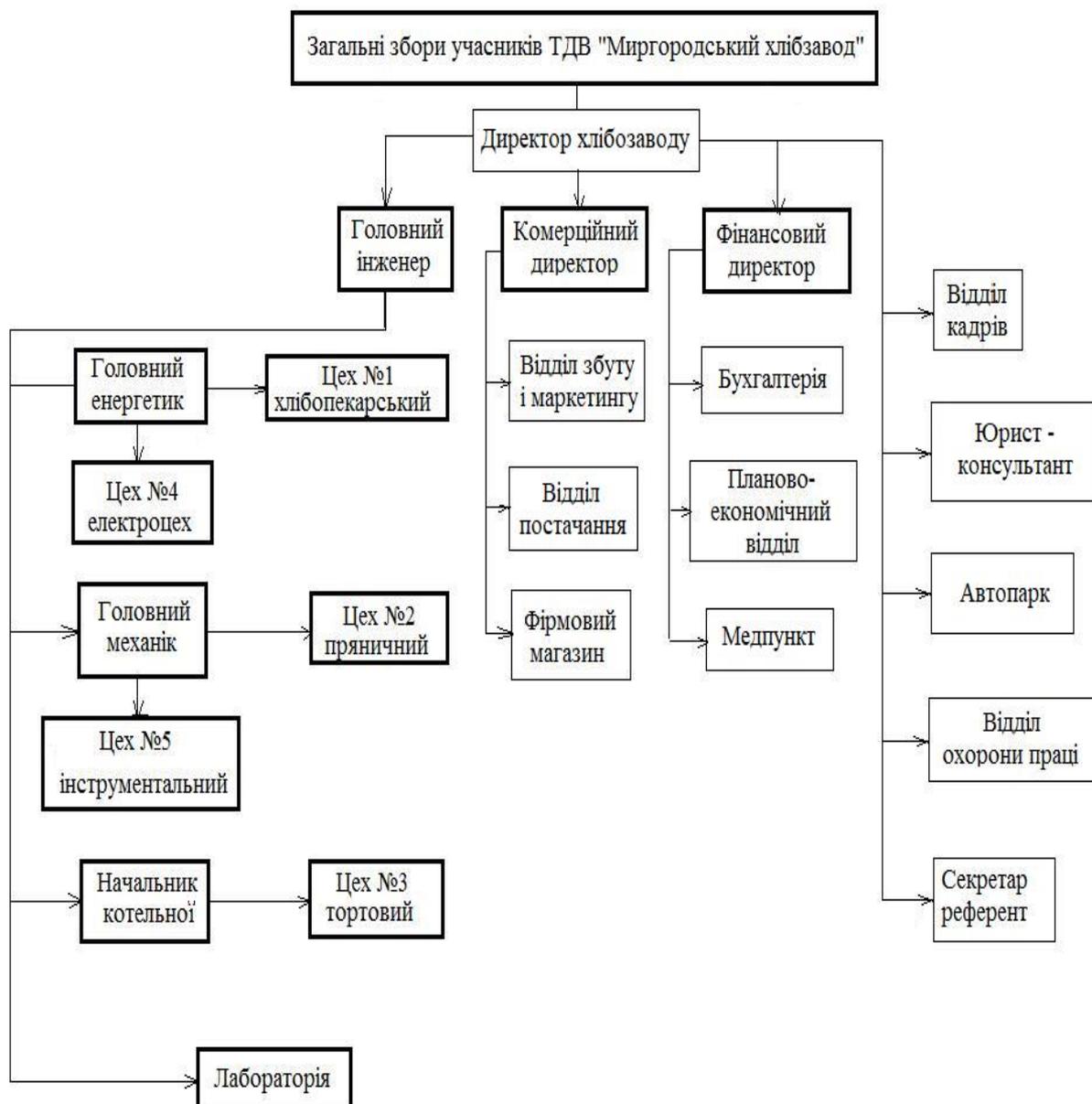

Рисунок 2.6 – Схема організації структури управління ТДВ «Миргородський хлібзавод»

- До переваг лінійної організаційної структури управління відносять:
- єдність розпорядництва, простоту і чіткість підпорядкування;
  - повну відповідальність керівника за результати діяльності підлеглих йому підрозділів;
  - оперативність у прийнятті рішення;
  - погодженість дій виконавців;

– одержання нижчестоящими ланками погодження між собою розпоряджень і завдань.

Недоліками цього виду структури управління є:

– велике інформаційне перенавантаження керівника, величезний потік документів, множинність контактів з підлеглими, вищими і суміжними ланками;

– високі вимоги до керівника, який повинен бути висококваліфікованим фахівцем, що володіє різнобічними знаннями і досвідом в усіх сферах діяльності, які здійснюють його підлеглі працівники

– структура може бути пристосована тільки до вирішення оперативних іпоточних завдань;

– структура не гнучка і не дає змоги вирішувати завдання, що залежать від умов функціонування, які постійно змінюються.

Тому на підприємстві постійно удосконалюється організаційна структура управління.

Схема виробничої структури ТДВ «Миргородський хлібозавод» наведена на рис. 2.7.

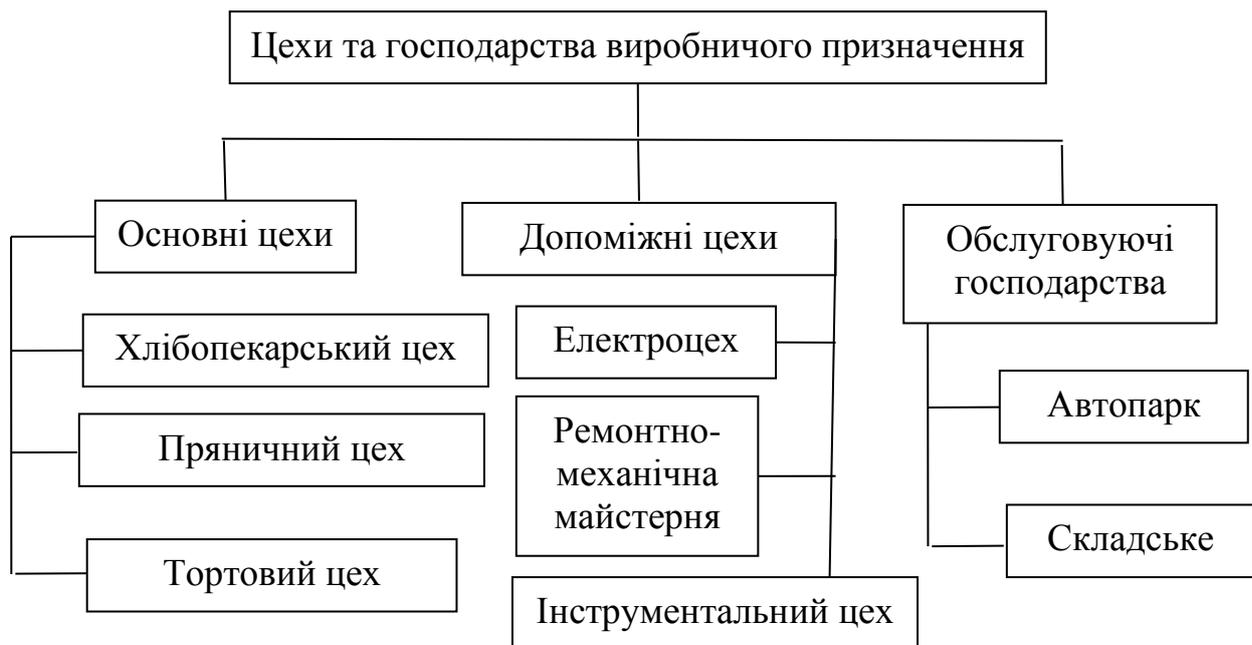

Рисунок 2.7 – Схема виробничої структури ТДВ «Миргородський хлібозавод»

Виробнича структура підприємства динамічна. вона змінюється в часі під впливом різних чинників, які обумовлюють необхідність її вдосконалення. Основною вимогою до структури є забезпечення раціональнішого сполучення в часі і просторі всіх елементів та їх ланок виробничого процесу.

Виробнича структура підприємства визначає розподіл праці між цехами та обслуговуючими господарствами, формалізує внутрішньозаводську спеціалізацію та кооперування, у галузевому масштабі вказує на міжзаводську спеціалізацію виробництва. На основі виробничої структури формується управлінська структура підприємства.

Підприємство складається з цехів основного виробництва і допоміжних цехів. Основне виробництво, мета якого полягає у виготовленні хлібобулочних виробів та кондитерських виробів необхідної кількості, складається з наступних відділень:

- хлібопекарський цех;
- пряничний цех;
- тортовий цех.

Крім того є ряд дільниць, які обслуговують основне виробництво:

- електроцех – забезпечення безперервного постачання електроенергією, обслуговування та ремонт електрообладнання, кабельних ліній, ліній електропередач;
- ремонтно-механічна майстерня – забезпечує обслуговування та ремонт обладнання;
- інструментальний цех – зайнятий постачанням, виготовленням, ремонтом, відновленням інструменту і технологічної оснастки, їх обліком, зберіганням і видачею в цехи і на робочі місця;
- складське господарство – є оперативним підрозділом комерційної служби промислового підприємства, яка покликана забезпечувати безперебійну роботу виробничих цехів;
- автопарк – забезпечення транспортом роботи заводу.

На ТДВ «Миргородський хлібозавод» економічна служба представлена планово-економічним відділом (ПЕВ) та бухгалтерією.

Основними завданнями ПЕВ на підприємстві є формування єдиної економічної політики підприємства на основі аналізу стану і тенденцій розвитку кондитерської та хлібопекарної галузі, економічне планування й аналіз економічного стану підприємства, формування цінової політики підприємства.

До ПЕВ входять начальник ПЕВ – Чегринець Світлана Григорівна та економіст – Подоляка Ніна Борисівна.

Планово-економічну роботу на підприємстві, як правило, веде економіст. Економіст безпосередньо підпорядковується начальнику ПЕВ. В своїй роботі економіст керується нормативно-методичними матеріалами, наказами Голови Правління, вказівками начальника ПЕВ та посадовою інструкцією. У додатку Б знаходяться посадова інструкція начальника ПЕВ ТДВ «Миргородський хлібозавод».

Економіст ПЕВ на ТДВ «Миргородський хлібозавод» зобов'язаний:

- вести кожнодобовий оперативний облік випуску готової продукції в асортименті в натуральних показниках;
- виконувати місячну квартальну звітність по обсягу виробленої продукції в натуральному і грошовому виразі;
- готувати іншу термінову звітність в відповідні строки по затверджених формах;
- проводити подекадно і помісячно звірку з працівниками бухгалтерії, начальниками цехів і ділень по випуску готової продукції в натуральних показниках;
- здійснювати розрахунок рентабельності окремих видів продукції за звітний період (місяць, квартал, рік);
- приймати участь разом з працівниками виробничо-технологічної лабораторії в проведенні пробних випічок і розрахунку фактичного виходу продукції.

ПЕВ на досліджуваному підприємстві виконує наступні функції:

1. Формування і визначення економічної стратегії розвитку підприємства з метою адаптації його господарської діяльності і системи керування у змінних умовах ринку, зовнішніх і внутрішніх економічних умовах.
2. Виявлення збиткової продукції, розробка заходів щодо зняття її з виробництва.
3. Статистичний облік по усіх виробничих і техніко-економічних показниках роботи підприємства, систематизація статистичних матеріалів.
4. Розробка методик, рекомендацій, нормативно-інструктивної документації з питань економіки, оплати праці, цінової політики, удосконалення статистичної звітності.
5. Розробка заходів щодо підвищення продуктивності праці, зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції, підвищенню рентабельності виробництва, збільшенню прибутку, усуненню втрат і непродуктивних витрат.
6. Підготовка для представлення в головну бухгалтерію пропозицій по встановленню (зміні) посадових окладів окремих посад і категорій працівників підприємства.
7. Контроль за виконанням підрозділами підприємства планових завдань.
8. Визначення обсягів витрат на підвищення кваліфікації кадрів на основі прогнозів потреби в підготовці кадрів для підприємства.
9. Розробка методичних матеріалів по техніко-економічному плануванню діяльності підрозділів підприємства, розрахунку економічної ефективності впровадження нової техніки і технології, спрямованих на підвищення конкурентоздатної продукції (робіт, послуг).

2.3 Аналіз економічних та фінансових показників ТДВ «Миргородський хлібозавод»

Для виконання даного розділу зібрана вихідна інформація (фінансову, бухгалтерську, статистичну та оперативну звітність) відповідно до теми.

Основними регулятивно-правовими актами, які визначають економічні відносини, є: Закони України, а також Постанови Кабінету Міністрів України, згідно якого приймаються рішення щодо норм і нормативів виконання роботи. До системи норм і нормативів входять такі їх групи:

- нормативи ефективності загального виробництва;
- норми й нормативи затрат праці та зарплати;
- норми і нормативи затрат та запасу сировини, матеріалів, палива й енергії та інших видів нормованих оборотних фондів;
- фінансові норми і нормативи;
- норми грошових (комплексних) затрат на виробництво, тощо;
- соціально-економічні норми та нормативи.

Планова інформація – це сукупність даних про склад запланованого об'єкта і тенденцію його розвитку. Вона відображена в оперативних, поточних та перспективних планах, а також у довготермінових прогнозах розвитку підприємств, об'єднань і галузей економіки.

Господарський облік організований в єдину систему контролю за виконанням завдань і складається з трьох самостійних, але міцно пов'язаних між собою видів обліку: оперативного, бухгалтерського й статистичного. Відповідно до цього класифікують і види облікової інформації та звітність.

Бухгалтерська звітність – це система пов'язаних між собою показників, що характеризують кругообіг господарських засобів.

Оперативна звітність призначена переважно для поточного контролю й управління у середині окремих підприємств і об'єднань. Вона містить дані про виробництво важливих видів продукції, про хід поставок матеріалів та палива, про виконання договорів поставок замовникам комплектуючих виробів та напівфабрикатів тощо.

Фінансова звітність згідно з П(С)БО – це бухгалтерська звітність, що відображає фінансовий та економічний стан підприємства і результати його діяльності за звітний період.

Фінансова звітність складається з: форми №1 «Баланс», форми №2 «Звіт про фінансові результати», форми №3 «Звіт про рух грошових коштів», форми №4 «Звіт про власний капітал», форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності», примітки до звітів.

Метою аналізу економіко-фінансових показників є оцінка фінансового стану підприємства на визначену дату, або за певний період, та аналіз показників діяльності підприємства для виявлення резервів їх покращення.

Для виконання розрахунків даної роботи та аналізу фінансово-економічних показників було використано дані фінансового, статистичного та оперативного обліку підприємства за 2017 – 2019 роки:

- форма №1 – «Баланс» (Звіт про фінансовий стан);
- форма №2 – «Звіт про фінансові результати» (звіт про сукупний дохід);
- форма 1-ПВ «Звіт із праці» (додатки А, Б, В).

Розрахунок економічних та фінансових показників діяльності підприємства наведено у таблиці 2.3.

Економічні та фінансові показники діяльності ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017-2019 роки

№	Показники	Одиниці виміру	Рік			Відхилення			
			2017	2018	2019	Третій до першого		Третій до другого	
						Абсолютн е	Темп приросту, %	Абсолютн е	Темп приросту, %
1	2	3	6	7	8	9=8-6	10=8/6*10 0	11=8-7	12=8/7*10 0
1. КАПІТАЛ ТА РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА									
1.1	Середня вартість сукупного капіталу	тис. грн.	6426	7100,5	7950,5	1525	123,72	850	111,97
1.2	Середня вартість власного капіталу	тис. грн.	4330	4539,5	4900,5	571	113,18	361	107,95
1.3	Основні засоби								
1.3.1	за первинною вартістю на кінець року	тис. грн.	8762	9576	9532	770	108,79	-44	99,54
1.3.2	знос на кінець року	тис. грн.	5452	6036	6359	907	116,64	323	105,35
1.3.3	середньорічна вартість основних засобів	тис. грн.	8261,5	9169	9554	1293	115,64	385	104,20
1.4	Нематеріальні активи								
1.4.1	за первинною вартістю на кінець року	тис. грн.	21	21	21	0	100,00	0	100,00
1.4.2	знос (накопичена амортизація) на кінець року	тис. грн.	21	21	21	0	100,00	0	100,00
1.4.3	середня вартість нематеріальних активів	тис. грн.	21	21	21	0	100,00	0	100,00
1.5	Оборотні активи								
1.5.1	усього на кінець року	тис. грн.	2754	4565	4615	1861	167,57	50	101,10
1.5.2	дебіторська заборгованість на кінець року	тис. грн.	752	1069	1114	362	148,14	45	104,21
1.5.3	Запаси на кінець року	тис. грн.	1762	3163	3235	1473	183,60	72	102,28
1.5.4	Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	тис. грн.	216	314	209	-7	96,76	-105	66,56

1.5.5	середні залишки оборотних засобів	тис. грн.	2965	3659,5	4590	1625	154,81	931	125,43
1.6	Середньооблікова чисельність								
1.6.1	середньооблікова чисельність працівників	чол.	175	150	142	-33	81,14	-8	94,67
1.6.2	середньооблікова чисельність робітників	чол.	144	125	121	-23	84,11	-4	96,95
2. ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ									
2.1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	46084	50021	50304	4220	109,16	283	100,57
2.2	Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн.	46084	50021	50304	4220	109,16	283	100,57
2.3	Обсяг виробництва продукції	тис. грн.	46084	50021	50304	4220	109,16	283	100,57
2.4	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	38783	41624	42027	3244	108,36	403	100,97
2.5	Валовий прибуток (збиток)	тис. грн.	7301	8397	8277	976	113,37	-120	98,57
2.6	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	тис. грн.	303	288	538	235	177,56	250	186,81
2.7	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	тис. грн.	286	251	568	282	198,60	317	226,29
2.8	Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	212	207	515	303	242,92	308	248,79
2.9	Фонд оплати праці усіх працівників	тис. грн.	8726	9775	10355	1629	118,67	580	105,93
2.10	Фонд робочого часу	люд-години	304775	260687	252434	-52341	82,83	-8253	96,83
3. Показники ефективності використання ресурсів									
3.1	Продуктивність праці одного працівника	тис. грн. / особа	263,337	333,473	354,254	90,916	134,52	20,780	106,23
3.2	Продуктивність праці одного робітника	тис. грн. / особа	321,143	401,775	416,769	95,626	129,78	14,994	103,73
3.3	Рівень оплати праці за 1 людино-годину	тис. грн. / люд-год	28,63	37,50	41,02	12,39	143,27	3,52	109,40
3.4	Середньомісячна заробітна плата	тис. грн..	4,155	5,431	6,077	1,922	146,25	0,646	111,90

	одного працівника								
3.5	Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року		0,62	0,63	0,67	0,04	107,21	0,04	105,84
3.6	Фондовіддача	грн./ грн.	5,58	5,46	5,27	-0,31	94,39	-0,19	96,51
3.7	Фондоозброєність праці працівників	тис.грн./ чол.	47,21	61,13	67,28	20,07	142,52	6,16	110,07
3.8	Коефіцієнт обіговості оборотних засобів	обороти	15,54	13,67	10,96	-4,58	70,51	-2,71	80,18
3.9	Середній період обороту оборотних засобів	дні	23,16	26,34	32,85	9,69	141,82	6,51	124,72
3.10	Коефіцієнт обіговості активів	грн./ грн.	7,17	7,04	6,33	-0,84	88,23	-0,72	89,81
3.11	Коефіцієнт обіговості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	обороти	80,71	69,47	57,39	-23,32	71,11	-12,08	82,61
3.12	Середній період обороту дебіторської заборгованості	дні	4,46	5,18	6,27	1,81	140,63	1,09	121,05
3.13	Коефіцієнт обіговості запасів	обороти	23,21	20,31	15,72	-7,49	67,75	-4,59	77,41
3.14	Середній період зберігання запасів	дні	15,51	17,72	22,89	7,38	147,60	5,17	129,18
3.15	Тривалість операційного циклу	дні	19,97	22,90	29,17	9,20	146,04	6,26	127,34
4. ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ									
4.1	Рентабельність продажу	%	0,62	0,50	1,13	0,51	181,94	0,63	225,02
4.2	Рентабельність активів	%	4,45	3,53	7,14	2,69	160,52	3,61	202,10
4.3	Рентабельність власного капіталу	%	4,90	4,56	10,51	5,61	214,64	5,95	230,46

Отже, розрахувавши економічні та фінансові показники діяльності ТДВ «Миргородський хлібозавод» можна спостерігати зріст середньої вартості сукупного та власного капіталів. У 2019 році порівняно з 2017 та 2018 роками середня вартість сукупного капіталу збільшилася на 1525 тис. грн. (23,72%) та на 850 тис. грн. (11,97%) відповідно. Збільшення середньорічної вартості сукупного капіталу у 2019 році пов'язане із збільшенням ресурсів, якими володіє підприємство. Середня вартість власного капіталу у 2019 році збільшилась порівняно з 2017 роком на 571 тис. грн. (13,18%) та з 2018 р. – на 361 тис. грн. (7,95%). Динаміка середньої вартості сукупного та власного капіталу за 2017 – 2019 роки зображена на рисунку 2.8.

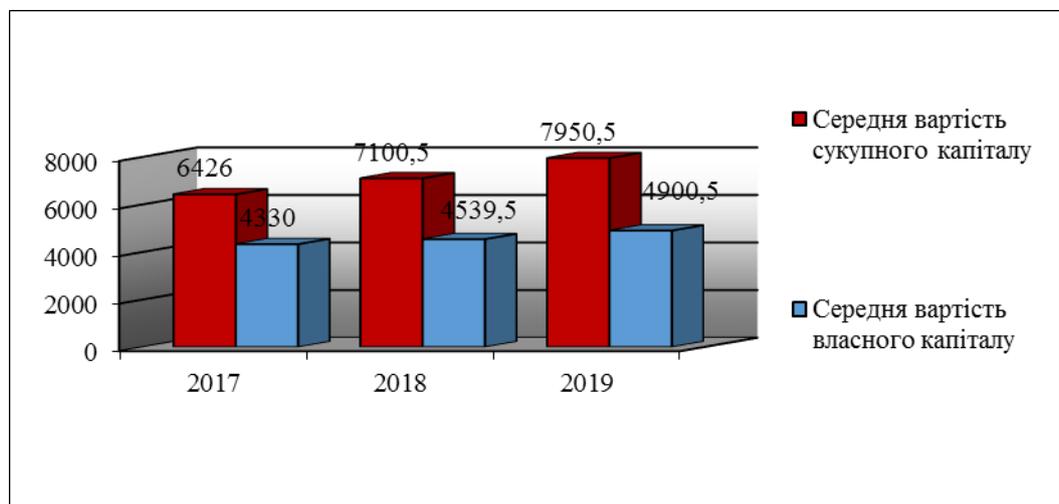

Рисунок 2.8 – Динаміка середньої вартості сукупного та власного капіталів на ТДВ «Миргородський хлібозавод»

Аналіз ресурсів ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки показує, що середня вартість основних засобів у 2019 році збільшилась на 1293 тис. грн. (15,64%) порівняно з 2017 роком, та збільшилася на 385 тис. грн. (4,20%) порівняно з 2018 роком. Вартість оборотних активів збільшилася у 2019 році порівняно з 2017 роком на 1625 тис. грн. (54,81%), та порівняно з 2018 роком – на 931 тис. грн. (25,43%). Аналіз нематеріальних активів свідчить про збільшення їх вартості протягом 2017 – 2019 років не змінювалася і дорівнювала 21 тис. грн.

Динаміка ресурсів ТДВ «Миргородський хлібо завод» у 2017 – 2019 роках відображена на рис. 2.9.

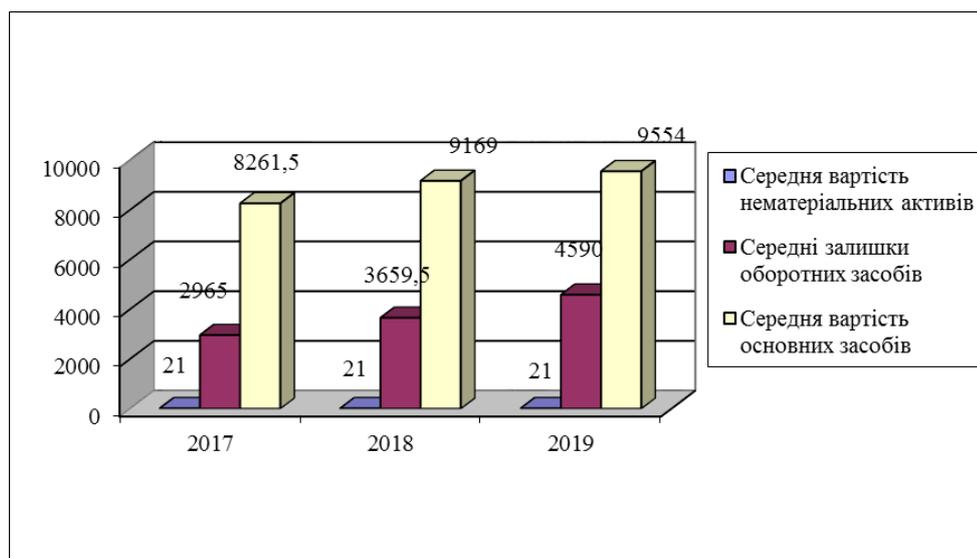

Рисунок 2.9 – Динаміка ресурсів ТДВ «Миргородський хлібо завод» у 2017 – 2019 роках

Середньооблікова чисельність працівників на ТДВ «Миргородський хлібо завод» у 2019 році зменшилася порівняно з 2017 роком на 33 особи (18,86%) та порівняно з 2018 роком – на 8 осіб (5,33%). Дані зміни можемо спостерігати на рисунку 2.4. Також слід відмітити зростання середньомісячної заробітної плати з 4,155 тис. грн. до 6,077 тис. грн. та відповідно зростання фонду оплати праці усіх працівників.

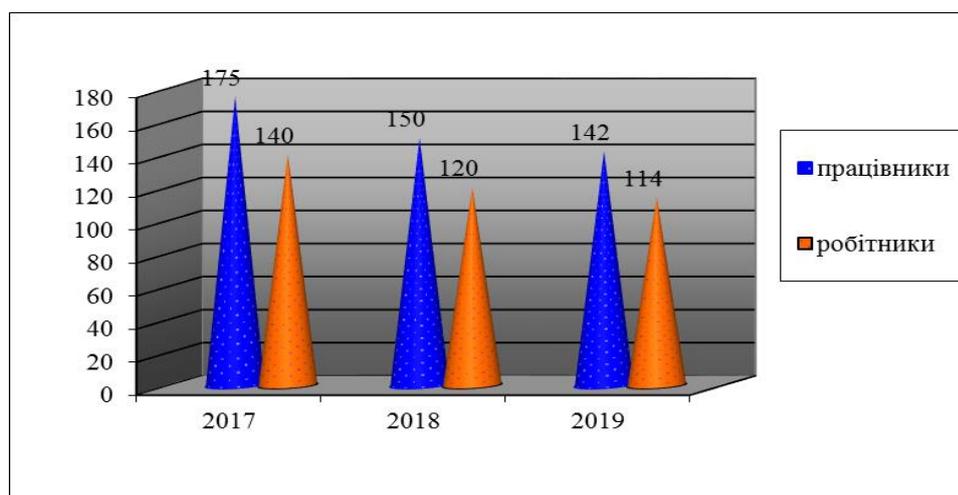

Рисунок 2.10 – Динаміка середньооблікової кількості працівників та робітників ТДВ «Миргородський хлібо завод» за 2017 – 2019 роки

Аналіз економічних показників свідчить про зростання чистого доходу (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2019 році порівняно з 2017 роком на 4220 тис. грн. (9,16%) та порівняно з 2018 роком на 283 тис. грн. (0,57%). Слід відзначити, що тенденція до зростання чистого доходу, яка спостерігається останні роки на підприємстві, зумовлена збільшенням обсягів реалізованої продукції, що є позитивним явищем, адже це свідчить про те що продукція користується попитом та розширює ринок збуту. Відповідно зі збільшенням обсягу реалізованої продукції, збільшилася собівартість продукції. Собівартість реалізації продукції зростає з 38783 тис. грн. у 2017 році до 42027 тис. грн. у 2019 році.

При аналізі фінансових показників бачимо, що валовий прибуток має тенденцію до збільшення. Також ця тенденція спостерігається і для чистого прибутку: у 2017 році підприємства отримало прибуток в сумі 212 тис. грн., у 2018 році прибуток склав 207 тис. грн., а в 2019 році – 515 тис. грн. Це відображається на показниках рентабельності ТДВ «Миргородський хлібозавод». Динаміка показників прибутковості на ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки відображена на рисунку 2.11.

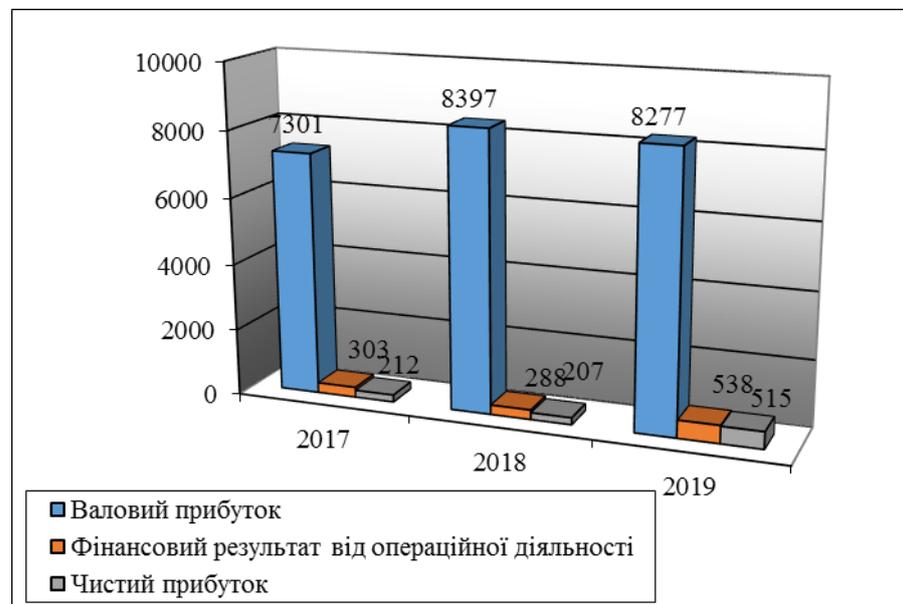

Рисунок 2.11 – Динаміка показників прибутковості ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Аналіз показників ефективності використання ресурсів показує, що спостерігається збільшення продуктивності праці працівників у 2019 році порівняно з 2017 роком на 90,916 тис. грн./особу (34,52%), порівняно з 2018 роком на 20,7809 тис. грн./особу (6,23%). Збільшення фондоозброєності праці працівників у 2019 році порівняно з 2017 роком на 20,07 тис. грн./особу (42,52%) та порівняно з 2018 роком на 6,16 тис. грн./особу (10,07%).

Водночас необхідно зазначити, що основні фонди мають невисокий коефіцієнт оновлення, який у 2019 році становив 0,11, при цьому простежується позитивна тенденція до зростання даного показника. Щодо коефіцієнта вибуття основних засобів, можемо відмітити, що на підприємстві спостерігається з кожним роком низька динаміка вибуття основних засобів..

Середній період обороту оборотних засобів збільшився порівняно з 2017 роком на 9,69 дні (41,82%), а порівняно з 2018 роком збільшився на 6,51 дні (24,72%). Протягом досліджуваного періоду спостерігаються зменшення коефіцієнту обіговості дебіторської заборгованості: на 23,32 обороти (28,89%) у 2019 році порівняно з 2017 роком та зменшення на 12,08 обороти (17,39%) у 2019 році порівняно з 2018 роком. Це є негативним моментом, оскільки чим більша кількість обертів, тим швидше підприємство отримує плату від своїх дебіторів.

Функціонування підприємства залежить від його здатності приносити необхідний прибуток. Показники, що представлені у вигляді різноманітних відношень прибутку і вкладеного капіталу практично не залежать від інфляції і мають назву коефіцієнтів рентабельності. Їх економічний зміст проявляється в тому, що вони характеризують прибуток, що одержують з кожної гривні засобів, вкладених у підприємство.

Розрахунки свідчать що протягом 2017 – 2019 років показники рентабельності змінювалися наступним чином. Рентабельність продажу становила 1,13% у 2019 році, що на 0,51 більше ніж у 2017 році або майже у два рази. Рентабельність активів збільшилася у 2019 році майже у 1,6 рази та становила 7,14%. Рентабельність власного капіталу збільшилася також у 2,12 рази. Отже ми

спостерігаємо значні покращення в діяльності підприємства. Динаміка показників рентабельності відображена на рисунку 2.12.

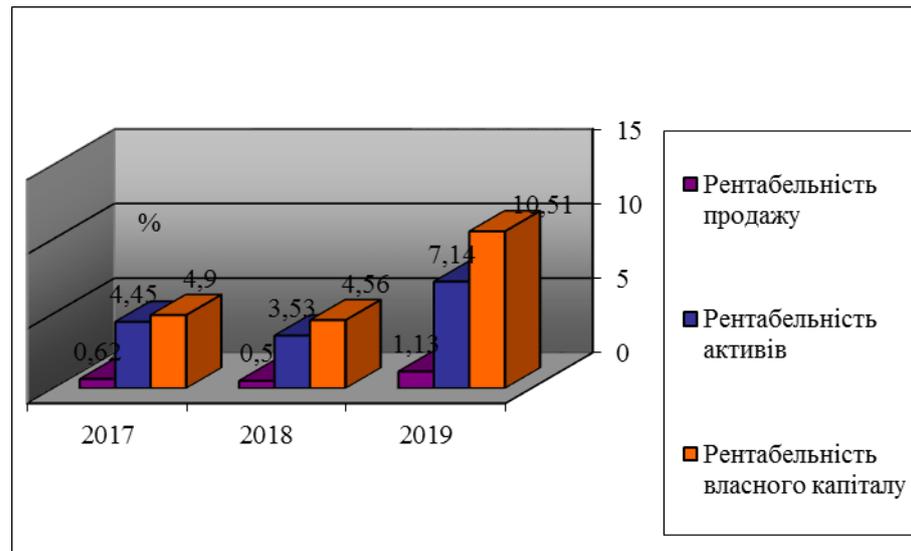

Рисунок 2.12 – Динаміка показників рентабельності ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності ТДВ «Миргородський хлібозавод» дає змогу зробити висновок, що ресурси у 2019 році використовуються досить ефективно. На фоні суттєвого приросту обсягів реалізованої продукції, відстежується тенденція покращення ефективності використання майже всіх видів ресурсів підприємства.

2.4 Заходи з охорони праці на підприємстві

Система управління охороною праці (СУОП) є складовою частиною загальною системою керування підприємством. Управління охороною праці – це підготовка, прийняття та реалізація рішень по здійсненню організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на забезпечення здоров'я та працездатності людини в процесі праці.

Управління охороною праці на підприємстві ТДВ «Миргородський хлібозавод» передбачає участь у цьому процесі майже всіх служб та підрозділів підприємства, діяльність яких визначається Положенням про службу охорони праці. Об'єктом управління є діяльність структурних підрозділів, яка спрямована на створення безпечних і здорових умов праці. Суб'єктом управління в СУОП на підприємстві є керівник (головний інженер), а в цехах, на виробничих дільницях і в службах – керівники відповідних структурних підрозділів і служб. Організаційно-методичну роботу по управлінню охороною праці, підготовку управлінських рішень і контроль за їх своєчасною реалізацією здійснює служба охорони праці підприємства, що підпорядкована безпосередньо керівнику підприємства (головному інженеру).

Охорона праці на ТДВ «Миргородський хлібозавод» базується на законодавчих, директивних та нормативно-технічних документах. При управлінні охороною праці не повинні прийматись рішення та здійснюватись заходи, що суперечать діючому законодавству, державним нормативним актам про охорону праці, стандартам безпеки праці, правилам та нормам охорони праці.

Завдання служби охорони праці на ТДВ «Миргородський хлібозавод» викладені в Типовому положенні про службу охорони праці.

Основні завдання управління охороною праці на підприємстві ТДВ «Миргородський хлібозавод»:

а) навчання працівників безпечним методам праці та пропаганда питань охорони праці;

- б) забезпечення безпечності технологічних процесів, виробничого устаткування, будівель і споруд; нормалізація санітарно-гігієнічних умов праці;
- в) забезпечення працівників засобами індивідуального захисту;
- г) забезпечення оптимальних режимів праці та відпочинку;
- д) організація лікувально-профілактичного обслуговування;
- е) професійний добір працівників з окремих професій;
- є) удосконалення нормативної бази з питань охорони праці.

Розрахунок чисельності працівників служби охорони праці на підприємстві ТДВ «Миргородський хлібозавод» здійснюється за формулою:

$$M_1 = 2 + P_{cp} \times K_b \div \Phi \quad (2.1)$$

де M_1 – чисельний склад служби охорони праці на підприємстві;

P_{cp} – середньоспискова чисельність працюючих на підприємстві;

Φ – ефективний річний фонд робочого часу спеціаліста з охорони праці, що дорівнює 1200 годин, який враховує втрати робочого часу на можливі хвороби, відпустку тощо;

K_b – коефіцієнт, що враховує шкідливість та небезпечність виробництва.

$$K_b = 1 + P_b + P_a \div P_{cp} \quad (2.2)$$

де P_b – чисельність працюючих з шкідливими речовинами незалежно від рівня їх концентрації;

P_a – чисельність працюючих на роботах підвищеної небезпеки, що підлягають щорічній атестації з охорони праці.

Тоді для підприємства ТДВ «Миргородський хлібозавод» чисельність штатних осіб у бюро охорони праці та навколишнього середовища становитиме:

$$M_1 = 2 + \frac{215 \cdot 1}{1200} = 2 \text{ особи}$$

Метою дослідження виробничого травматизму на підприємстві ТДВ «Миргородський хлібозавод» є розробка заходів по запобіганню нещасних випадків на підприємстві. Для цього необхідно систематично аналізувати і узагальнювати їх причини.

Наведемо методику його використання.

$$P_{\text{чт}} = A \cdot \frac{1000}{T} \quad (2.3)$$

де $P_{\text{чт}}$ – показник частоти тяжкості травматизму;
 A – кількість випадків травматизму за звітний період;
 T – середньоспискова чисельність працівників.

$$P_{\text{тт}} = \frac{D}{A} \quad (2.4)$$

де $P_{\text{тт}}$ – показник тяжкості травматизму;
 D – кількість днів непрацездатності.

Розрахуємо дані показники для нашого підприємства:

у 2017 році:	$P_{\text{чт}} = 1 \cdot \frac{1000}{350} = 2,8$	$P_{\text{тт}} = \frac{10}{1} = 10$
у 2018 році:	$P_{\text{чт}} = 0 \cdot \frac{1000}{244} = 0$	$P_{\text{тт}} = \frac{0}{0} = 0$
у 2019 році:	$P_{\text{чт}} = 0 \cdot \frac{1000}{215} = 0$	$P_{\text{тт}} = \frac{0}{0} = 0$

Розрахувавши дані показники за три роки, можна констатувати той факт, що бюро охорони праці на навколишнього середовища здійснює ефективну роботу з попередження виробничого травматизму та професійних захворювань

Робоче місце – це частина простору, пристосована для виконання працівником (групою працівників) свого виробничого завдання, первісна ланка будь-якого підприємства. Відповідно під робочим місцем співробітника органів внутрішніх справ слід розуміти зону трудової діяльності, що оснащена необхідними організаційно – технічними засобами, зв'язком, обладнанням та іншими спеціальним приладдям для виконання ним своїх обов'язків.

Організація і устрій робочих місць мають відповідати вимогам до індивідуальних та колективних форм праці.

Організація робочого місця – це створення певного комплексу організаційно-технічних умов для високопродуктивної і безпечної праці. Основні напрями в організації робочих місць такі: раціональна спеціалізація; ефективне розміщення устаткування, оснащення, предметів праці; освітлення робочої площі; обслуговування; умови безпечної і високопродуктивної праці.

Умови праці – це сукупність взаємопов'язаних виробничих, санітарно-гігієнічних, психофізіологічних, естетичних і соціальних чинників конкретної праці, які визначають стан виробничого середовища та впливають на здоров'я і працездатність людини.

Працездатність визначається здатністю людини виконувати певну роботу протягом заданого часу і залежить від чинників як суб'єктивного (настрій, ставлення до праці), так і об'єктивного (стать, вік, стан здоров'я, рівень кваліфікації, умови, за яких відбувається праця, тощо) характеру. Наведемо опис обладнання робочого місця і умов праці на підприємстві ТДВ «Миргородський хлібозавод» трьох робітників: головного бухгалтера, технолога з виробництва, лаборант з перевірки якості продукції.

Проаналізувавши систему управління охороною праці на підприємстві ТДВ «Миргородський хлібозавод», можна зробити висновок, що дане підприємство має налагоджену систему охорони праці. Фінансування робіт з охорони складають не менше 0,5% від суми реалізованої продукції. Чисельність служби охорони праці на підприємстві ТДВ «Миргородський хлібозавод» складає 2 особи, що підпорядковується безпосередньо керівникові підприємства. Показники виробничого травматизму знаходяться в межах норми. Робочі місця обладнані за правилами. Основними напрямками забезпечення пожежної безпеки на підприємстві ТДВ «Миргородський хлібозавод» є усунення умов виникнення пожежі та мінімізація її наслідків. На підприємстві є система пожежної безпеки, спрямована на запобігання пожежі, дії на людей та матеріальні цінності небезпечних факторів.

Задача №2. Розрахувати чисельність служби охорони праці на підприємстві ТДВ «Миргородський хлібозавод», якщо загальна чисельність працюючих 215 чоловік, працюючих із шкідливими матеріалами 50 робітників, працюючих на роботах підвищеної небезпеки 12 робітників. Ефективний річний фонд робочого часу спеціалістів з охорони праці $\Phi_p = 1200 \text{ год}$.

Використаємо наступні формули:

$$M1 = 2 + P_{cp} \times K_v \div \Phi$$

де $M1$ – чисельний склад служби охорони праці на підприємстві;
 P_{cp} – середньоспискова чисельність працюючих на підприємстві;
 Φ – ефективний річний фонд робочого часу спеціаліста з охорони праці, що дорівнює 1200 годин, який враховує втрати робочого часу на можливі хвороби, відпустку тощо;

K_v – коефіцієнт, що враховує шкідливість та небезпечність виробництва.

$$K_v = 1 + P_v + P_a \div P_{cp}$$

де P_v – чисельність працюючих з шкідливими речовинами незалежно від рівня їх концентрації;

P_a – чисельність працюючих на роботах підвищеної небезпеки, що підлягають щорічній атестації з охорони праці.

Виконаємо розрахунок:

$$K_v = 1 + 50 + 12 \div 215 = 1$$

$$M1 = 2 + 215 \times 1 \div 1200 = 2 \text{ (особи)}$$

Отже, чисельність служби охорони праці на підприємстві ТДВ «Миргородський хлібозавод» складає 2 особи.

Задача №21. Необхідно розрахувати загальне освітлення цеху, виходячи з норм за розрядами зорової роботи й безпеки праці.

Вихідні дані: довжина цеху $A = 20$ м; ширина $B = 15$ м; висота $H = 8$ м; навантаження освітлюваної мережі 220В. Коефіцієнти відбиття стелі: $S_c = 70\%$; стін: $S_{cm} = 30\%$; підлоги $S_n = 10\%$. Тип лампи ДОР, розряд роботи: Шб.

Розрахунок штучного освітлення для механічного цеху:

Обираємо один з трьох методів розрахунку штучного освітлення, виходячи з умов завдання та керуючись СНиП 11-4-79, де нормується штучне освітлення у люксах та визначено мінімальну освітленість робочої поверхні.

Нам відомо, що цех механічний, розміри його, відносно, невеликі, тому найбільше підходить метод коефіцієнта використання світлового потоку, який враховує світловий потік від основних поверхонь у приміщенні цеху.

Маємо лампу типу ДРЛ, - це чотириелектродна дугова ртутна лампа, яку вмикають в електричну мережу змінного струму напругою 220 В через запалювальний пристрій, що подає імпульс високої напруги.

1) Розрахункова висота підвішування світильника: $h = H - h_p - h_c$

Приймаємо $h_p = 0,8$ м (висота робочої поверхні над підлогою)

$h_c = 0,4$ м (висота підвішування світильника під стелею)

$$h = 8 - 0,8 - 0,4 = 6,8 \text{ (м)}$$

2) Оптимальна відстань між світильниками при багаторядному розташуванні:

$$L = 1,5 \times h = 1,5 \times 6,8 = 10,2 \text{ (м)}$$

Оптимальна кількість світильників:

$$n = \frac{A \times B}{L^2} = \frac{20 \times 15}{10,2^2} = 2,88 \text{ (шт)}$$

3) Визначення індексу приміщення:

$$i = \frac{A \times B}{[h \times (A + B)]} = \frac{20 \times 15}{6,8 \times (20 + 15)} = \frac{300}{238} = 1,26$$

5) Потрібний світловий потік однієї лампи:

Загальне освітлення механічного цеху $E_n = 200 \text{ лк}$

$$\phi = \frac{E_n \times \kappa \times A \times B \times z}{n \times \eta} = \frac{200 \times 1,5 \times 20 \times 15 \times 1,15}{2,88 \times 0,53} = \frac{103500}{1,526} = 67824,38$$

6) Приймаємо найближчу за потрібними параметрами лампу потужністю 1000 Вт і світловим потоком 50000 лм у кількості:

$$\varphi = \frac{200 \times 1,5 \times 20 \times 15 \times 1,15}{5000 \times 0,53} = \frac{103500}{26500} = 3,906$$

$$n \approx 4 \text{ (шт)}$$

Отже, потрібно 4 світильника.

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ ПО ПІДВИЩЕННЮ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ТДВ «МИРГОРОДСЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД»

3.1 Аналіз ресурсів підприємства ТДВ «Миргородський хлібозавод»

Ефективне використання ресурсів – найважливіший фактор забезпечення платоспроможності, кредитоспроможності й фінансової стабільності господарських організацій, підтримки їх конкурентоспроможності, формування достатніх ресурсів для розвитку й одержання достатнього прибутку з метою залучення різноманітних інвесторів.

Ефективне використання ресурсів господарюючими суб'єктами – також найважливіше умова збільшення пропозиції страхових послуг цим суб'єктам, розширення попиту на продукцію й послуги постачальників, підтримки зацікавленості комерційних партнерів організації в продовженні співробітництва з нею, збереження й збільшення привабливості виробленої продукції або надаваних послуг для покупців.

Найважливішими завданнями аналізу ефективності використання ресурсів господарюючим суб'єктом є:

- поточний моніторинг і оцінка ефективності діяльності господарюючого суб'єкта й використання їм окремих видів ресурсів;
- виявлення сильних і слабких сторін діяльності організації;
- оцінка доцільності й раціональності постановки окремих цілей і завдань у діяльності організації, обґрунтування їх коректування в мінливих умовах;
- визначення умов, можливостей і факторів підвищення результативності, ефективності окремих сторін і аспектів діяльності організації з урахуванням відмінностей впливу часу, ризику й ліквідності;
- обґрунтування вибору найкращих з альтернативно можливих комбінацій використання ресурсів, найкращих варіантів структури бізнесу;

- обґрунтування доцільності й економічна оцінка конкретних шляхів і напрямків удосконалювання діяльності організації, застосування окремих економічних важелів і інструментів керування.

Ресурсний потенціал підприємства можна охарактеризувати чотирма основними критеріями:

- реальними можливостями підприємства в той чи іншій сфері діяльності;
- обсягом ресурсів як залучених, так і тільки підготовлених до використання у виробництві;
- здатністю кадрів використовувати ресурси, вміння розпоряджатися ресурсами підприємства;
- формою підприємництва та відповідною організаційною структурою підприємництва.

До ресурсного потенціалу відносяться: матеріальні ресурси, нематеріальні ресурси, трудові ресурси підприємства, фінансові ресурси, методи управління та організації ефективного використання ресурсів підприємства.

Кадровий потенціал підприємства відіграє провідну роль у вирішенні науково-технічних, організаційних та економічних завдань щодо виконання поставлених результатів господарювання.

Для аналізу руху кадрів підприємства необхідно розрахувати і порівняти з попередніми періодами коефіцієнти, що характеризують рух кадрів.

Для характеристики руху персоналу розраховують і аналізують динаміку наступних показників: коефіцієнт обігу з прийому; коефіцієнт обігу зі звільнення; коефіцієнт загального обігу; коефіцієнт плинності робочої сили.

Джерелами інформації є форми статистичних, результати розрахунків наведені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Аналіз інтенсивності руху персоналу ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

№	Показники	Рік			Відхилення			
		2017	2018	2019	19-17 рр. +,-	19-18 рр. +,-	19/17 рр. %	19/18 рр. %
1	Середньооблікова чисельність персоналу, всього, чол.	175	150	142	-33	-8	-18,9	-5,3
2	Середньооблікова чисельність робітників, чол.	144	125	121	-23	-4	-15,9	-3,1
3	Прийнято на роботу протягом року, чол..	32	23	17	-14	-5	-45,9	-24,3
4.	Звільнено протягом року, чол.	30	32	33	3	1	9,8	3,7
4.1	Призов до армії, вибуття на навчання, вихід на пенсію та з причин, передбачених законом, чол.	5	4	4	-1	0	-20,0	0,0
4.2	За власним бажанням, чол.	23	25	25	2	0	8,4	0,7
4.3	За прогули і порушення труд. дисципліни, чол.	2	3	4	2	1	100,0	33,3
5	Загальна кількість прийнятих і звільнених за рік	61	54	50	-12	-4	-18,9	-8,0
6	Відпрацьований час усього, люд-год.	304775	260687	252434	-52341	-8253	-17,2	-3,2
7	Невідпрацьований час усього, люд-год.	45716	39103	37865	-7851	-1238	-17,2	-3,2
8	Коефіцієнт обороту по прийому робочої сили	0,180	0,150	0,120	-0,060	-0,030	-33,3	-20,0
9	Коефіцієнт вибуття робочої сили	0,170	0,210	0,230	0,060	0,020	35,3	9,5
10	Коефіцієнт загального обороту робочої сили	0,350	0,360	0,350	0,000	-0,010	0,0	-2,8
11	Коефіцієнт змінності	0,170	0,210	0,230	0,060	0,020	35,3	9,5
12	Коефіцієнт плинності	0,141	0,183	0,202	0,060	0,018	42,7	10,1

Аналізуючи дані таблиці можна зробити наступні висновки, протягом 2017 – 2019 років спостерігається відносна стабільність у чисельності персоналу підприємства. Оцінювання складу персоналу основної діяльності свідчить про зменшення чисельності робітників з 144 до 121 особи та зменшення чисельності персоналу всього з 175 до 142 особи.

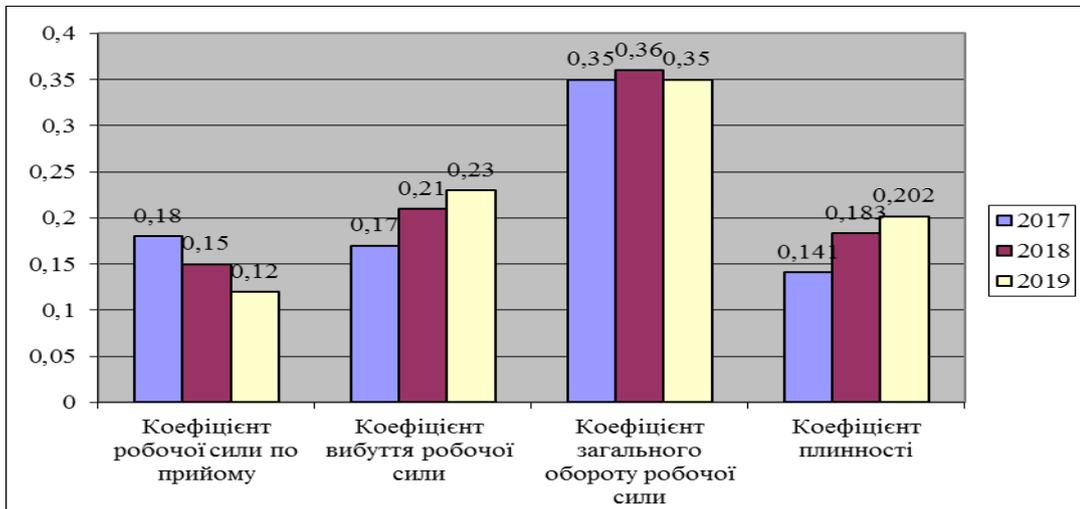

Рисунок 3.1 – Динаміка показників руху персоналу ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

За даними таблиці можна зробити висновок, що коефіцієнт обороту по прийому робітників в 2019 році порівняно з 2017 роком зменшився на 0,06% та з 2018 роком зменшився на 0,03%, а коефіцієнт обороту зі звільнення порівняно з 2017 роком збільшився на 0,06% та порівняно з 2018 роком збільшився на 0,02%. Також ми бачимо, що коефіцієнт плинності кадрів збільшився в 2019 році порівняно з 2017 роком на 0,061% та в порівняно з 2018 роком збільшився на 0,019%, що негативно впливає на ефективність господарської діяльності підприємства.

Особливу увагу треба звернути на плинність кадрів, бо плинність знижує продуктивність праці на підприємстві. Для того, щоб розробити заходи, спрямовані на закріплення робочих кадрів, необхідно знати конкретні причини звільнень з власного бажання і порушень трудової дисципліни. Важливим є встановлення динаміки показників обороту робочої сили, щоб визначити, в якому напрямку відбуваються зміни цих показників, який вплив на них справляють умови організації праці і виробництва на підприємстві в цілому і на окремих його дільницях.

Основними причинами плинності кадрів стали: незадоволення умовами праці; віддаленість місця проживання; надання відпусток без збереження заробітної плати з ініціативи адміністрації; сезонність праці.

Напруженість у забезпеченні підприємства трудовими ресурсами можна зняти за рахунок ефективнішого використання наявної робочої сили, підвищення продуктивності праці, інтенсифікації виробництва, удосконалення організації і технології виробництва, запровадження більш продуктивної техніки.

Розглянуті показники використання трудового потенціалу не дають вичерпаної характеристики його використання і їх не можна вважати факторами, котрі безпосередньо впливають на обсяг випуску продукції. Обсяг випуску залежить не тільки від чисельності працівників, а й від кількості затраченої на виробництво праці, тобто від величини робочого часу, а також від ефективності праці, її продуктивності.

Одним із основних факторів, що впливає на продуктивність праці, є використання робочого часу. Зменшення втрат робочого часу і нераціональних його втрат веде до зростання продуктивності праці, кращого використання трудових ресурсів без додаткових заходів і витрат.

Аналіз використання робочого часу доцільно проводити у двох напрямках: виявлення втрат робочого часу і виявлення непродуктивного використання робочого часу.

Використання робочого часу для всіх категорій робітників аналізується за допомогою таких двох показників:

- середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за звітний період (місяць, квартал, рік).
- середня тривалість робочого дня (зміни).

Під час аналізу визначимо відхилення фактичних показників від планових або від аналогічних показників минулих періодів і встановимо конкретні причини відхилень (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Використання робочого часу працівників на ТДВ Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Показник	Роки			Темп зростання	
	2017	2018	2019	2019/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6
Фонд робочого часу, год.	350491	299790	290299	82,83	96,83
Використання робочого часу					
Відпрацьовано всього, люд-год.	304775	260687	252434	82,83	96,83
з них надурочно, люд-год.					
Невідпрацьовано всього, люд-год.	45716	39103	37865	82,83	96,83
у тому числі					
щорічні відпустки, люд-год.	36400	31200	29536	81,14	94,67
тимчасова непрацездатність, люд-год.	9316	7903	8329	89,40	105,39
навчальні відпустки та інші неявки передбачені законодавством, люд-год.	–	–	–	–	–
Неявки з дозволу адміністрації, люд-год.	–	–	–	–	–
Прогули, люд-год.	–	–	–	–	–

Як свідчать дані таблиці загальний фактичний фонд робочого часу на підприємстві зменшився на 60192 год. (7,17%) порівняно з 2017 роком та зменшився на 9491 год (3,17%) порівняно з 2018 роком. Загальна кількість відпрацьованих годин робітниками підприємства у 2019 році склала 252434 людино-години, що на 17,17% менше порівняно з 2017 році та на 3,17% менше порівняно з 2018 роком.

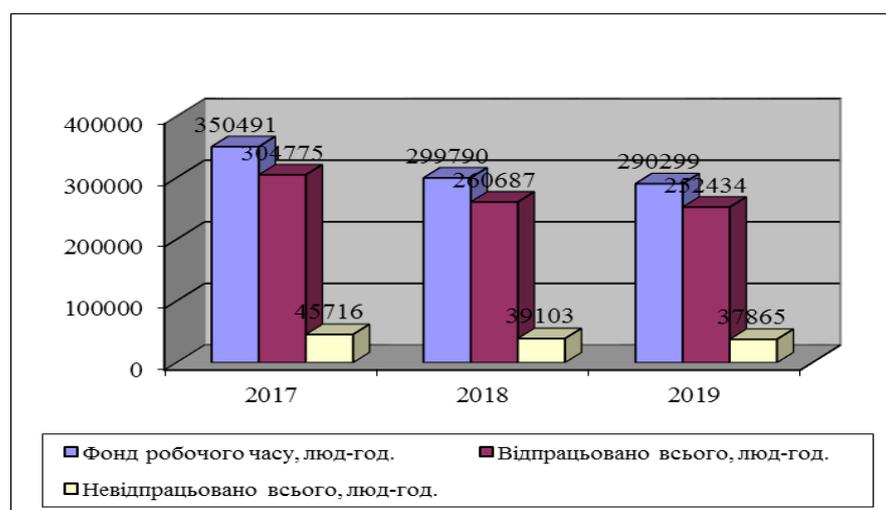

Рисунок 3.2 – Динаміка використання робочого часу ТДВ Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Найбільш узагальнюючим показником продуктивності праці є середньорічний виробіток продукції одним працівником. Його розмір залежить не тільки від виробітку робітників, але й від питомої ваги останніх в загальній чисельності промислово-виробничого персоналу, а також від кількості відпрацьованих ними днів і тривалості робочого дня.

Аналіз продуктивності праці розпочинається з вивчення її рівня динаміки та загальної оцінки виконання плану (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Показники використання праці робітників ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

№	Показники	Умов- не позначе- ння	Рік			Відхилення			
			2017	2018	2019	19-17 рр. +,-	19-18 рр. +,	19/17 рр. %	19/18 рр. %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Об'єм виконаних робіт, тис. грн.	ВП	46084	50021	50304	4220,0	283,0	9,16	0,57
2	Середньоспорова чисельність працівників в т.ч.	ЧП	175	150	142	-33,0	-8,0	-18,86	-5,33
	- робітників, чол.	ЧР	144	125	121	-22,8	-3,8	-15,89	-3,05
3	Питома вага числа робітників у складі працівників, %	ПВ	82,00	83,00	85,00	3,00	2,00	3,66	2,41
4	Середня кількість днів, відроблених 1-м робітником за рік	Д	285	290	288	3,0	-2,0	1,05	-0,69
5	Тривалість робочого дня, год.	Тс	8	8	8	0,0	0,0	0,00	0,00
6	Середньор. виробіток на 1-го працівника, тис. грн./чол.	РВп	263,34	333,47	354,25	90,9	20,8	34,52	6,23
7	Середньор. виробіток на 1-го робітника, тис. грн./чол.	РВр	321,14	401,78	416,77	95,6	15,0	29,78	3,73
8	Середньод. виробіток 1-го робітника, грн./чол.	ДВр	1126,82	1385,43	1447,11	320,3	61,7	28,42	4,45
9	Середньогод. виробіток на 1-го робітника, грн./чол.	ГВр	140,85	173,18	180,89	40,0	7,7	28,42	4,45
10	Відпрацьовано, люд.-год.	ЛДр	350491	299790	290299	-60192	97	-17,17	-3,17

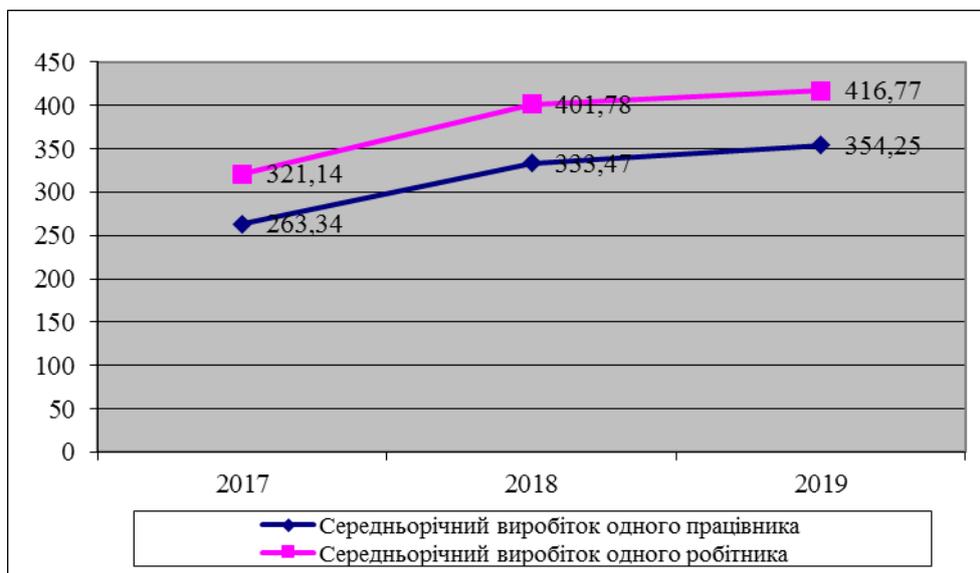

Рисунок 3.3 – Динаміка виробітку працівників ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

За розрахунками можна зробити висновок, що середньорічний виробіток одного працівника в 2019 році зріс на 34,52% порівняно з 2017 роком та на 6,23% порівняно з 2018 роком. Також ми бачимо тенденцію збільшення середньорічного виробітку одного робітника в 2019 році на 29,78% порівняно з 2017 роком та на 3,73% порівняно з 2018 роком. Покращилася також середньодобовий і середньогодинний виробіток 1-го робітника у 2019 році порівнюючи з 2017 та 2018 роками.

На показник продуктивності праці негативно впливають такі суб'єктивні фактори, як прогули, простої, неявки (відпустки) з дозволу адміністрації та інші, їх вважають невикористаними (втраченими) резервами збільшення фонду робочого часу.

Таблиця 3.4 – Аналіз використання корисного фонду робочого часу ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Показники	Роки		
	2017	2018	2019
Фонд робочого часу корисний (реальний), люд-год.	350491	299790	290299
Фонд робочого часу номінальний, люд-год.	304775	260687	252434
Коефіцієнт використання корисного фонду робочого часу	0,87	0,87	0,87

Дані розрахунків у таблиці 3.4 свідчать, що фонд робочого часу використовувався на рівні 87%.

Розрахуємо питома трудомісткість одиниці продукції в 1 тис. грн. виробленої продукції.

Таблиця 3.5 – Аналіз трудомісткості одиниці продукції за 2017 – 2019 роки

Показники	Роки			Темп росту, %	
	2017	2018	2019	2019/2017	2019/2018
Обсяг виробництва продукції, тис. грн.	46084	50021	50304	109,16	100,57
Відпрацьований час усього, люд.-год.	304775	260687	252434	82,83	96,83
Питома трудомісткість на 1 тис. грн.,	6,61	5,21	5,02	75,88	96,29

Розрахунки показали, що у 2017 році питома трудомісткість на 1 тис. грн. виробленої продукції склала 6,61 люд.-год., у 2018 році – 5,21 люд.-год., у 2019 році – 5,02 люд.-год. Тобто у 2019 році трудові ресурси використовувалися найкраще, що підтверджують також розрахунки продуктивності праці.

Аналіз використання трудових ресурсів на підприємстві необхідно розглядати у тісному взаємозв'язку з оплатою праці. Із ростом створюються реальні умови для її підвищення. При цьому кошти на оплату праці мають використовуватись таким чином, щоб темпи росту продуктивності праці випереджали темпи росту її оплати. Дослідимо яку частину у загальній собівартості продукції (всієї виробленої продукції) займає оплата праці працівників.

Таблиця 3.6 – Оцінка зарплатомісткості одиниці продукції ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Показники	Роки			Темп росту, %	
	2017	2018	2019	2019/2017	2019/2018
Собівартість виробленої продукції, тис. грн.	38783	41624	42027	108,36	100,97
Фонд оплати праці усіх працівників, тис. грн.	8726	9775	10355	118,67	105,93
Зарплатомісткість одиниці продукції, грн./грн.	0,22	0,23	0,25	109,51	104,92

Проведені розрахунки загальної зарплатомісткості одиниці продукції, простежується тенденція її відносної стабільності. Відбувається зростання

продуктивності праці порівняно з темпами росту фонду оплати праці, таким чином, аналіз показників використання трудових ресурсів демонструє позитивну динаміку продуктивності праці на підприємстві.

Проаналізуємо ефективність використання виробничих фондів. При аналізі використання основних фондів необхідно вивчити забезпеченість основними фондами, варто вивчити їхній склад, структуру, динаміку; оцінити технічний стан, ступінь відновлення й технічного вдосконалювання; рівень інтенсивного й екстенсивного навантаження; визначити наявні резерви кращого використання фондів.

При ринкових відносинах, в умовах конкурентної боротьби між підприємствами щодо підвищення їх інвестиційної привабливості за рахунок формування додаткових джерел підвищення розвитку підприємств, особливе місце посідає оцінка ефективності використання основних виробничих фондів.

Необхідність вивчення даної проблеми полягає в тому, що в процесі розширеного відтворення основних фондів практично формуються всі основні передумови ефективності їхнього подальшого використання (технологічна структура фондів, їх віковий і якісний склад, інтенсивність процесу росту й відновлення фондів), реалізуються можливості науково-технічного прогресу щодо розвитку й удосконалюванні основних фондів.

Таблиця 3.7 – Аналіз основних виробничих фондів ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

№	Показник	Роки			Відхилення			
					2019/2017		2019/2018	
		2017	2018	2019	Абсолютне	Темп зрост., %	Абсолютне	Темп зрост., %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Вартість основних фондів на початок року	7761	8762	9576	1815	123,39	814	109,29
2	Вартість основних фондів на кінець року	8762	9576	9532	770	108,79	-44	99,54
3	Вартість основних фондів, які надійшли протягом року	1005	817	234	-771	23,28	-583	28,64
3.1	у тому числі введено в дію нових основних засобів	1005	817	234	-771	23,28	-583	28,64

4	Вартість основних фондів, які вибули протягом року	4	3	278	274	6950,00	275	9266,67
4.1	у тому числі ліквідовано основних засобів	4	3	260	256	6500,00	257	8666,67
5	Коефіцієнт оновлення, %	11,47	8,53	2,45	-9,02	21,40	-6,08	28,77
6	Коефіцієнт вибуття, %	0,05	0,03	2,90	2,85	5632,72	2,87	8478,96
7	Коефіцієнт надходження, %	11,47	8,53	2,45	-9,02	21,40	-6,08	28,77
8	Коефіцієнт ліквідації, %	0,05	0,03	2,72	2,66	5268,01	2,68	7929,96
9	Коефіцієнт заміщення, %	1,13	1,09	1,00	-0,13	88,17	-0,10	91,08

Показники руху основних фондів характеризують процеси їх відтворення. Як показують проведені підрахунки, величина коефіцієнта оновлення основних виробничих фондів протягом трьох років значно коливається. Коефіцієнт оновлення основних виробничих фондів випереджають величину коефіцієнта вибуття, що свідчить що оновлення основних фондів на підприємстві відбувається більшими темпами ніж їх вибуття, проводяться заміни старих та зношених основних фондів.

Важливим етапом аналізу основних засобів з огляду їх інвестиційної привабливості є дослідження їх технічного стану. Для цього обчислюється та вивчаються такі узагальнюючі показники технічного стану, як коефіцієнт зношеності та коефіцієнт придатності. Як було написано вище, коефіцієнт зношеності показує міру зношеності основних засобів, що перебувають в експлуатації, тобто ту частину вартості засобів. Яка перенесена на новостворений продукт.

Таблиця 3.8 – Аналіз змін технічного стану основних виробничих фондів ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Показники	Роки			Відхилення (+; -)	
	2017	2018	2019	2019-2017	2019-2018
1. Наявність основних фондів на кінець року (перв. вартість), тис. грн.	8762	9576	9532	770	-44
2. Знос основних фондів, тис. грн.	4	3	260	256	257
3. Залишкова вартість основних фондів, тис. грн.	8758	9573	9272	514	-301
4. Коефіцієнт зношеності	0,000	0,000	0,027	0,027	0,027
5. Коефіцієнт придатності	1,000	1,000	0,973	-0,027	-0,027

Початкова вартість основних виробничих фондів постійно збільшується і на кінець 2019 року становило 9532 тис. грн. Розрахунки показують про збільшення коефіцієнту зношеності та зменшення ступеня придатності, що є негативним фактором в діяльності підприємства.

Розрахунки показників ефективності використання основних виробничих фондів розраховані в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Ефективність використання основних виробничих фондів ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Показники	Роки			Відхилення 2019/2017		Відхилення 2019/2018	
	2017	2018	2019	Абсолютне	Темп зростання	Абсолютне	Темп зростання
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід, тис. грн.	46084	50021	50304	4220	109,16	283	100,57
Чистий прибуток, тис. грн.	212	207	515	303	242,92	308	248,79
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	8261,5	9169	9554	1292,5	115,64	385	104,20
Середньоспискова чисельність робітників	144	125	121	-22,8	84,11	-3,8	96,95
Фондовіддача основних виробничих фондів, грн/грн.	5,58	5,46	5,27	-0,31	94,39	-0,19	96,51
Фондомісткість основних виробничих фондів, грн/грн.	0,18	0,18	0,19	0,01	105,94	0,01	103,61
Фондоозброєність праці робітників, тис. грн/чол.	57,57	73,65	79,15	21,58	137,49	5,51	107,48
Рентабельність основних виробничих фондів, %	2,57	2,26	5,39	2,82	210,06	3,13	238,77

Можна зробити висновки, що протягом 2017 – 2019 років ефективність використання основних виробничих фондів поступово зменшилася, при цьому у 2019 році відбулось зменшення фондовіддачі на 0,31 грн./грн. від рівня 2017 року та зменшення на 0,19 грн./грн. від рівня 2018 року. Рентабельність основних фондів протягом 2017 – 2019 років збільшилася, що є позитивним моментом.

Показники фондовіддачі та рентабельності відображені на рис. 3.4 та 3.5.

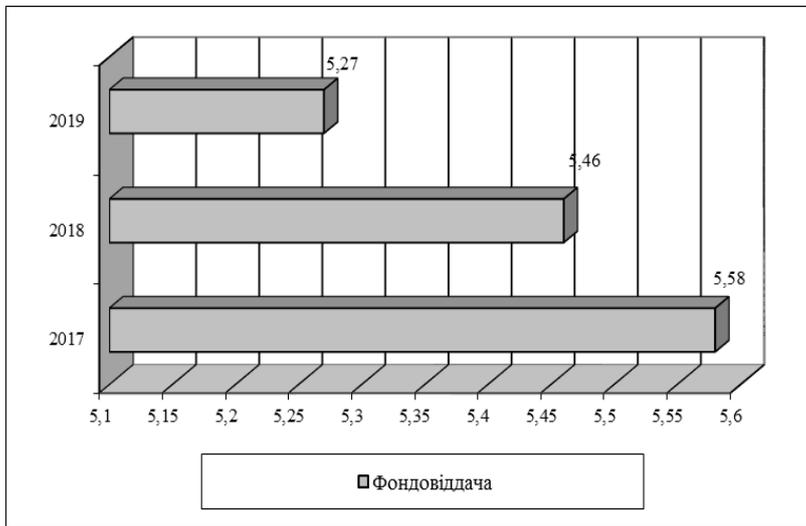

Рисунок 3.4 – Динаміка фондовіддачі ТДВ Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

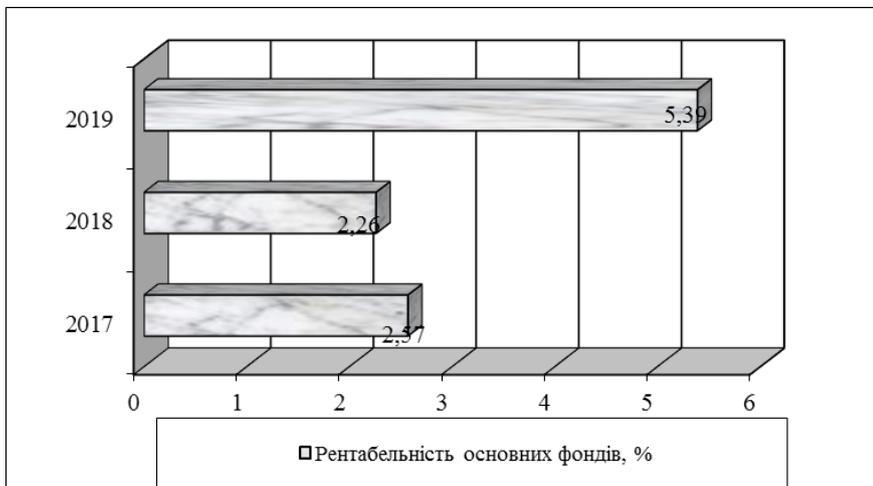

Рисунок 3.5 – Динаміка рентабельності основних фондів ТДВ Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

В цілому аналізуючи зміни, які відбулися в структурі основних фондів підприємства, можна зазначити, що діяльність підприємства є ефективною та рентабельною. Завантаженими основними фондами, що створюють позитивний фінансовий результат діяльності підприємства та забезпечують умови розвитку для відмінних конкурентних позицій на ринку України. Аналіз ефективності використання основних фондів свідчить про позитивний рівень використання основних фондів, що пояснюється оновленням машин та обладнання.

Дослідимо наскільки матеріаломісткою є продукція ТДВ Миргородський хлібозавод» та яка динаміка показника по роках.

Таблиця 3.10 – Динаміка зміни матеріаломісткості продукції ТДВ Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

Показники	Роки			Темп росту, %	
	2017	2018	2019	2019/2017	2019/2018
Матеріальні затрати, тис. грн.	33240	33240	33240	100,00	100,00
Собівартість виробленої продукції, тис. грн.	38783	35657	34361	88,60	96,37
Матеріаломісткість продукції, %	85,71	93,22	96,74	112,87	103,77

Розрахунки показали, що продукція підприємства є досить матеріаломісткою. У 2019 році матеріаломісткість продукції зменшилася порівняно з 2017 та 2018 роками.

Дослідимо ефективність використання оборотних коштів на підприємстві. Для характеристики ефективності використання оборотних засобів на підприємствах використовуються різноманітні показники, найважливішим з яких є швидкість обертання. Вона обчислюється в днях і характеризується періодом, за який оборотний капітал підприємства здійснюють один оборот, тобто проходять всі стадії кругообороту на підприємстві:

$$D_{об} = \frac{\overline{ОЗ} \times T}{ЧД}$$

де $D_{об}$ – термін обертання оборотних засобів, днів;

Середній залишок оборотних засобів у цілому обчислюється за формулою середньої хронологічної. Для цього беруть підсумки залишків 2-го розділу активу балансу і за формулою середньої арифметичної визначають середньорічний залишок.

Для характеристики ефективності використання оборотних засобів використовується коефіцієнт обертання, що визначається за формулою:

$$K_{об} = \frac{ЧД}{\overline{ОЗ}}$$

де $K_{об}$ – коефіцієнт обертання оборотних засобів (грн. / грн.);

Коефіцієнт обертання оборотних засобів характеризує кількість оборотів оборотних засобів за період, що аналізується. Що більше оборотів здійснюють оборотні кошти, то краще вони використовуються.

Коефіцієнт завантаження є оберненим до коефіцієнта обертання показником і визначається за формулою:

$$K_{зав} = \frac{\overline{ОЗ}}{ЧД} = \frac{1}{K_{об}}$$

Коефіцієнт завантаження оборотних засобів характеризує участь оборотних засобів у кожній гривні реалізованої продукції. Що менше оборотних засобів припадає на 1 грн. обороту, то ліпше вони використовуються.

Обертання оборотних засобів обчислюється за планом і фактично. Порівнюючи фактичний час обертання з плановим, визначають прискорення або сповільнення обертання як щодо всіх нормованих оборотних засобів, так і щодо окремих їхніх статей.

Унаслідок прискорення обертання оборотних засобів із обороту вивільняється частина засобів, що обраховується множенням фактичного одноденного обсягу реалізації продукції на дні прискорення обертання оборотних засобів.

Для характеристики ефективності використання оборотних засобів можуть використовуватись коефіцієнт ефективності (прибутковість оборотних засобів) і рентабельність. Вони обчислюються за формулами:

$$K_{рент} = \frac{ЧП}{ОЗ}$$

де $K_{рент}$ – коефіцієнт прибутковості оборотних засобів, грн.;

Проведемо аналіз оборотності оборотних засобів ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки.

Таблиця 3.11 – Аналіз оборотності оборотних засобів ТДВ Миргородський хлібозавод» за 2017– 2019 роки

Показник	На кінець 2017 року	На кінець 2018 року	На кінець 2019 року	Абсолютне відхилення	
				2019/2017	2019/2018
1. Виручка від реалізації, тис. грн.	46084	50021	50304	4220	283
2. Чистий прибуток, тис. грн.	154819	233490	361110	206291	127620
3. Кількість днів періоду	360	360	360	0	0
4. Одноденна виручка, тис. грн.	128,011	138,947	139,733	11,722	0,786
5. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн.	596685	649211	1141703	545018	492492
6. Оборотність оборотних коштів, днів	4661,2	4672,4	8170,6	3509,39	3498,23
7. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, обороти	0,08	0,08	0,04	-0,03	-0,03
8. Коефіцієнт завантаження коштів в обороті, грн.	12,95	12,98	22,70	9,75	9,72
9. Коефіцієнт рентабельності оборотних коштів, грн.	0,26	0,36	0,32	0,06	-0,04

Аналізуючи проведені розрахунки показників ефективності використання оборотних засобів підприємства, необхідно зазначити, що підприємство має негативну тенденцію зменшення коефіцієнту обертання оборотних засобів і як наслідок збільшення періоду їх обертання.

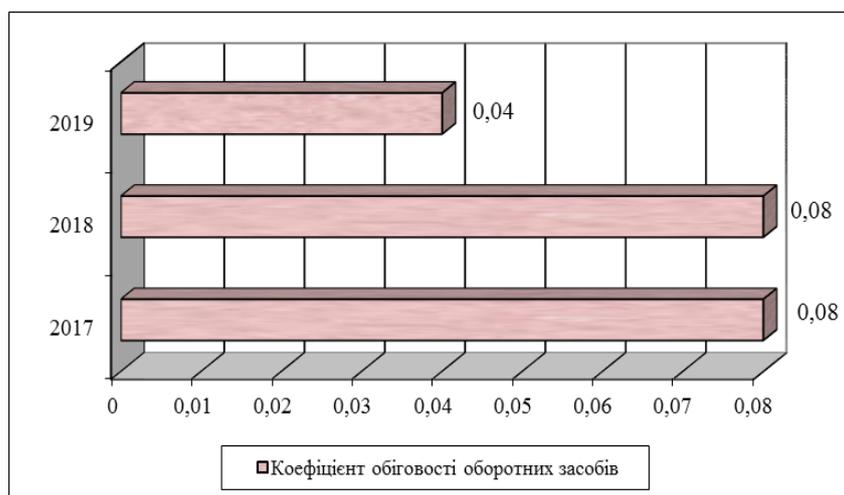

Рисунок 3.5 – Динаміка коефіцієнта обіговості оборотних засобів фондів ТДВ Миргородський хлібозавод» за 2017– 2019 роки

Слід мати на увазі, що за умов ринкової економіки, аналізуючи саму тільки оборотність оборотних коштів, не можна дати однозначної відповіді щодо її прискорення або сповільнення. Для цього необхідно вивчати конкретну виробничу ситуацію.

Доповнимо аналіз ефективності використання ресурсів підприємства узагальнюючими показниками. Для досконалого вивчення аналізу реалізації продукції і відповідного аналізу формування прибутку, необхідно дослідити динаміку прибутку, оцінити фактори, що обумовлюють його величину та визначити достатність прибутку для вирішення завдань виробничого та соціального розвитку підприємства. Для кращого аналізу формування прибутку розглянемо детальний аналіз фінансових результатів на ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки.

Таблиця 3.13 – Формування прибутку ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки

№	Показник	Роки			Відхилення			
		2017	2018	2019	2019/2017		2019/2018	
					Абсолютне	Темп зрост., %	Абсолютне	Темп зрост., %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	46084	50021	50304	4220	9,16	283	0,57
2	Собівартість реалізованої продукції	38783	41624	42027	3244	8,36	403	0,97
3	Валовий прибуток	7301	8397	8277	976	13,37	-120	-1,43
4	Операційні доходи	399	424	387	-12	-3,01	-37	-8,73
5.1.	Адміністративні витрати	2236	2627	2593	357	15,97	-34	-1,29
5.2.	Витрати на збут	4893	5451	5235	342	6,99	-216	-3,96
5.3.	Операційні витрати	268	455	298	30	11,19	-157	-34,51
6	Фінансові результати від операційної діяльності	303	288	538	235	77,56	250	86,81
7	Фінансові результати від звичайної діяльності до	286	251	568	282	98,60	317	126,29

	оподаткування							
8	Податок на прибуток	74	44	53	-21	-28,38	9	20,45
9	Фінансові результати від звичайної діяльності	212	207	515	303	142,92	308	148,79
10	Чистий прибуток	212	207	515	303	142,92	308	148,79

Підприємство протягом 2017 – 2019 років було прибутковим. Фактично розмір чистого прибутку збільшився у 2019 році на 303 тис. грн.. (або на 42,92%) порівняно з 2017 роком, та на 3080 тис. грн. (або на 48,79%) порівняно з 2018 роком. Це сталося за рахунок збільшення валового прибутку, що становив у 2019 року 8277 тис. грн., що на 976 тис. грн. більше ніж в 2017 році, та менше на 102 тис. грн. ніж у 2018 році. Показники прибутковості ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки (рис. 3.6).

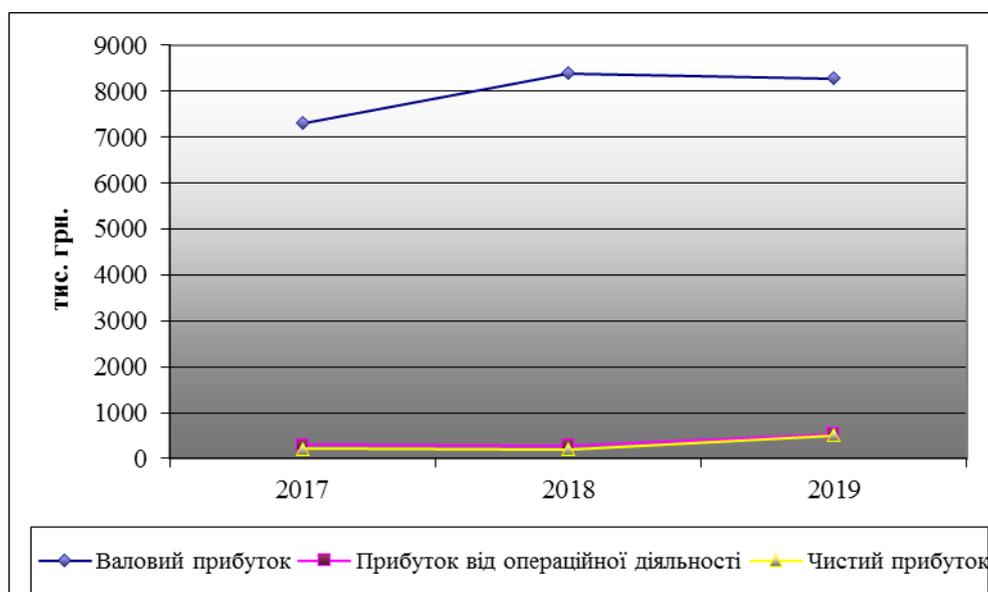

Рисунок 3.6 – Показники прибутковості ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки.

Для кращого дослідження величини та динаміки прибутку, доцільно проаналізувати отримання прибутку та рентабельність підприємства.

Основним показником рентабельності капіталу підприємства є відношення балансового прибутку до всього авансованого капіталу – рентабельність діяльності підприємства:

$$P_D = \frac{\Pi}{K} \cdot 100\%,$$

де P_D – рентабельність діяльності підприємства;

Π – балансовий прибуток;

K – середній за аналізований період залишок власного і позикового капіталу підприємства (або суми всіх активів).

Даний показник визначає, який прибуток одержує підприємство на кожен грошову одиницю (наприклад, гривню) вкладеного капіталу, тобто характеризує ефективність використання наявних ресурсів підприємства. Залежно від цілей аналізу можуть використовуватися також такі ресурсні показники рентабельності діяльності підприємства:

$$\text{Рент}'_D = \frac{\text{ЧП}}{K} \cdot 100\%; \text{Рент}_{BK} = \frac{\Pi}{BK} \cdot 100\%; \text{Рент}'_{BK} = \frac{\text{ЧП}}{BK} \cdot 100\%,$$

де R'_D – рентабельність діяльності, яка враховує лише «чистий» прибуток;

ЧП – «чистий» прибуток (що залишається після сплати податків і обов'язкових платежів);

R_{BK} – рентабельність власного капіталу;

BK – середній за аналізований період залишок власного капіталу;

R'_{BK} – рентабельність власного капіталу, яка враховує лише «чистий» прибуток.

Коефіцієнти показують у відсотках:

R'_D – скільки «чистого» прибутку приносить кожна гривня капіталу, вкладеного у підприємство;

R_{BK}, R'_{BK} – скільки прибутку (відповідно «чистого» прибутку) приносить кожна гривня власного авансованого капіталу.

Інший економічний зміст має показник рентабельність продукції, який визначається:

$$Рент_{П} = \frac{П_p}{C},$$

де $R_{П}$ – рентабельність продукції;

$П_p$ – прибуток від реалізації продукції;

C – поточні витрати на виробництво (собівартість) реалізованої продукції.

На відміну від ресурсних показників рентабельності рентабельність продукції характеризує прибутковість поточних витрат, вигідність для підприємства виробництва певного виду продукції (він називається витратним показником).

Таблиця 3.14 – Аналіз рівня та динаміки показників рентабельності ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки.

Показники	Роки			Відхилення			
	2017	2018	2019	2019/2017		2019/2018	
				Абсолютне	Темп зрост., %	Абсолютне	Темп зрост., %
1. Звітні показники							
Середньорічний зал. капіталу (всього)	6426	7100,5	7950,5	1524,5	123,72	850	111,97
у тому числі власного капіталу	4330	4539,5	4900,5	570,5	113,18	361	107,95
Валовий прибуток	7301	8397	8277	976	113,37	-120	98,57
Чистий прибуток	212	207	515	303	242,92	308	248,79
Фінансовий результат від операційної діяльності	303	288	538	235	177,56	250	186,81
Собівартість реалізованої продукції	38783	41624	42027	3244	108,36	403	100,97
Виручка від реалізації	46084	50021	50304	4220	109,16	283	100,57
2. Розрахункові показники, %							
Рентабельність діяльності	3,30	2,92	6,48	3,18	1,96	3,56	2,22
Рентабельність власного капіталу	4,90	4,56	10,51	5,61	2,15	5,95	2,30
Рентабельність продукції	0,55	0,50	1,23	0,68	2,24	0,73	2,46
Валова рентабельність продажу	15,84	16,79	16,45	0,61	1,04	-0,33	0,98

Чиста рентабельність продажу	0,46	0,41	1,02	0,56	2,23	0,61	2,47
------------------------------	------	------	------	------	------	------	------

У фінансово-економічному аналізі досить широкого застосування набув показник рентабельність продажів, який визначається так:

$$R_{\text{пр}} = \frac{P_{\text{р}}}{P} \cdot 100\%$$

де $R_{\text{пр}}$ – рентабельність продажів;

P – виручка від реалізації продукції (без ПДВ, акцизного збору);

$P_{\text{р}}$ – прибуток від реалізації.

Він показує, скільки прибутку припадає на одну гривню реалізованої продукції. Фактори, які зумовлюють рівень показника $R_{\text{пр}}$, ті ж самі, що і для показника $R_{\text{д}}$.

Розраховані показники свідчать, що підприємство протягом 2017 – 2019 років було прибутковим і рентабельним, що підтверджено перевищення чистого доходу над собівартістю реалізованої продукції. Така структура показників рентабельності позитивно впливає на його інвестиційну привабливість, так як при вкладанні визначеною суми інвестиційних ресурсів є реальні джерела їх відтворення на підприємстві і забезпечення мінімальних умов окупності будь-яких інвестиційних проектів та програм, що можуть реалізовуватися на ТДВ Миргородський хлібозавод».

Таким чином, проведений аналіз ефективності використання ресурсів підприємства показав, що підприємство ефективно використовує свої наявні ресурси.

3.2 Шляхи підвищення використання ресурсів підприємства

В сучасних умовах господарювання, в умовах переходу до ринкових відносин економіка потребує глибоких і структурних зрушень. В цих умовах

центр економічної діяльності переміщується до основної ланки всієї економіки підприємства.

Ефективність виробництва на підприємстві ТДВ Миргородський хлібозавод» тісно пов'язана з проблемою економії всіх видів ресурсів, бо вони є обмеженими. Рациональне використання трудових і виробничих ресурсів є важливим резервом підвищення ефективності виробництва, збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення продуктивності праці та фондівіддачі. Частина витрат, які утворюють собівартість продукції, пов'язані з використанням факторів виробництва, що веде до зниження собівартості одиниці продукції і до збільшення прибутків підприємства.

Отже, по мірі розвитку ринкових відносин ТДВ Миргородський хлібозавод» треба приділити увагу розвитку виробництва на перспективу і направляти необхідні засоби на нову техніку, поновлення виробництва, на освоєння і випуск нової продукції.

Ріст ефективності роботи підприємства характеризується такими показниками: узагальнюючі показники підвищення ефективності використання праці та показники підвищення ефективності основних фондів.

Проведемо розрахунки впливів факторів на зміну фондівіддачі основних виробничих фондів за 2018 – 2019 роки:

1) Розрахунок впливу факторів проведемо у таблиці 3.15 на основі факторних моделей показника фондівіддачі.

Таблиця 3.15 – Розрахунок впливу факторів на зміну фондівіддачі ТДВ Миргородський хлібозавод» за 2018 – 2019 роки

Факторна модель	Вплив фактори	Методика розрахунку	Розмір впливу, грн./грн.	Сума впливу грн./грн.
1	2	3	4	5
	Зменшення фондівіддачі на 0,19 грн.	$\Phi B = \Phi B_1 - \Phi B_0 = 5,27 - 5,46$		-0,19
$\Phi B = Q / \Phi$	• збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн.	$\Phi B_{ск} = Q_1 / \Phi_0 = 50304 / 9169 = 5,49$ $\Phi B_Q = \Phi B_{ск} - \Phi B_0 = 5,49 - 5,46 = 0,03$	0,03	-0,19 грн./грн.
	• збільшення середньорічної вартості основних виробничих фондів на 385 тис. грн.	$\Phi B_{оф} = \Phi B_1 - \Phi B_{ск} = 5,27 - 5,49 = -0,22$	-0,22	

ФВ=ПП/ФО_{зб}	<ul style="list-style-type: none"> збільшення середньорічної продуктивності праці на 20,780 тис. грн. 	$\Phi O_0 = 61,13$ $\Phi O_1 = 67,28$ $\Phi B_{ск} = ПП_1/\Phi O_0 = 354,254/61,13 = 5,80$ $\Phi B_{ПП} = \Phi B_{ск} - \Phi B_0 = 5,80 - 5,46 = 0,34$	0,34	-0,19 грн./грн.
	<ul style="list-style-type: none"> збільшення фондоозброєності ОВФ на 6,16 грн./чол. 	$\Phi B_{\Phi_0} = \Phi B_1 - \Phi B_{ск} = 5,27 - 5,80 = -0,53$	-0,53	
ФВ=Q/(ЧР*ФО_{зб})	<ul style="list-style-type: none"> збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн. 	$\Phi B_{ск1} = Q_1/(\text{ЧР}_0 * \Phi_{озб0}) = 50304/(150 * 61,13) = 5,49$ $\Phi B_{ск2} = Q_1/(\text{ЧР}_1 * \Phi_{озб0}) = 50304/(142 * 61,13) = 5,80$ $\Phi B_Q = \Phi B_{ск1} - \Phi B_0 = 5,49 - 5,46 = 0,03$	0,03	-0,19 грн./грн.
	<ul style="list-style-type: none"> зменшення чисельності робітників на 8 чол. 	$\Phi B_{\text{чр}} = \Phi B_{ск2} - \Phi B_{ск1} = 5,80 - 5,49 = 0,31$	0,31	
	<ul style="list-style-type: none"> збільшення фондоозброєності ОВФ на 6,16 грн./чол. 	$\Phi B_{\Phi_{озб}} = \Phi B_1 - \Phi B_{ск2} = 5,27 - 5,80 = -0,53$	-0,53	

Розрахунки показали, що по першій факторній моделі збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн. призвело до збільшення фондівіддачі в 2019 році на 0,03 грн./грн., та збільшення середньорічної вартості основних виробничих фондів на 385 тис. грн. призвело до зменшення фондівіддачі на 0,22 грн./грн. Друга модель показала збільшення середньорічної продуктивності праці на 20,780 тис. грн. призвело до збільшення фондівіддачі на 0,34 грн./грн. та збільшення фондоозброєності ОВФ на 6,16 тис. грн./чол. призвело до зменшення фондівіддачі в 2019 році на 0,53 грн./грн. Третя модель показала зменшення чисельності робітників на 8 чол. призвело до збільшення фондівіддачі в 2019 році на 0,31 грн./грн., та збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн. призвело до зменшення фондівіддачі на 0,53 грн./грн.

Завдяки розрахунків впливу факторів на зміну фондівіддачі основних виробничих фондів підсумовуємо в узагальнюючій таблиці 3.16

Таблиця 3.16 – Узагальнююча таблиця впливу факторів фондівіддачі основних виробничих фондів за 2018 – 2019 роки

№	Показники	Сума впливу, грн./грн.
1	2	3
1	збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн.	0,03
2	збільшення середньорічної вартості основних виробничих фондів на 385 тис. грн.	-0,22
3	збільшення середньорічної продуктивності праці на 20,780 тис. грн.	0,34

4	збільшення фондоозброєності ОВФ на 6,16 грн./чол.	-0,53
5	збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн.	0,03
6	зменшення чисельності робітників на 8 чол.	0,31
7	збільшення фондоозброєності ОВФ на 6,16 грн./чол.	-0,53
Всього		-0,57

Розрахунок впливу факторів на зміну середньорічної продуктивності праці робітників проведемо у таблиці 3.17.

Таблиця 3.17 – Розрахунок впливу факторів на зміну середньорічної продуктивності праці одного робітника

Факторна модель	Вплив фактори	Методика розрахунку	Розмір Впливу, тис. грн./чол.	Сума впливу, тис. грн./чол.
1	2	3	4	5
Збільшення середньорічної ПП одного робітника на 14,994 тис. грн.		$ПП_r = ПП_{r1} - ПП_{r0} = 416,769 - 401,775 = 14,994$	14,994	
$ПП_{рiч} = Q / ЧР$	• збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн.	$ПП_{ск} = Q_1 / ЧР_0 = 50304 / 125 = 402,432$ $ПП_Q = ПП_{ск} - ПП_0 = 402,432 - 401,775 = 0,657$	0,657	14,994 грн./чол.
	• зменшення чисельності робітників на 4 чол.	$ПП_{чр} = ПП_1 - ПП_{ск} = 416,769 - 402,432 = 12,337$	12,337	
$ПП_{рiч} = Q / (ЧП * ПВ)$	• збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн.	$ПП_{ск1} = Q_1 / (ЧП_0 * ПВ_0) = 50304 / (150 * 83,3) = 5,49$ $ПП_{ск2} = Q_1 / (ЧП_1 * ПВ_0) = 50304 / (142 * 83,3) = 4,25$ $ПП_Q = ПП_{ск1} - ПП_0 = 5,49 - 401,775 = -396,285$	-396,285	14,994 грн./чол.
	• зменшення чисельності робітників на 4 чол.	$ПП_{чп} = ПП_{ск2} - ПП_{ск1} = 4,25 - 5,49 = -1,24$	-1,24	
	• зміна питомої ваги робітників у складі працівників	$ПП_{пв} = ПП_1 - ПП_{ск2} = 416,769 - 4,25 = 412,519$	412,519	
$ПП_{рiч} = ФВ * ФО_{об}$	• зменшення фондовіддачі на 0,19 грн.	$ПП_{ск1} = ФВ_1 * ФО_{об0} = 5,27 * 61,13 = 322,16$ $ПП_{фв} = ПП_{ск1} - ПП_0 = 322,16 - 401,775 = -79,615$	-79,615	14,994 грн./чол.
	• збільшення фондоозброєності ОВФ на 6,16 тис. грн./чол.	$ПП_{фоз} = ПП_1 - ПП_{ск1} = 416,769 - 322,16 = 94,614$	94,614	

Розрахунки показали, що по першій факторній моделі збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн. привело до збільшення середньорічної продуктивності праці на 0,657 тис. грн./чол. та зменшення чисельності робітників

на 4 чол. привело до збільшення середньорічної продуктивності праці одного робітника в звітному році на 12,337 тис. грн./чол.

Щодо другої моделі, зміна питомої ваги робітників у складі працівників привело – збільшення продуктивності праці на 412,519 тис. грн./чол., збільшення обсягу випущеної продукції – зменшення середньорічної продуктивності праці одного робітника на 396,285 тис. грн./чол., зменшення чисельності робітників – зменшення продуктивності праці на 1,24 тис. грн./чол.

І на кінець третя модель, зменшення фондівдачі на 0,19 грн./грн. привело до зменшення продуктивності праці на 79,615 тис. грн./чол. та збільшення фондоозброєності на 6,16 тис. грн./чол. привело до збільшення середньорічної продуктивності праці одного робітника на 94,614 тис. грн./чол.

Завдяки розрахунків впливу факторів на зміну середньорічної продуктивності праці, підсумовуємо в узагальнюючій таблиці 3.18.

Таблиця 3.18 – Узагальнююча таблиця впливу факторів середньорічної продуктивності праці робітників за 2018 – 2019 роки

№	Показники	Сума впливу, тис. грн./чол..
1	2	3
1	збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн.	0,657
2	зменшення чисельності робітників на 4 чол.	12,337
3	збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн.	-396,285
4	зменшення чисельності робітників на 4 чол.	-1,24
5	зміна питомої ваги робітників у складі працівників	412,519
6	зменшення фондівдачі на 0,19 грн.	-79,615
7	збільшення фондоозброєності ОВФ на 6,16 тис. грн./чол.	94,614
Всього		44,997

Після розрахунків аналізу впливу факторів трудових ресурсів та основних засобів розглянемо основні напрями підвищення показників ефективності використання ресурсів.

Коригування методики оцінювання ефективності використання ресурсів підприємства

Розглянемо підрахунки невикористаних можливостей росту фондівдачі у таблиці 3.19.

Таблиця 3.19 – Підрахунок невикористаних можливостей росту фондівдачі основних виробничих фондів за 2018 – 2019 роки

№	Показники	Сума грн./грн.	ПВ, %
1	2	3	4
1	збільшення обсягу випущеної продукції на 283 тис. грн.	396,285	83,1
2	зменшення чисельності робітників на 4 чол.	1,24	0,2
3	зменшення фондівдачі на 0,19 грн.	79,615	16,7
Всього		477,14	100

Для підвищення використання основних засобів потрібно провести заміну і модернізацію застарілого обладнання, використання нових видів верстатів і машин (автоматичні, а також з програмним управлінням), які забезпечують високу досконалість та економічність технологічних процесів.

Щодо підрахунків невикористаних можливостей росту середньоденної продуктивності праці, проведені розрахунки показують що їх немає. Таким чином найвигідніший ріст середньорічної продуктивності праці за рахунок збільшення чисельності робітників.

Проведемо розрахунок співвідношення між темпами росту продуктивності праці і рівня її оплати.

Зміна середнього заробітку працюючих за той чи інший проміжок часу (рік, місяць, день, час) характеризується його індексом $I_{ЗП}$, який дорівнює співвідношенню середньої зарплати за звітний період (2019 рік) – $ЗП_1$ до середньої зарплати в базисному періоді (2018 рік) – $ЗП_0$.

Таблиця 3.21 – Вихідна інформація

Показник	2018 рік	2019 рік	Відхилення	% виконання	Індекс
1	2	3	4	5	6
1. Обсяг виробництва продукції, тис. грн.	50021	50304	283	100,57	1,00566
2. Чисельність робітників, чол.	150	142	-8	94,67	0,94667
3. Фонд оплати праці, тис. грн.	9775	10355	580	105,93	1,05934
4. Продуктивність праці 1-го робітника, тис. грн./чол.	333,47	354,25	20,78	106,23	1,06231
5. Середньорічна заробітна плата 1-го робітника, тис. грн..	65,167	72,923	7,756	111,90	1,11902

Аналогічно розраховується індекс продуктивності праці ($I_{ПП}$):

$$I_{ЗП} = \frac{ЗП_1}{ЗП_0} \quad (3.1)$$

$$I_{ПП} = \frac{ПП_{річ(1)}}{ПП_{річ(0)}} \quad (3.2)$$

Темпи зростання продуктивності праці повинні випереджати темпи зростання заробітної плати.

Коефіцієнт випередження ($K_{вп}$) дорівнює:

$K_{вп} = I_{пн}/I_{зп} = 1,06231/1,11902 = 0,949$ Для визначення суми економії (-E) або перевитрат (+E) фонду заробітної плати у зв'язку зі змінами співвідношення між темпами зростання продуктивності праці і заробітної плати можна використати наступну формулу:

$$E = \Phi ЗП_1 * (I_{зп} - I_{пн}) / I_{зп}$$

$$E = 10355 * (1,11902 - 1,06231) / 1,11902 = 524,773 \text{ тис. грн}$$

Таким чином сума перевитрат складає 524,773 тис. грн. фонду заробітної плати у зв'язку зі змінами співвідношення між темпами зростання продуктивності праці і заробітної плати, що є негативним для підприємства.

Для підвищення ефективності використання персоналу ТДВ «Миргородський хлібозавод» використовують такі заходи:

- введення в дію універсальної методики оцінки персоналу;
- вдосконалення форм розподілу праці у підрозділах підприємства;
- покращення організації і обслуговування робочих місць;
- впровадження нових прийомів і методів праці;
- вдосконалення матеріального і морального стимулювання праці;
- постійне покращення умов праці;
- покращення медичного обслуговування та санаторно-курортного лікування працівників підприємства;
- зміцнення трудової дисципліни;
- механізація та автоматизація виробництва, розробка та застосування прогресивних, високопродуктивних технологій, заміна та модернізація застарілого обладнання;
- підвищення технічного рівня виробництва;
- удосконалення управління, організації виробництва і праці;
- збільшення обсягу виробництва продукції і структурних зрушень;
- вдосконалення методів планування виробництва;
- участь працівників у прибутках;
- створення сприятливого психологічного мікроклімату в колективі.

До шляхів підвищення ефективності використання основних засобів можна віднести:

- скорочення внутрішньозмінних втрат робочого часу;
- удосконалення управління процесом відтворення основних засобів;
- удосконалення системи планування, контролю, обліку роботи машин і устаткування;
- покращення технічного обслуговування і ремонту активної частини основних засобів;
- удосконалення технічної структури основних засобів.

Збільшити ефективність використання оборотних коштів можливо за рахунок таких заходів.

- зменшення строків виготовлення продукції в результаті механізації робіт, удосконалення технологічних процесів;
- зменшення виробничих запасів поліпшенням організації матеріально-технічного постачання, зменшенням дальності їх транспортування;
- економії матеріальних ресурсів, кращого їх зберігання та обліку, суворого дотримання норм витрат матеріалів на одиницю продукції;
- удосконалення розрахунків із замовниками та вжиття інших заходів щодо поліпшення фінансової та платіжної дисципліни.

Всі вище названі методи дозволять ТДВ Миргородський хлібозавод» збільшити обсяг виробництва та продуктивність праці та зменшити втрат робочого часу. Все це ефективно відобразиться на роботі підприємства.

Висновки

Під час виконання роботи було встановлено виняткову роль ресурсів щодо забезпечення діяльності підприємства. Було досліджено поняття, які стосуються визначення ресурсів підприємства, розглянуті їх ознаки, досліджено та проаналізовано місце в економічній системі та особливості використання. За результатами опрацювання літератури та нормативної бази визначено та прослідковано зв'язок між категоріями «ресурси», «ресурси підприємства», «економічні ресурси».

У ході опрацювання матеріалу роботи було проведено класифікацію ресурсів за різними ознаками.

Встановлено речовий зміст основних фондів: земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель; будівлі та споруди, передавальні пристрої; машини і обладнання; транспортні засоби; інструменти, пристосування і господарський інвентар; робоча та продуктивна худоба; багаторічні насадження; інші види основних фондів. Розглянутий склад оборотних фондів і фондів обігу: виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів, готова продукція на складі, дебіторська заборгованість, товари, грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення. Визначено склад трудових ресурсів: керівники, спеціалісти, службовці, робітники та елементний склад нематеріальних активів.

Характерною ознакою ресурсів підприємства є постійний їх рух, перехід від однієї форми кругообігу капіталу до іншої, тому виникає потреба у детальному вивченні процесів функціонування ресурсів та їх окремих елементів у виробництві. Головне завдання організації ефективного та раціонального використання ресурсів – забезпечити безперервність процесу виробництва і реалізації продукції при найменшій проте достатній величині залучених ресурсів.

Для оцінювання ефективності використання ресурсів застосовують систему показників, що диференціюються залежно від виду ресурсів та мети проведення

такого оцінювання. Під час виконання роботи було вивчено ряд узагальнюючих та часткових показників для оцінювання ефективності використання ресурсів.

Ефективне управління передбачає проведення постійного моніторингу ресурсів на кожній із стадій виробничого процесу та пошуків шляхів підвищення їх результативності. Це призводить як до підвищення ефективності їх використання, так і ефективності діяльності підприємства в цілому. Наслідком покращення ефективності використання ресурсів є збільшення величини виробленої продукції, зменшення ресурсомісткості продукції, робіт, послуг, зниження їх собівартості і, як наслідок, збільшення річного прибутку.

Важливою складовою роботи є дослідження діяльності підприємства, бо це дозволило практично ознайомитися з економіко-господарським станом підприємства.

Вивчено юридичний статусу ТДВ «Миргородський хлібозавод», досліджено особливості здійснення господарської діяльності підприємствами. Було проведено аналіз економічних показників діяльності підприємства: розраховано показники використання трудових ресурсів; визначено показники забезпеченості, складу та структури основних фондів, їх технічний стан, віддачу та рентабельність; визначено склад та структуру оборотних засобів, розраховані та проаналізовані показники їхньої оборотності. В цілому відмічається позитивна динаміка таких показників. У цьому ж розділі також розглянуті питання стану охорони праці на підприємстві, вплив підприємства на навколишнє середовище.

Аналізуючи політику управління ресурсами ТДВ «Миргородський хлібозавод» за 2017 – 2019 роки можна стверджувати про її цілеспрямованість на оптимізацію цих процесів. Однак аналіз ресурсів підприємства виявив наступні проблеми:

- відбулося збільшилася чисельності адміністративно-управлінського персоналу підприємства;
- основні фонди використовуються недостатньо ефективно через незадовільний технічний стан;
- відновлення основних фондів відбувається занадто повільно;

- структура оборотних коштів є незадовільною через великий обсяг дебіторської заборгованості;

- збільшується матеріаломісткість продукції, робіт, послуг.

Таким чином, було визначено ряд суттєвих і практично важливих заходів для досягнення поставленої мети – підвищення ефективності використання наявних ресурсів підприємства.

ГЛОСАРІЙ

Активи – все, чим володіє підприємство і що йому належить – оборотний капітал, основний капітал, нематеріальні активи.

Валова продукція – показник, що характеризує випуск підприємством (фірмою і т. п.) всієї продукції за певний період.

Валовий дохід – реалізований чистий продукт: різниця між виручкою від реалізації продукції і поточними матеріальними витратами та амортизаційними відрахуваннями; фонд оплати праці і валовий прибуток підприємства.

Валовий прибуток – частина валового доходу підприємства, яка залишається в нього після відрахування усіх обов'язкових платежів.

Виробниче підприємництво – це вид підприємницької діяльності, пов'язаний з виробництвом певної продукції кінцевого споживання, призначеного для подальшої її реалізації споживачам з метою отримання прибутку.

Виробіток – кількість продукції, що вироблена за одиницю часу.

Виробнича потужність – максимально можливий випуск продукції підприємством за певний час (зміну, добу, місяць, рік) у встановленій номенклатурі і асортименті при повному завантаженні обладнання і виробничих площ.

Виробничий потенціал підприємства – це основні виробничі фонди підприємства, до яких входять будівлі, споруди, трубопроводи, машини, устаткування тощо, виробнича інфраструктура підприємства.

Виробничі запаси – предмети праці, які ще не залучені у виробничий процес і знаходяться на складах підприємств у вигляді запасів.

Готова продукція – сукупність повністю виготовлених на підприємстві виробів і продуктів, які фактично відпущені або призначені для відпуску на сторону (реалізацію).

Ефективність – це результативність дії окремого або групи факторів. Це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами.

Ефективне використання ресурсів – найважливіший фактор забезпечення платоспроможності, кредитоспроможності й фінансової стабільності господарських організацій, підтримки їх конкурентоспроможності, формування достатніх ресурсів для розвитку й одержання достатнього прибутку з метою залучення різноманітних інвесторів.

Економічна ефективність – відносний показник, що є результатом співвідношення між отриманим ефектом та витратами.

Знос основних фондів – поступова втрата основними фондами їх корисних властивостей.

Матеріальні ресурси – це ресурси в натурально-речовинній формі, які використовуються у виробничій (господарчій) діяльності підприємства. До їх складу входять основні фонди та частка обіжних фондів:

Незавершене виробництво – продукція, яка перебуває в різних проміжних стадіях виробничого циклу; належать предмети праці, які знаходяться в процесі виробництва, очікують оброблення або перебувають на контролі, в процесі транспортування, а також напівфабрикати у цехових складах.

Нематеріальні активи – цінності, що не є фізичними об'єктами, але мають вартість, оцінку (патенти, ліцензії, ноу-хау, товарні знаки); права власності і захист доступу до нематеріальних ресурсів підприємства та їх використання в господарській діяльності з метою одержання прибутку.

Нематеріальні ресурси підприємства – це складова частина потенціалу підприємства, яка забезпечує економічну користь протягом тривалого періоду і має ту особливість, що в них відсутня матеріальна основа здобування доходів та не визначені майбутні розміри цих доходів.

Оборотний капітал – частина промислового капіталу, яка повністю споживається протягом одного виробничого циклу, а значить, повністю переносить свою вартість на вироблену продукцію і повертається фірмі у грошовій формі після кожного кругообігу.

Оборотні кошти підприємства – сукупність грошових коштів підприємства, вкладених в оборотні фонди і фонди обігу.

Оборотні фонди – це частина виробничих фондів підприємства, які повністю споживаються в кожному технологічному циклі виготовлення продукції і повністю перекосять свою вартість на вартість цієї продукції.

Організаційна структура управління – це форма системи управління, яка визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів (виробничих і управлінських підрозділів).

Основне виробництво – галузі матеріального виробництва, де безпосередньо виготовляються предмети споживання і засоби виробництва.

Основні фонди – засоби праці виробничого і невиробничого призначення (будівлі, споруди, машини, передавальні пристрої, інвентар та ін.), які беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і переносять свою вартість на вартість готової продукції частинами шляхом амортизаційних відрахувань.

Первісна вартість основних фондів – це фактична вартість основних фондів на момент їх придбання і взяття на баланс.

Підприємництво – самостійна ініціатива, систематична, на власний ри-зик діяльність щодо виробництва продукції, використання послуг та здійснення торговельної діяльності з метою одержання прибутку.

Підприємство – організаційно-відокремлена і економічно самостійна ланка виробничої сфери народного господарства, що спеціалізується на виготовленні продукції, виконанні робіт і наданні послуг.

Повна собівартість – всі затрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції, виражені в грошовій формі.

Показники ефективності використання праці: темпи зростання продуктивності праці, зарплатомісткість одиниці продукції, трудомісткість одиниці продукції, коефіцієнт використання корисного фонду робочого часу, відносне вивільнення працівників.

Показники ефективності використання виробничих фондів: фондівіддача, фондомісткість одиниці продукції, матеріаломісткість одиниці продукції, коефіцієнту використання найважливіших видів сировини і матеріалів.

Показники ефективності використання фінансових коштів: оборотність оборотних коштів, рентабельність оборотних коштів, вивільнення оборотних коштів, питомі капітальні вкладення (на одиницю приросту потужності або продукції), строк окупності капітальних вкладень.

Потенціал – це наявні засоби, запаси та джерела, що можуть бути використані для досягнення певної мети, розв'язання певного завдання, а також можливості окремої особи, суспільства та держави в певній галузі.

Рентабельність – узагальнюючий показник економічної ефективності виробництва, що характеризує співвідношення між результатами виробничо-господарської діяльності і затратами на виробництво продукції, тобто показує доходність, прибутковість.

Рентабельність виробництва – показник, що характеризує ефективність використання виробничих фондів і визначається як відношення балансового прибутку до середньорічної вартості основних виробничих фондів і нормованих оборотних коштів.

Рентабельність капіталу (майна) – показник, що характеризує ефективність використання капіталу (майна) і обчислюється як відношення балансового прибутку до вартості капіталу (майна) підприємства.

Рентабельність продукції – показник ефективності виробництва. Його визначають зіставленням прибутку з витратами і ресурсами на виробництво продукції.

Ресурси економічні – (від франц. Ressource допоміжний засіб) – фундаментальне поняття економічної теорії, що означає в загальному джерела, засоби забезпечення виробництва.

Ресурсний потенціал підприємства – це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, включаючи здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства.

Собівартість продукції – виражені в грошовій формі поточні витрати фірми на виробництво і реалізацію продукції.

Трудовий потенціал – це персоніфікована робоча сила, яка розглядається в сукупності своїх якісних характеристик.

Трудові ресурси підприємства – кількість робітників, зайнятих на підприємстві, та тих, хто входить до його складу за основною та допоміжною діяльністю.

Трудомісткість продукції – показник, обернений до показника виробітку; характеризується величиною затрат праці (часу) на виготовлення одиниці продукції.

Фінансові ресурси – сукупність грошових прибутків та надходжень, які знаходяться в розпорядженні підприємства для виконання фінансових обов'язків, здійснення витрат на відтворення підприємства та для стимулювання робітників.

Фонди обігу – це частина оборотних коштів підприємства, що обслуговують процес обігу (реалізації) продукції і вкладених у готову продукцію на складах підприємства, відвантаженої, але ще не оплаченої покупцем продукцію, грошові кошти на розрахунковому рахунку підприємства, грошові кошти в розрахунках, готівка в касі.

Фондовіддача – показник ефективності використання основних фондів, який визначається відношенням обсягу виготовленої продукції до середньорічної вартості основних фондів підприємства.

Фондомісткість – показник, обернений до показника фондовіддачі; показує, яка величина середньорічної вартості основних фондів підприємства припадає на одну гривню виготовленої продукції.

Фондоозброєність праці – показник, що характеризує рівень технічної оснащеності праці, величину основних виробничих фондів, які використовує один працівник; визначається відношенням середньорічної вартості основних фондів до середньорічної чисельності працівників.

Якість продукції – сукупність властивостей виробу, які визначають ступінь його здатності для використання за призначенням і задоволення потреб та смаків споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року №436-IV // Із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 9 січня 2007 року №549-V, ОВУ, 2007 р., №8, ст. 276
2. Азарова А.О., Нікіфорова Л.О. Економіка підприємства. Практикум: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: ВНТУ, 2016. – 216 с.
3. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
4. Алексеєнко А.М., Олексієнко М.М. Економічний тлумачний словник. – Тернопіль: «Аетон». – 2003.
5. Березін О.В. Економіка підприємства: навч. посібник / О.В. Березін, Л.М. Березіна, Н.В. Бутенко. – К.: Знання, 2009. – 390 с.
6. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посібник / М.М. Бердар. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
7. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. / І.М. Бойчик. – К.: Кондор-Видавництво, 2016. – 378 с
8. Бондар Н.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник. – К.: Видавництво А.С.К., 2014. – 400 с.
9. Верхоглядова Н.І. Економіка підприємства: навч. посіб. / Верхоглядова Н.І., Ядранський Д.М. – К.: Професіонал, 2008. – 384 с.
10. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навч. посібник / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – 2-ге вид. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
11. Грицюк Е.О. Економіка підприємства : навч. посіб. / Грицюк Е.О. – К.: Дакор, 2009. – 304 с.
12. Гой І.В. Підприємництво: навч. посіб. / І.В. Гой. – К.: Ліра-К, 2013. – 368 с.
13. Горбонос Ф.В., Черевко Г.В., Павленчик Н.Ф., Павленчик А.О. Економіка підприємства, підручник – К., Знання, 2010. – 463 с.

14. Грибик І.І. Економіка та управління підприємством: теорія і практика: навч. посіб. / І.І. Грибик. – К.: Ліра-К, 2014. – 428 с.
15. Гринчуцький В.І., Карапетян Е.Т., Погріщук Б.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.
16. Данилюк М.О. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. / М.О. Данилюк. – К.: Ліра-К, 2015. – 328 с.
17. Економіка підприємства: навч. посіб. / Л.О. Болтянська, Л.О. Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.
18. Економіка підприємства: навч. посіб. / Н.М. Яркіна. – Вид. 2-ге перероб. і доп. – К.: Видавництво Ліра-К, 2017. – 600 с.
19. Економіка підприємства: навчальний посібник. / уклад. Мішенін Є.О., Балацький Є.О., Дутченко О.М., Шамота Г.М., Гузь М.М., Дутченко О.О. // Харків: «Диса Плюс» – 2015. - 336 с.
20. Економіка підприємства: навч. посібник / [П.В. Круш, В.І. Подвігіна, Б.М. Сердюк та ін.; за заг. ред. П.В. Круша та ін.]; М-во освіти і науки України. – 2-ге вид., стер. – К.: Ельга-Н: КНТ, 2009. – 780 с.
21. Економіка торгівлі (у рисунках, схемах та таблицях): навч. посіб. / Л.О. Лігоненко, А.М. Носуліч, Н.М. Новікова. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 228 с.
22. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
23. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 680 с.
24. Економічний аналіз: навч. посібник. За ред. Волкової Н.А./ Н.А. Волкова, Р.М. Волчек, О.М. Гайдаєнко та ін. – Одеса: ОНЕУ, ротاپринт. – 2015. – 310 с.
25. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Київ: Знання, 2007. – 1072 с.
26. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підручник / О.С. Іванілов — К.:

Центр учбової літератури, 2009. — 728 с.

27. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу. Навч. посібник для вузів. — К.: Знання – Прес, 2000. — 207 с.

28. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: підручник / Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. — [3-тє вид.]. — К.: Знання, 2008.— 487 с.

29. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навчальний посібник. — К.: Знання, 2008. — 679 с.

30. Макаровська Т.П., Бондар Н.М. Економіка підприємства. — К.: МАУП, 2007. — 304 с.

31. Мацибора В.І. Економіка підприємства: навч. посібн. для вузів / В.І. Мацибора, В.К. Збарський, Т.В. Мацибора. — К. : Каравела, 2008. — 312 с.

32. Мельник Л.Г., Карінцева О.І. Економіка підприємства. — Суми: Університетська книга, 2007. — 412 с.

33. Мних Є. В. Фінансовий аналіз: підручник / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. — 536 с.

34. Мороз В.С. Організація виробництва: навч. посіб. / В.С. Мороз, А.С. Тельнов. — К.: Ліра-К, 2015. — 256 с.

35. Отенко І.П. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / І.П. Отенко, Г.Ф. Азаренков, Г.А. Іващенко. — Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. — 156 с.

36. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник / А.М. Поддєрьогін — 8-е вид. — К.: КНЕУ, 2013. — 385 с.

37. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: Підручник. / С.Ф. Покропивний — [2-ге вид. перероб та доп.]. — К.: КНЕУ, 2001. — 352 с.

38. Портна О.В. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / О.В. Портна, Н.Ю. Єршова. — Львів: Магнолія, 2015. — 312 с.

39. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.В. Савицька. — К.: Знання, 2014. — 302 с.

40. Сагайдак-Нікітюк Р.В. Управління господарською діяльністю підприємства: навч. посіб. / Р.В. Сагайдак-Нікітюк, А.Б. Гончаров. — Х.: Зебра, 2015. — 256 с.

41. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства Навчальний посібник: Вид. 2-ге, перероб. та доп. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 356 с.
42. Сіменко І.В. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / І.В. Сіменко. — К.: Ліра-К, 2013. — 384 с.
43. Фінансово-економічна діяльність: навч. посіб. / О.О. Коць, П.Г. Ільчук. — Львів: Видавець ПП Сорока Т.Б., 2016. - 134 с.
44. Фінансово-економічний словник / Завгородній А.Г., Вознюк Г. Л. — К.: Знання, 2007. — 1072 с.
45. Шарко М.В. Економіка підприємства: навч. посіб. / М.В. Шарко, Н.В. Мешкова-Кравченко, О.М. Радкевич. — Херсон: Олді-плюс, 2014. — 436 с.
46. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-е вид. — К.: Каравела, 2005. — 568 с.
47. Швайка Л.А. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Л.А. Швайка. — К.: Ліра-К, 2014. — 268 с.
48. Шегда А.В. Економіка підприємства: збірник тестів і задач: навч. посіб. / Шегда А.В., Харченко Т.Б. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 240 с.
49. Школьник І.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. / За заг. ред. Школьник І.О. [І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.] — К.: «Центр учбової літератури», 2016. — 368 с.
50. Черниш С.С. Економічний аналіз: навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 312 с.
51. Чорна М.В., Кушнір Т.Б., Михайлова О.В. Економіка торгівлі: навчально-методичний посібник. — Х.: ХДУХТ, 2015. — с. 221.
52. Яркіна Н.М. Економіка підприємства [Текст]: навч. посіб. / Н.М. Яркіна. — К.: Ліра-К, 2015. — 498 с.
53. Вахович І.М. До питання управління фінансово-економічними результатами підприємства / І.М. Вахович, Ю.В. Волинчук // Економічний форум. — 2015. — №3. — С. 275 — 279.

54. Великодна А. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. №3. – с. 318 – 321.

55. Денисенко Л.О. Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві / Л.О. Денисенко, Ю.О. Кучерявенко // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – Київ: КНУТД, - 2014. – №1(75). – С. 145 – 152.

56. Денисенко М.П. Особливості формування та оцінки трудового потенціалу підприємства в сучасних умовах / М.П. Денисенко, С.О. Кодій // Агросвіт. – №6, 2017. – С. 21 – 27. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2017/6.pdf

57. Міщенко Н.М. Поняття ресурсного потенціалу підприємства та проблеми його оцінки / Н.М. Міщенко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2007. – вип. 17.2 – С. 189.

58. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств // Економіка АПК. – 2008. – №5. – С. 65 – 66.

59. Соколова Е.А. Проблеми управління прибутком підприємств / Е.А. Соколова, А.І. В'юшкова // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. – 2015. – № 32. – С. 310 – 320.

60. Устенко М.О. Теоретичні засади формування потенціалу підприємства/ М.О. Устенко// Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – №32 – С. 244.

61. Чорна І.О. Ефективність використання основних виробничих фондів та розроблення пропозицій щодо її поліпшення / // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. №2. – с. 212 – 216.

62. Череп А.В., Клименко А.А. Ефективність використання основних фондів підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portalSoc_Gum/Dtr_ep/2009_6/files/ekon_06_09_43_Cherep_Klimenko.pdf

